

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Kryštof Jech

Spolupracující obviněný

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 2. ledna 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 324 833 znaků včetně mezer.

V Praze dne 2. 1. 2023

Kryštof Jech

~

Rád bych touto cestou poděkoval JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D. za odborné vedení této práce, jeho trpělivý přístup, jakož i za podnětné rady a cenné připomínky, které mi v průběhu jejího zpracovávání poskytl.

~

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. INSTITUT SPOLUPRACUJÍCÍHO OBVINĚNÉHO V HISTORICKÉM A SPOLEČENSKÉM KONTEXTU	4
1.1. Pojmy korunní svědek vs. spolupracující obviněný a jejich geneze v angloamerickém a kontinentálním typu právní kultury	4
1.1.1. Spojené království – nynější právní úprava	7
1.1.2. Spojené státy americké	8
1.1.3. Státy kontinentálního práva.....	12
1.1.4. Je spolupracující obviněný zároveň korunním svědkem?.....	15
1.2. Organizovaný zločin	16
1.2.1. Zachycení problematiky skupinové trestné činnosti v české právní úpravě.....	19
1.2.2. Policejní agent a informátor	25
1.2.3. Spolupracující obviněný jako nástroj v boji s organizovaným zločinem	28
1.3. Historický vývoj české právní úpravy.....	31
1.3.1. Zákon č. 152/1995 Sb. aneb první kroky k potírání organizovaného zločinu	31
1.3.2. Úvodní snahy o zakotvení institutu včetně podstatných připomínek	33
1.3.3. Mezinárodní závazky a zavedení spolupracujícího obviněného do českého právního řádu.....	38
1.3.4. Potřeba zefektivnění institutu a novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb.	40
2. SPOLUPRACUJÍCÍ OBVINĚNÝ V SOUČASNÉM PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY	44
2.1. Procesněprávní úprava	44
2.1.1. Označení spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu	47
2.2. Hmotněprávní úprava.....	51
2.2.1. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody	51
2.2.2. Upuštění od potrestání	52
2.2.3. Nesplnění podmínek označení za spolupracujícího obviněného.....	53
2.3. Lze za spolupracujícího obviněného označit i mladistvého nebo právnickou osobu?...55	

3. DOPADY INSTITUTU NA ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A JEHO ÚSTAVNOST	61
3.1. Zásada legality v konfrontaci se zásadou oportunity	61
3.2. Zásada zákazu donucení k sebeobviňování	64
3.3. Zásada materiální pravdy	68
3.4. Zásada kontradiktornosti a rovnosti účastníků	70
4. VÝBĚR PROBLEMATICKÝCH ASPEKTŮ INSTITUTU	74
4.1. Nabytí a pozbytí statusu spolupracujícího obviněného	74
4.2. Soudní rozhodnutí	81
4.3. Obnova řízení.....	85
4.3.1. Úplná a pravdivá výpověď	86
4.3.2. Zajištění osoby spolupracujícího obviněného	90
4.3.3. Obnova ve prospěch odsouzeného.....	92
4.4. Ochrana svědka.....	94
4.4.1. Ochrana svědka podle trestního zákoníku.....	95
4.4.2. Ochrana osoby podle zákona o Policii a zákona o Vězeňské službě a justiční strážní	96
4.4.3. Ochrana anonymního svědka podle trestního řádu.....	97
4.4.4. Zvláštní ochrana svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením	99
ZÁVĚR	104
SEZNAM ZKRATEK	107
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	109
ABSTRAKT.....	122
ABSTRACT	123

ÚVOD

Ústřední téma diplomové práce představuje úprava spolupracujícího obviněného v českém právním řádu, jehož součástí se stala počátkem roku 2010. Význam tohoto právního institutu tkví v jeho relativně efektivním použití při boji s organizovanou kriminalitou. Právě atribut organizovanosti totiž členům zločineckých skupin zajišťuje, že odhalení jejich role při páchání závažné trestné činnosti bude podstatně ztíženo. Orgánům činným v trestním řízení tak nezbyvá, než za stavu důkazní nouze sáhnout i po prostředcích mimořádné povahy. V tomto případě se tedy obrátit na bývalé členy, kteří disponují celistvým vhladem do struktur a aktivit těchto uskupení. Fenomén organizovaného zločinu, jenž často pro svá literární či filmová zpracování vyvolává zájem široké veřejnosti (včetně mé osoby), je přitom velmi závažným a zřejmě nikdy neutuchajícím bezpečnostním problémem, daleko přesahujícím zájmy pouze České republiky. Koncepce spolupracujícího obviněného – jakožto součást širšího pojetí institutu v podobě postavení takzvaného korunního svědka – tak ani nemá svůj prapůvod v systému evropského kontinentálního práva, nýbrž byla převzata z angloamerického *common law*.

Nicméně žádná spolupráce by se neobešla bez oboustranného prospěchu. Spolupracující obviněný sděluje skutečnosti významné k rozkrytí organizovaného zločinu v očekávání, že mu za to bude mimořádně snížen uložený trest, popřípadě z trestního řízení vyvázne zcela beztrestně. To s sebou pochopitelně přináší negativní dopady na základní procesní zásady trestního řízení, jakož i na požadavek principiálně spravedlivého a přiměřeného potrestání.

Přestože se tedy zabývám tímto právním institutem nyní, s odstupem přesně třinácti let od začátku jeho účinnosti, stále se najde řada jeho kritiků, leckdy až naprostých odpůrců jeho zavedení. Nutno podotknout, že na spoustě míst jde však o výtky oprávněné, přihlédneme-li k nezanedbatelnému množství nedostatků, které napříč dvěma novelizacemi v pozitivním právu nadále přetrvávají. Tou poslední je pak novela provedená zákonem č. 333/2020 Sb., jež v rámci rozsáhlých změn vnesla do právní úpravy spolupracujícího obviněného též možnost obnovy řízení a umožnila významné propojení s institutem dohody o vině a trestu, který dle předpokladů nabývá v posledních letech na významu.

Vědom si faktu, že se zvolená problematika těší velké oblibě u mnoha dalších odborných prací, přesto v české odborné literatuře postrádám, byť i jedinou, monografii pojednávající o této úzké oblasti v její komplexnosti. Tato diplomová práce si rozhodně neklade ambice takovou publikaci nahrazovat. Nicméně mou snahou je řadu již vyjádřených myšlenek více

rozvést a k tomu u leckterých dosud problematických témat, jimž podle mne nebyla věnována patřičná pozornost, přinést rovněž nové osobité poznatky.

Sledovaným cílem je tak nabídnout pokud možno ucelený a kritický pohled na institut spolupracujícího obviněného zasazený do širšího právního i společenského kontextu spolu s dalšími souvisejícími instituty a obecnými zásadami trestního práva (se zhodnocením jeho ústavnosti). Důraz je kladen především na zjištění mezí jeho skutečné využitelnosti v praxi, včetně nedostatků a z toho vyplývajících rizik, které jej v širším užití omezují. Závěrem bych se chtěl pokusit nabídnout možná řešení těchto negativních aspektů.

Mezi cíle dílčí poté patří jednak zhodnocení dopadů poslední novely trestního řádu – obecně posilující vliv utilitaristických prvků – na tento institut, zejména v otázce označení spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu a zda se tímto otevírá cesta k přidělení tohoto statusu i v řízení před soudem. Jednak by práce měla ve výsledku obsáhnout širší popis všech dostupných způsobů ochrany svědka v českém právním prostředí, respektive posoudit jejich aplikovatelnost na osobu spolupracujícího obviněného, u níž bude hrát faktor bezpečnosti rozhodující roli. V neposlední řadě jsem si též vytyčil, že se pokusím na základě analýzy platné právní úpravy, jakož i soudních rozhodnutí, učinit erudovaný závěr o možnostech označení mladistvého, respektive právnické osoby. Uspokojivou odpověď na tuto otázku se mi totiž nikde v odborné literatuře nepodařilo dohledat. Od výše uvedeného se dále odvíjí i struktura mé práce.

V první kapitole se věnuji genezi samotné ideje kolaborace obviněných osob se státním aparátem již od dob starověku. Následuje pojednání o vývoji institutu korunního svědka v prostředí angloamerického *common law* zakončené popisem jeho recentního zakotvení v právních rádech Velké Británie a Spojených států amerických. Tento výklad je zařazen na začátek z toho důvodu, že fakticky předchází všem dalším koncepcím, které se od uvedeného pojetí posléze odvíjely. Nechybí tak ani stručné vylíčení – s částečnými prvky komparace – těch nejvýznamnějších právních úprav zemí kontinentálního práva zaměřený na jednotlivá specifika v přístupu k institutu. Následně vysvětluji rozdíl mezi pojmy „korunní svědek“ a „spolupracující obviněný“. Další podkapitola se pokouší definovat organizovaný zločin za pomoci výčtu jeho charakteristických znaků a vymezit jeho reglementaci v české úpravě trestního práva. Podstatné je v tomto ohledu též představení role spolupracujícího obviněného, kterou v boji proti této hrozbě zaujímá, a to i v porovnání s dalšími zákonnými nástroji – zejména policejním agentem. Závěrečná podkapitola se zabývá legislativním vývojem institutu na území České republiky, ať už v podobě neúspěšných návrhů, či platné právní úpravy. Mimo nastínění vleklých sporů o přijetí procesní podoby korunního svědka též podrobně rozebírám

tehdejší poznatky a připomínky k prvotním legislativním snahám, které přitom mají dodnes ve velké části svou relevanci. Svým způsobem pak představují jisté pojitko mezi jednotlivými kapitolami diplomové práce.

V druhé kapitole jsem se snažil uvést co nejvíce vyčerpávající popis jak současné procesněprávní úpravy označení spolupracujícího obviněného v § 178a TrŘ, tak i hmotněprávní úpravy jeho důsledků při ukládání trestních sankcí podle trestního zákoníku. Zahrnuta je rovněž zevrubná interpretace norem *de lege lata* při využití komentářové literatury a relevantní judikatury. Pomocí dedukce jsou poté zváženy též možnosti označení mladistvých anebo právnických osob.

Třetí kapitola analyzuje dopady této právní úpravy na vybrané základní zásady trestního řízení a s přihlédnutím k některým soudním závěrům, především Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva, pak posuzuje její celkovou ústavnost.

Čtvrtá kapitola je v podstatě navázáním na předešlé části práce, kdy shrnuje ty nejpálčivější problémy institutu, se kterými jsem se během zpracování práce setkal. K řešení těchto nedostatků – rozdělených dle pomyslných „fází“ procesu přidělení statusu – se přitom snažím přispět vlastními návrhy a úvahami *de lege ferenda* i s inspirací v zahraničním právu.

Kromě zmíněné deskriptivní a analytické metody je v práci použito též metod výkladových, především jazykové, logické a teleologické argumentace. V poslední kapitole je rovněž přistoupeno k syntéze identifikovaných problematických aspektů. Z hlediska komparativní metody jsem se omezil pouze na dílčí porovnání se slovenskou právní úpravou, která nám je blízká už jen s ohledem na dříve společný právní řád, a to ve formě průběžných poznámek pod čarou na různých místech v textu. Komplexnější srovnání by jinak výrazně přesahovalo rozsahové možnosti diplomové práce. Zároveň jsem pro potřeby práce nepovažoval za žádoucí provádět kvantitativní výzkum na podkladě statistických dat, jelikož od přijetí novely č. 333/2020 Sb. neuběhla dostatečně dlouhá doba na to, abych z jejich sběru mohl činit zevšeobecnující závěry.

V rámci zdrojů bylo čerpáno převážně z odborných periodik, tuzemských i zahraničních publikací, platných právních předpisů a mezinárodních smluv, jakož i z rozličných dokumentů a statistik vydaných orgány veřejné moci. Zároveň bylo zohledněno množství soudních rozhodnutí a dále i některé publicistické příspěvky.

1. INSTITUT SPOLUPRACUJÍCÍHO OBVINĚNÉHO V HISTORICKÉM A SPOLEČENSKÉM KONTEXTU

Institut spolupracujícího obviněného, který již třináct let tvoří součást našeho právního řádu, úzce souvisí s pojmem korunního svědka. Přestože oba vycházejí z téže myšlenky a sledují i obdobné cíle, je nezbytné mezi nimi vnímat určité nuance. Není však ničím neobvyklým, že široká veřejnost, a zejména média informující o trestněprávních kauzách, tato označení mylně zaměňují, případně jich užívají jako synonym.

V následujících podkapitolách se proto pokusím souhrnně představit původ rozebíraného konceptu a jeho postupné formování v rámci anglického *common law*, později i federálního práva Spojených států amerických (dále též jako „USA“). Následný přesah do právních řádů zemí kontinentální Evropy, které jej přijaly ať už s většími či menšími modifikacemi, jak jim umožňovaly domácí poměry se zohledněním vlastních tradic, respektu k ústavním právním zásadám a nezdědka kdy též momentálních nálad ve společnosti. Vedeny však jedním a tím samým záměrem, a to zamezit narůstajícím bezpečnostním hrozbám v podobě terorismu a organizované kriminality.

V této souvislosti vysvětlím i rozdíl mezi shora použitými termíny a jejich roli při odhalování a potírání organizovaného zločinu. Považuji za nutné uvést též stručnou charakteristiku tohoto nežádoucího jevu. Stranou zájmu samozřejmě neponechávám ani otázku, jak se s těmito výzvami vypořádala Česká republika a jak trnitá byla cesta ke vzniku „českého“ spolupracujícího obviněného.

1.1. Pojmy korunní svědek vs. spolupracující obviněný a jejich geneze v angloamerickém a kontinentálním typu právní kultury

První zmínky o osobách kolaborujících s vládnoucí mocí lze dohledat již v dobách starověku. Tehdejší trestní právo ovšem existovalo v odlišné podobě, než v jaké jej známe dnes. Většina společensky nebezpečných činů byla postihnutelná toliko skrze soukromoprávní žaloby ne nepodobné těm, které se užívají v soudobém deliktním právu. Stát pak směřoval své úsilí především ke stíhání případů velezrady či podvratné činnosti jakožto zároveň zločinů hrdelních. V antickém Řecku se tito informátoři označovali termínem *menutai* a je zajímavostí, že se jimi mohli stát nejen svobodní občané městských států, ale kdokoliv z cizinců, ba i z řad otroků. Často jimi byli členové protistátních spiknutí, kteří výměnou za poskytnuté informace získali

beztrčnost. Jestliže se však jejich sdělení ukázalo jako nepravdivé, čekala je poprava. Římské právo poté odměňovalo tzv. *delatores* („udavače“) podílem na majetku odsouzených, k jejichž dopadení přispěli svým udáním u magistráta, potažmo císaře, a to zcela cíleně.¹ Prizmatem dneška je lze přirovnat spíše k soukromým agentům, o kterých bude ještě pojednáno v rámci další podkapitoly.

Kořeny korunního svědka jako takového pak sahají do středověké Anglie 12. století, kdy ke vzniku tohoto institutu došlo převážně na základě praxe uzavírání tzv. „dohod o spolupráci spolupachatele“ (pojmenovávané též jako *aprovvements*). Statusem *approver* byl ze strany soudu obdařen pachatel závažného trestného činu, jehož novou povinností se stalo zajistit dostatek potřebných důkazů k odsouzení svých kompliců. Za jejich „úspěšné“ usvědčení mu poté byla udělena milost či alespoň snížen trest. Nato musel opustit zem. Pakliže se v tomto „neosvědčil“, byl sám uznán vinným a podlehl trestu smrti.²

Později se těmto osobám začalo říkat výrazem *crown witness* („svědek koruny“, „svědek krále / královny“, tj. hlavní svědek vypovídající ve prospěch státní obžaloby, někdy proto taktéž nazýván jako *King's / Queen's evidence* či *state's witness*).³ Výkladů samotného pojmu lze nalézt povícero. Veskrze každý z nich pak více než dostatečně vystihuje jeho základní podstatu.

V Blackově právnickém slovníku je taková osoba definována coby spolupachatel závažného trestného činu, který se dozná vinným a obviní ostatní z téhož trestného činu, aby se sám zachránil před potrestáním. Následně je připuštěn jako svědek podávající svědectví proti svým společníkům.⁴

Hendrychův právní slovník jej vymezuje již o něco přesněji z hlediska dnešní doby, a to jako pachatele trestného činu, jemuž byl dán příslib, že nebude stíhán nebo že bude mírněji potrestán, pokud svou výpověď (ve formě výslechu obviněného) usvědčí další spolupachatele.⁵

Musil tuto definici rozvádí ještě širěji, když o korunním svědku hovoří jako o „*spolupachateli trestného činu nebo účastníku na trestném činu, který uzavře s orgány činnými*

¹ Srov. BLOOM, R. M. *Rating: The Use and Abuse of Informants in the American Justice System*. Westport: Praeger, 2002, s. 2–3.

² Srov. HALDIN, J. W. *Toward a Level Playing Field: Challenges to Accomplice Testimony in the Wake of United States v. Singleton*. *Washington and Lee Law Review*. Washington: The Washington and Lee University School of Law, 2000, roč. 57, č. 2, s. 522.

³ Nejedná se tak, jak je někdy nesprávně chápáno, o pomyslnou „korunu“ důkazů (*corona probationis*) známou především z dob středověkého inkvizičního procesu, vyjadřující hlavní a rozhodující důkaz ve formě mučením vynuceného doznání obviněného [srov. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 370].

⁴ Srov. BLACK, H. C., NOLAN, J. R., NOLAN-HALEY J. M. *Blackův právní slovník*. Přeloženo BALAŠ, V. 6. vyd., 1. v ČR, Praha: Victoria Publishing, 1993, s. 105, heslo „Approval“.

⁵ Srov. PŮRY, F., ŠÁMAL, P. In HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 3. vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, s. 353, heslo „Korunní svědek“.

v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka) a který je za podání takového svědectví státem „honorován“ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo zmírnění výkonu trestu, event. též zvláštní ochrana před pomstou.“⁶

Pipek nadto ve svém pojetí zohledňuje ještě nutnou přítomnost veřejného zájmu na odhalení, dokázání a potrestání trestného činu a jeho pachatelů. Dále, že přispění osoby by mělo odpovídat významu hlavního svědka obžaloby. A v neposlední řadě i to, že se obviněný takovým přispěním současně vzdává svého práva nevypovídat, respektive podat výpověď i vědomě nepravdivou.⁷

Navážeme-li zpět k dějinnému vývoji na území britských ostrovů, lze z dochovaných pramenů vysledovat, že k výraznějšímu uplatňování korunních svědků začalo docházet už počátkem 18. století. Nejčastěji se tomu tak dělo v souvislosti s loupežnými přepadeními a majetkovou trestnou činností. Dopadeným osobám participujícím na těchto zločinech bylo umožněno získat jak finanční profit za zdařilé „odstíhání“ svých spolupachatelů (díky takzvanému systému odměn), tak především imunitu před trestním stíháním udělenou soudcem nižšího soudu, případně městským radním. Soudy dokonce naváděly obviněné k jisté formě soupeření o to, kdo dokáže usvědčit více osob, a zajistit si tak přidělení statusu. Do 70. let 18. století, než tyto praktiky zakázal nový zákon o trestním dokazování, si „poražení“ uchazeči s sebou navíc odnášeli i ten neúspěch, že jejich svědectví bylo v konečném důsledku použito proti nim. To ovšem nebyl jediný a zdaleka ne největší neduh, na který v této souvislosti bylo upozorňováno. Už Hale před svou smrtí v roce 1676 vyslovil, že z povahy věci svědectví užitá proti spoluviníkům pod příslibem vlastní beztrestnosti sebe sama činí procesně nepřípustnými s ohledem na přítomný střet zájmů.⁸ Případy účelových výpovědí přitom byly i tenkrát hojně zdokumentovány, nicméně soudci museli nastalé dilema řešit ve prospěch tehdy jediného účinného prostředku k proniknutí do nejvyšších pater zločinných gangů. Určitým korektivem se později stala přítomnost obhájce při shromažďování důkazů a zejména možnost provést křížový výslech korunního svědka.⁹

⁶ MUSIL, J. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2003, č. 4, s. 21.

⁷ PIPEK, J. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 65.

⁸ Srov. HALE, M. *Historia Placitorum Coronæ: The History of the Pleas of the Crown*. EMLYN, S. (ed.). Londýn, 1736, s. 280.

⁹ Srov. LANGBEIN, J. H., LERNER, R. L., SMITH, B. P. *History of the Common Law: The Development of Anglo-American Legal Institutions*. Austin: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, s. 674, 682–686.

K největšímu rozmachu vůbec došlo v 70. a 80. letech 20. století na území Severního Irsku, kde byli korunní svědci – tzv. *supergrasses* („superpráskači“) – používáni v souvislosti s potíráním teroristických útoků separatistické IRA (*Irish Republican Army*). Přes vysoký počet spolupracujících osob však daný postup nepřinesl valného efektu i díky nedůvěře britských soudů ve spolehlivost takovýchto výpovědí.¹⁰

1.1.1. Spojené království – nynější právní úprava

V současnosti institut zachycuje úprava obsažená v § 71 až 74 zákona „o závažném organizovaném zločinu a o policii“ z roku 2005 [*Serious Organised Crime and Police Act 2005* (dále jen „*SOCPA*“)]. Na základě ní je možné s obviněným uzavřít celkem tři typy dohod při objasňování závažné kriminality. Na úvod je ještě nutné zdůraznit jedno specifikum, a to že obviněný – oproti například české úpravě – smí jako korunní svědek vystupovat pouze v těch řízeních, v nichž není sám trestně stíhán. Zřejmě ovlivnění historií tak soudy v případě společně vedené věci nebudou takové výpovědi přikládat žádnou váhu.¹¹ Přiznání uvedených benefitů je potom zcela v diskreci veřejného žalobce, kterým dle povahy věci může být *the Director of Public Prosecutions* (obdoba nejvyššího státního zástupce), vedoucí úřadu příslušného pro potírání určitého typu trestné činnosti nebo pověřený žalobce (státní zástupce).

Ten, v případě prvním, může obviněnému nabídnout úplnou imunitu před trestním stíháním (*immunity from prosecution*), dodrží-li podmínky svědeckví, případně i další povinnosti jemu stanovené v zaslaném oznámení známém též jako *immunity notice*.

Subsidiárně může veřejný žalobce učinit alespoň formální závazek (*restricted undertaking*), že v žádném trestním řízení na území Anglie, Walesu či Severního Irsku nebude proti obviněnému použito určených důkazů. Tedy zpravidla těch informací, které sám vyšetřovatelům poskytne. Jiné než vymezené důkazy, které orgány činné v trestním řízení shromáždí nezávisle vlastním konáním, budou dále procesně přípustné. Nicméně převážnou část dostupných usvědčujících důkazů tvoří zpravidla právě ty, které se žalobce zavázal

¹⁰ Srov. údaje shromážděné Dennyem, kdy v letech 1984 až 1986 probíhalo deset velkých procesů zahrnujících korunní svědky. Polovina z nich skončila čistě zprošťujícími rozsudky. Ve zbylých pěti případech uspělo u odvolacího soudu celkem 64 osob. Pouze u jednoho jediného obžalovaného došlo k potvrzení odsuzujícího rozsudku [DENNY, M. Der Kronzeuge unter besonderer Berücksichtigung der Erfahrungen mit Kronzeugen in Nordirland. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 103, 1991, č. 3, s. 82].

¹¹ Srov. KANDALCOVÁ, A. Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu. In FRYŠTÁK, M., HRUŠÁKOVÁ, M., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017 [cit. 5. 11. 2022], s. 78. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/39614>, kde autorka odkazuje na oficiální webové stránky *The Crown Prosecution Service*.

nepoužít. A proto i tento institut se svými účinky může *de facto* rovnat procesní imunitě, jelikož nebude dostatečných podkladů pro podání obžaloby.¹²

Poslední prostředek, který strany mohou využít – pakliže stát trvá na stíhání pachatele – představuje sjednání písemné dohody o snížení trestu obviněnému, kterého lze v tomto případě nazvat spolupracujícím (*defendant assistance agreement*). Vedle poskytnutí relevantního svědectví musí spolupracující obviněný rovněž před soudem prohlásit svou vinu (*plead guilty*). Soud pak v úvahu může vzít rozsah a povahu poskytnuté nebo nabídnuté pomoci a slevit mu z trestu neomezeně ještě navíc nad rámec snížení pro prohlášení viny. Byť přistoupení k tomuto dvojnásobnému snížení je postupem zcela fakultativním, dle ustálené praxe soudů se tomu děje takřka vždy, jde-li o důležité svědectví ve věcech organizované kriminality.¹³ Lze říci, že poněkud inspirativní je také pravomoc soudu v odůvodněných případech nezmiňovat veřejně při vyhlášení rozsudku, že prvotní snížení trestu bylo činěno na základě spolupráce odsouzeného, a omezit se v tomto pouze na písemné odůvodnění zaslané stranám.¹⁴

Zákon koneckonců počítá i s možností obnovy řízení v neprospěch odsouzeného, jenž poté, co je mu snížen trest, nedodrží své povinnosti z dohody. Zvláštností britské úpravy, která by mohla být taktéž dobrým podnětem pro českého zákonodárce, je nicméně i to, že k obnově řízení nemusí nutně docházet jen za účelem „zpětného“ navýšení trestu, ale důvodem stejně tak může být i dodatečné snížení trestu v případech, kdy se odsouzený buď zaváže k poskytnutí další pomoci, anebo se vůbec rozhodne začít teprve tehdy spolupracovat.¹⁵

Korunním svědkům, kteří se nacházejí na svobodě,¹⁶ lze společně s jejich rodinnými příslušníky následně poskytnout i zvláštní ochranu podle § 82 až § 94 SOCPA, jež může zahrnovat jak přestěhování v rámci státu, tak i celkovou změnu identity.

1.1.2. Spojené státy americké

Přesuneme-li se na americký kontinent k dalšímu neméně významnému právnímu řádu v rámci *common law*, nelze si nepovšimnout, že využívání korunních svědků bylo tradičně spojováno s působením mafiánských struktur, nejčastěji sicilského původu, známých též jako Cosa Nostra. Počínaje jejich obrovskou expanzí za dob prohibice ve 20. a 30. letech 20. století

¹² *Ibid.*, s. 79.

¹³ *Ibid.*, s. 80.

¹⁴ Srov. § 73 odst. 4 SOCPA.

¹⁵ Srov. zejména § 74 odst. 2 písm. b) a c), odst. 6 SOCPA.

¹⁶ Osoby, kterým byla výměnou za svědectví dána procesní imunita nebo příslib nepoužití důkazů (viz výše), jsou výslovně jmenovány jakožto osoby ohrožené na bezpečnosti trestným jednáním jiné osoby v příloženém seznamu č. 5 k SOCPA.

až ke zlaté éře těchto zločinných organizací na přelomu 60. a 70. let. S vrcholnou mocí však začala přicházet i zvýšená pozornost zákonodárce, jež vyústila v přijetí nové legislativy zacílené právě proti organizované kriminalitě.¹⁷ Zcela zásadní pak v tomto ohledu bylo vytvoření federálního programu na ochranu svědků [*the Federal Witness Security Program* (známý též pod zkratkou *WITSEC*)].¹⁸ Spojené státy přitom možno považovat za průkopníky a pomyslnou špičku v tomto oboru. Vzpomenout můžeme případ Joe Valachiho, který jako první ve své svědecké výpovědi popsal detailní fungování mafie výměnou za poskytnutí ochranné vazby a zmírnění uloženého trestu smrti.¹⁹ Nebo Salvatore Gravana, který se na začátku 90. let obrátil proti svému tehdejšímu šéfu Johnu Gottimu, známému též z několika uměleckých zpracování v populární kultuře.²⁰ Právní úpravu korunního svědka v USA je tedy více než kdekoliv jinde třeba vnímat jako synergii dvou institutů – imunity svědků (*immunity of witnesses*), potažmo dohod o spolupráci (*cooperation agreements*) a právě programu ochrany osob.²¹

Immunity of witnesses má svou oporu na federální úrovni v § 6001 až § 6005 části páté 18. svazku Kodexu zákonů (*United States Code*) v rámci úpravy trestního práva hmotného i procesního. Aby bylo osobám zainteresovaným na skupinové trestné činnosti umožněno vypovídat o těchto skutečnostech navzdory privilegii proti sebeobvinění dle pátého dodatku Ústavy USA, je soudu / velké porotě svěřena diskrece k vydání soudního příkazu zaručujícího, že učiněné svědectví nebo jiné takto získané důkazy (nebo jakékoli jiné plody z těchto informací přímo či nepřímo odvozené) nelze proti svědkovi použít v žádném trestním řízení,

¹⁷ Lze zmínit především významný federální zákon rozšiřující trestní postih osob zapojených do organizovaného zločinu [*Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act* (tzv. *RICO*)] a další posílení pravomocí Federálního úřadu pro vyšetřování (FBI).

¹⁸ Stalo se tak v rámci souhrnného zákona o kontrole organizovaného zločinu z roku 1970 (*The Organized Crime Control Act of 1970*). Součástí tohoto „legislativního balíčku“ byl mimo jiné i výše zmíněný RICO.

¹⁹ Valachi svědčil před komisí Kongresu v roce 1963. Z důvodu obavy o Valachiho zdraví, na jehož hlavu byla údajně i vypsaná odměna známým mafiánským bossem Vitem Genovesem, mu jako prvnímu člověku vůbec byla poskytnuta formální ochrana a následně zařazení do nově vznikajícího WITSEC. Zbytek života, až do své smrti v roce 1971 v důsledku srdeční zástavy, strávil ve věznici, izolovaný od ostatních svědků a pod ochranou příslušníků federální policie a FBI. Dokonce se tvrdí, že pro neutuchající strach z případné odplaty si byl oprávněn připravovat vlastní jídlo, aby nedošlo k jeho otrávení. Blíže viz: United Nations Office on Drugs and Crime. *Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime* [online]. 2008 [cit. 8. 11. 2022]. UN: Vienna, s. 7. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf.

²⁰ Tato kauza byla o to zajímavější, že na rozdíl od pouhého „pěšáka“ Valachiho byl Gravano vysoce postaveným členem rodiny Gambino (*underboss*) a sám se doznal k účasti na celkem devatenácti vraždách. Oproti Gottimu, jenž obdržel doživotní trest bez možnosti podmíněného propuštění, Gravano vyvázl „pouze“ s pětiletým trestem odnětí svobody [více v životopisné knize: MAAS, P. *Underboss*. New York City: HarperCollins, 1999, 336 s.].

²¹ Srov. KANDALCOVÁ (2017) *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu*, op. cit. sub. 11, s. 83.

s výjimkou trestního stíhání za krivou přísahu (*perjury*), falšování důkazů (*false statements*) nebo při jiném porušení podmínek příkazu.²² Návrh na tento příkaz podává státní žalobce se souhlasem nejvyššího státního zástupce (*the Attorney General*) nebo jím pověřeného zástupce, dojde-li k závěru, že svědek pravděpodobně odmítne vypovídat s odkazem na pátý dodatek, avšak vyslechnutí jeho svědectví před soudem je ve veřejném zájmu. Za účelem zjednodušení často státní žalobci na úrovni státu pak obcházejí soudní příkaz skrze postup *nolle prosequi*, kdy ze své pravomoci mohou rovnou prohlásit (v podobě formálního zápisu), že věc nebudou nadále stíhat. S drobnými odchylkami je institut imunity svědka stejně tak možné užít i v řízeních vedených vládními agenturami anebo před jednotlivými komisemi Kongresu.

Jak vidno, USA zvolily cestu jednoduchosti a stručnosti. Na rozdíl například od Itálie, jež se historicky potýkala s obdobnými problémy.²³

Některé ze znaků charakteristických pro institut korunního svědka pak mohou vykazovat i dohody uzavírané během tzv. dohodovacího řízení (*plea bargaining*). Nad rámec prohlášení své viny může spolupracující osoba – v tomto případě již tedy v postavení obviněného (užívá se pro ni termínu *accomplice witness*) – sdělit i skutečnosti významné pro vyšetřování dalších osob, a tím tak zvýšit vlastní šance na přívětivější výsledek trestního řízení.

Všeobecně státní žalobci sjednávají s obviněnými dva základní typy dohod. Při obvinění ze závažné trestné činnosti často připadá v úvahu pouze „dohoda o snížení trestu“ (*sentence agreement*). V ostatních případech, kdy je státní žalobce svolný k tomu obžalovat obviněného pouze z méně závažného trestného činu anebo jej nadále stíhat už jen pro některé skutky, se

²² Jedná se o projev tzv. účelové imunity (*use immunity*), která na federální úrovni nahradila dřívější imunitu transakční (*total immunity*). Rozdíl mezi těmito dvěma pojetími spočívá v tom, že širší transakční imunita, stále uplatňovaná v některých státech, poskytuje pomyslný štít proti veškerým obviněním z trestné činnosti, jíž se svědek v rámci své výpovědi, byť jen okrajově, dotkne (např. zmíní, že se během drogových obchodů podílel i na vraždě členů konkurenčního gangu). Při uplatnění účelové imunity je naopak veřejné žalobě nadále dovoleno zahájit trestní stíhání pro oznamovaný trestný čin, může-li jej založit na důkazech, ke kterým dospěla (resp. mohla dospět) nezávisle na svědectví spolupracující osoby. Jinými slovy se tedy pouze nepřihlíží k uskutečněnému sebeobvinění [srov. Justia. *Receiving Immunity for Testimony in a Criminal Case* [online]. 2022 [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.justia.com/criminal/immunity-for-testimony/>; dále též ŠÁMAL, P. Nad institutem korunního svědka. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 45–46].

²³ Institut pojmenovaný *collaboratore di giustizia* („spolupracovník s justicí“) – v široké veřejnosti jsou takto označovány osoby známy též jako *pentiti* („kající“) – má svůj základ v zákonu č. 82 ze dne 15. března 1991, později pozměněném zákonem č. 45 ze dne 13. února 2001. Zbytek především hmotněprávní úpravy je ovšem dosti nepřehledně roztržštěn mezi množstvím samostatných právních předpisů (včetně některých naléhavých opatření vlády) regulujících jednotlivé skupiny trestných činů, z čehož plyne i vysoká varieta způsobů ukončení věci. Od snížení trestu v určitém poměru, uložení alternativního trestu v podobě domácího vězení nebo úplného upuštění od potrestání, až po benefity spočívající v krátkodobém propuštění na svobodu nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu. Na stranu druhou takováto koncepce umožňuje lépe rozlišovat závažnost konkrétních typů kriminality s ohledem na uložení sankce, jakož i případně flexibilněji reagovat na požadované změny [blíže srov. STÝBLOVÁ, H. *Spolupracující obviněný* [online]. 2021 [cit. 9. 11. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Tejnská, Katarína. s. 62–67. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/128026/120385037.pdf?sequence=1>].

zpravidla přistupuje k „dohodě o stažení některých bodů obžaloby“ (*charge agreement*). Je přípustné uzavřít i kombinaci těchto variant (*mixed agreement*).²⁴

I v tomto směru lze říci, že USA udává jistý trend, co se konsenzuálních, a hlavně zrychlených způsobů vyřízení trestní věci týče. Dle odhadů bývá dohodami o prohlášení viny a přijetí trestu v USA ukončováno i přes 90 % trestních řízení.²⁵ Přesto zdejší praxi možno kritizovat pro její přehnaně pragmatický, někdy až benevolentní přístup v rámci jejich vyjednávání, který by v poměrech evropského kontinentálního práva působil až leckdy za hranou zákonnosti. Zejména pak s ohledem na ukládané trestní sankce, jež se nejednomu mohou jevit na míle vzdálené představě o spravedlivém potrestání. Dokonce jsou tolerovány případy, kdy je obviněnému za spolupráci slíbena i finanční odměna.²⁶ Americká právní doktrína nicméně nabízí i řadu záruk před zneužitím institutu dohod. Jejich obsah musí být hlasitě přečten porotě. Ta je následně instruována o speciální povaze svědectví poskytnutého korunním svědkem tak, aby kladla zvláštní důraz na jeho potvrzení ještě dalšími nezávislými důkazy. Po vzoru tradičních právních zásad musí být obhajobě též umožněno vést proti korunnímu svědkovi křížový výslech.²⁷

Program na ochranu svědků z roku 1971, později ještě doplněn komplexní úpravou *the Comprehensive Crime Control Act of 1984*, pojal za dobu své existence na 19 000 osob, které působily jako významní a zásadní svědci v řízeních proti pachatelům zapojeným do organizované nebo jiné závažné trestné činnosti, a z tohoto důvodu jim může hrozit vážné nebezpečí újmy. A to včetně osob v postavení (spolu)obviněných, pro něž byl tento program vytvořen primárně. Je působivé, že dle oficiálních údajů doposud žádný z účastníků federálního programu ochrany nebyl nikdy zraněn ani zabit.²⁸

Žádost o zařazení svědka a jeho domácnosti do programu podává státní žalobce k posouzení speciální operační jednotce *the Office of Enforcement Operations (OEO)* spadající pod ministerstvo spravedlnosti. Všichni dospělí kandidáti jsou poté podrobeni detektoru lži a dalším

²⁴ Srov. The US Department of Justice. *Justice Manual to Principles of Federal Prosecution* [online]. 2018 [cit. 10. 10. 2022], body 9-27.600 a 9-27.400. Dostupné z: <https://www.justice.gov/jm/jm-9-27000-principles-federal-prosecution#9-27.600>.

²⁵ Srov. DEVERS, L. *Plea and Charge Bargaining. Research Summary* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2022]. Arlington: Bureau of Justice Assistance U. S. Department of Justice, s. 1. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>.

²⁶ Viz KANDALCOVÁ (2017) *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu*, op. cit. sub. 11, s. 84, která zmiňuje rozsudek odvolacího soudu v St. Louis ze dne 23. února 1976, ve věci *Sanders vs. United States*, sp. zn. 541 F.2d 190 (1976).

²⁷ Srov. rozsudek odvolacího soudu v Atlantě ze dne 5. července 1994, ve věci *United States vs. Dailey*, sp. zn. 24 F.3d 1323 (1994).

²⁸ Srov. U.S. Marshals Service. *Witness Security* [online]. 2022 [cit. 15. 11. 2022]. An official website of the United States government. Dostupné z: <https://www.usmarshals.gov/what-we-do/witness-security>.

psychologickým testům ke zhodnocení, zda eventuálně nepředstavují tak vysoké nebezpečí pro okolní společnost, které by převyšovalo zájem na trestním stíhání v objasňované věci. Na základě tohoto posouzení, jakož i dalších faktorů – zaznamenané výhrůžky směrem k osobě svědka, jeho kriminální minulost, jiné alternativy ochrany, případně možnosti zajištění důkazů k případu z jiných zdrojů, nejvyšší státní zástupce (*the Attorney General*) nakonec zpracovává písemnou zprávu o posouzení rizik (*an assessment of the risk the witness*) a spolu s autorizací ředitele OEO rozhoduje o zařazení svědka do WITSEC. Před vstupem do programu je svědek povinen uhradit veškeré pravomocně přiznané závazky, ať už soukromoprávní či veřejnoprávní povahy. Nadto byl ze zákona zřízen i samostatný fond na odškodnění obětí trestných činů.²⁹

Samotná ochrana je zajišťována federální policejní službou *United States Marshals Service (USMS)*, a to až na podkladě tzv. *Memorandum of Understanding* uzavíraného s chráněnými osobami, pakliže újma nehrozí zcela bezprostředně. Svědkové se členy svých domácností obvykle získávají nové identity. Z počátku jim může být poskytována i finanční pomoc na živobytí spojené s přestěhováním do jiné lokality. Ve vysoce rizikovém prostředí, jakým je zejména jednání u soudu, pak úředníci USMS poskytují i nepřetržitou fyzickou ochranu. Za mimořádných okolností a po písemné autorizaci OEO mohou být některé chráněné osoby dále využívány jako policejní informátoři.³⁰

Úprava pamatuje i na bezpečnost svědků nacházejících se ve výkonu trestu odnětí svobody. V tomto případě není logicky vyžadováno psychologické vyšetření ani posouzení rizik pro veřejnost. Zato je však třeba dbát na včasné a účinné vydělení takového vězně buď do ochranné vazby, anebo alespoň od osob, které by jej mohly ohrožovat v rámci běžného provozu. Na ochraně vězňů se podílí Federální vězeňský úřad (*the Bureau of Prisons*), jenž by si za tímto účelem měl od ředitele věznice vyžádat jejich identifikační údaje. Před potenciálně rizikovými osobami mohou být svědci navíc chráněni skrze utajení identity, přidělení fiktivních údajů nebo smyšlenou legendu o jejich útěku z vězení.³¹

1.1.3. Státy kontinentálního práva

Koncept korunního svědka přestal být postupem času jen výhradní záležitostí angloamerické právní kultury. Zhruba od druhé poloviny 70. let 20. století jej začaly pozvolně přejímat i mnohé

²⁹ Srov. The US Department of Justice. *Justice Manual to Principles of Federal Prosecution* [online]. 2018 [cit. 15. 11. 2022], body 9-21.010 až 9-21.1020. Dostupné z: <https://www.justice.gov/jm/jm-9-21000-witness-security#9-21.130>

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

státy kontinentální Evropy ve snaze potlačit rostoucí vliv organizovaného zločinu a teroristických skupin, z nichž můžeme vzpomenout třeba italské Rudé brigády nebo západoněmeckou Frakci Rudé Armády.

Právě v tehdejší **Spolkové republice Německo** (dále též jako „SRN“) bylo možné zachytit první pokusy o zavedení jakési formy korunního svědka. Byť se zprvu uplatňovala pouze v případech drogové kriminality v rámci úpravy zmírnění trestu, resp. upuštění od potrestání dle § 31 zákona o narkotikách (*Betäubungsmittelgesetz*) z roku 1981. Toto ustanovení je nicméně dodnes účinné a praxí hojně využívané. V roce 1989 došlo k přijetí již méně úspěšné úpravy – výslovně korunního svědka (*Kronzeuge*) – zaměřené především na trestné činy spojené s terorismem. Tento zvláštní zákon³² měl již od prvopočátku omezenou účinnost do konce roku 1999, která posléze nebyla prodloužena. Namísto toho německý zákonodárce nejprve učinil tzv. malé řešení institutu korunního svědka, vtělené přímo do trestního zákoníku [*Strafgesetzbuch* (dále jen „StGB“)] v úpravě § 129 a § 129a, jež řeší pouze trestnou činnost spočívající v účasti na organizované zločinecké skupině a v legalizaci výnosů z trestné činnosti.³³ Až dne 1. 9. 2011 bylo uvedené doplněno o aktuálně účinnou úpravu § 46b StGB zakotvující možnost soudu snížit do stanovené míry trest pachateli trestného činu, za nějž hrozí minimálně trest odnětí svobody, který zásadním způsobem přispěje k objasnění anebo zabránění jednoho z trestných činů vymezených v § 100a odst. 2 trestního řádu (*Strafprozeßordnung*).³⁴ Soud může od trestu také upustit, nehrozí-li za daný trestný čin doživotní trest a spolupracující osoba zároveň za svůj život nestrávila ve výkonu trestu odnětí svobody více jak tři roky. Německá úprava tak vykazuje široký aplikační rozsah pro řadu rozmanitých druhů trestné činnosti. Potýká se však s tím problémem, že poněkud stručná hmotněprávní úprava není vůbec doplněna o procesní stránku přidělení statusu. Své poznatky přitom obviněný musí sdělit do zahájení hlavního líčení, v opačném případě mu již uvedené benefity nebudou moci být přiznány.³⁵

³² Zákon o zavedení programu shovívavosti v teroristických trestných činech (*Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches, der Strafprozeßordnung und des Versammlungsgesetzes und zur Einführung einer Kronzeugenregelung bei terroristischen Straftaten*).

³³ Srov. SPRINGER, P. Korunní svědek v právní úpravě SRN a návrh nové úpravy v ČR. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 29–31.

³⁴ Jedná se o rozsáhlý výčet závažných trestných činů, u jejichž vyšetřování je možno povolit odposlech a záznam telekomunikačního provozu (např. vražda, sexuální kriminalita, trestné činy v oblasti hospodářské soutěže, úplatkářství, loupež, padělání peněz atd.).

³⁵ Srov. MICHORA, Z. Korunní svědek – minulost, současnost, budoucnost. In *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017 [cit. 5. 11. 2022], s. 145. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/39614>.

Cestou dočasné právní úpravy institutu korunního svědka se vydalo mimo jiné i sousední **Rakousko**, které v rámci tzv. trestněprávního kompetenčního balíčku s účinností od dne 1. 1. 2011 do 31. 12. 2016 zavedlo tzv. velkou a malou úpravu korunního svědka.³⁶ V tomto případě však i s určitými změnami zůstala nadále zachována. Naproti německé právní úpravě rakouský trestní řád (dále jen „ÖStPO“) v § 209a nabízí způsob beztrestného ukončení věci již v přípravném řízení, a to formou odstoupení od trestního stíhání, případně aplikací dalších odklonů ze strany státního zástupce.³⁷ Za pozornost jistě stojí podmínka, že oznámení o relevantních skutečnostech musí být „spolupracujícím pachatelem“ učiněno dobrovolně, tedy ještě předtím, než vůbec vyvstane hrozba jeho odhalení vyšetřujícími orgány. Lze tak shledat určitou paralelu s institutem účinné lítosti, avšak v tomto případě s možností použití i na širokou škálu závažných trestných činů. Po rozsáhlé kritice bylo navíc nově stanoveno, že postupu dle této „velké úpravy“ se pachatel může při splnění podmínek dožadovat jako svého práva. Již také zmiňovaná „malá úprava“, obsažená v § 41a rakouského trestního zákoníku, zase umožňuje soudu uložit trest pod dolní hranici trestní sazby za spolupráci při objasňování nebo při odstranění nebezpečí vymezené trestné činnosti páchané při účasti na zločinecké nebo teroristické skupině.

Podobný „dvojitý“ model zastávají též v obou zbývajících okolních zemích, v **Polsku** (*świadek koronny, nadzwyczajne zlagodzenie kary*)³⁸ i na **Slovensku** (*spolupracujúci obvinený*).³⁹ Slovenský zákonodárce zašel se svým pojetím ještě dále, když umožňuje spolupráci podezřelého ještě před zahájením trestního stíhání. Dočasné odložení vznesení obvinění však svou povahou není rozhodnutím meritorním. A tak pominou-li důvody, bude muset být trestní stíhání vůči dané osobě tak či onak zahájeno (§ 205 TP). Jedná se tedy o institut, který je vhodný spíše z pohledu pragmatického (podezřelý musí později vystupovat v

³⁶ KANDALCOVÁ (2017) *Institut spolupracujícího obviněného v komparativním pohledu*, op. cit. sub. 11, s. 91–92.

³⁷ Zaplacení peněžní částky (§ 200 ÖStPO), uložení obecně prospěšných prací (§ 201 ÖStPO) nebo stanovení zkušební doby (§ 203 ÖStPO).

³⁸ K zavedení institutu korunního svědka došlo samostatným zákonem ze dne 25. června 1997. Polská úprava umožňuje, aby prokurátor zastavil samostatně vydělené trestní stíhání již v přípravném řízení. O připuštění výpovědi korunního svědka (tedy *de facto* i o přidělení tohoto statusu) však vždy rozhoduje okresní soud usnesením. Prokurátor pouze zasílá žádost, s níž musí souhlasit též generální prokurátor. V rámci zákona je rovněž pamatováno na svědkovu ochranu. Nejsou-li poskytnuté informace dostatečně klíčové, anebo je obviněný vyloučen z možnosti nabýt status korunního svědka (protože se účastnil trestného činu vraždy, nebo vedl-li organizovanou zločineckou skupinu), může i tak soud, na žádost prokurátora, přistoupit k vymezenému zmírnění trestu na/pod spodní hranici, případně podmíněně odložit jeho výkon. Trestní zákon taktéž zavedl možnost úplného upuštění od potrestání, byla-li role pachatele v rámci skupiny spíše podřízená a zároveň jeho informace přispěly k prevenci další trestné činnosti (srov. článek 60 § 3 a článek 61 *kodeksu karneho*).

³⁹ V současnosti se jedná již o druhou zákonnou úpravu, k jejímuž zakotvení došlo v souvislosti s rekodifikací slovenského trestního práva s účinností od roku 2006. Ne nepodobné instituty obsahoval od konce roku 2003 už předešlý trestní řád č. 141/1961 Zb. v § 162a – dočasné odložení vznesení obvinění, § 172 odst. 3 – přerušení trestního stíhání a § 173 odst. 2 – zastavení trestního stíhání.

postavení svědka) a taktického (aby vznesením obvinění nebylo podstatně stěžováno objasnění trestné činnosti), než jako prostředek motivace pachatele ke spolupráci.⁴⁰ Ve fázi trestního stíhání (obvinění) se poté prokurátorovi nabízí tři další procesní instituty, které ovšem fakticky směřují k totožnému cíli. První konstrukce spočívá v uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného⁴¹ (§ 218 TP) spolu se stanovením zkušební doby v rozmezí dvou až deseti let, ve které je osoba zavázána pokračovat ve spolupráci – nikoliv však už vést řádný život či se zdržet určitých činností jako v případě „klasické“ formy odklonu dle § 216 TP – a na jejímž úspěšném konci dochází k osvědčení s účinky zastavení trestního stíhání (§ 219 TP). Varianta druhá zahrnuje zpravidla prvotní přerušení trestního stíhání (§ 228 odst. 3 TP)⁴² za účelem vyloučení věci k samostatnému řízení a po naplnění podmínek spolupráce pak i jeho následné zastavení (§ 215 odst. 3 TP). V rovině hmotněprávní může být subsidiárně obviněnému snížen trest (s limitací) pod spodní hranici trestní sazby, a to dle jedné mírnější a jedné přísnější varianty (§ 39 odst. 2 písm. b) a e) TZ). Všechna popsaná procesní rozhodnutí v rámci slovenské úpravy jsou toliko fakultativní povahy. Aplikace postupů proto závisí čistě na úvaze příslušných orgánů činných v trestním řízení.

1.1.4. Je spolupracující obviněný zároveň korunním svědkem?

Už předchozí výklad může naznačovat, že na status korunního svědka lze pohlížet dvěma rozdílnými způsoby. Třeba i ve světle výše nastíněných definic je možno korunního svědka *largo sensu* chápat jako zastřešující pojem. Přičemž institut spolupracujícího obviněného je pak jakousi jeho umírněnou modifikací. Gřivna⁴³ o spolupracujícím obviněném hovoří jako o jistém předstupni korunního svědka. Oba termíny nicméně označují dopadenou osobu, participující na

⁴⁰ Deset proto *de lege ferenda* navrhuje vznik alternativní úpravy, která by v případě naplnění spolupráce umožňovala obvinění vůbec nevznést, a tím tak současně dosáhnout překážky věci rozhodnuté [viz DESET, M. K právné úprave korunního svědka. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 61, 2009, č. 11, s. 1195].

⁴¹ Spolupracujícím obviněným se ve slovenské právní úpravě rozumí „osoba, která se významnou měrou podílela na objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny nebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou nebo zločineckou skupinou nebo trestných činů terorismu, nebo na zjištění či usvědčení pachatele tohoto trestného činu.“ (pozn. – překlad aut.). Vyloučen je však vždy organizátor, návodce nebo objednatel trestného činu, na jehož objasnění se podílel. Zájem společnosti na objasnění trestného činu přitom musí převyšovat zájem na trestním stíhání obviněného pro takový trestný čin nebo pro jiný trestný čin.

⁴² V kontextu úpravy podmíněného zastavení by k přerušení trestního stíhání mělo docházet v těch případech, kdy lze reálně očekávat, že trestní řízení o objasňovaném trestném činu bude pravomocně skončeno do maximální doby dvou let [Srov. ŽILINKA, M. Spolupracující osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 59, 2007, č. 5, s. 624].

⁴³ GRIVNA, T. Účinná lítost v případě spáchání korupčních trestných činů. In *Dny práva 2011 – Days of Law 2011: Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [cit. 17. 11. 2022], s. 60. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/sbornik/trest.pdf.

některé z forem organizované trestné činnosti, která je výměnou za vlastní prospěch ochotná o této trestné činnosti poskytnout státu informace vedoucí k dopadení dalších pachatelů. V dalším textu však mezi těmito dvěma pojmy hodlám rozlišovat s ohledem na způsob řešení, jakým je kolaborující osoba zvýhodněna.

Budu-li tedy nadále pracovat s pojmem **korunního svědka**, je třeba jej vnímat v jeho užším smyslu. Tedy jako konstrukt, jehož dopady se promítají do roviny trestního práva procesního, kdy k ukončení trestní věci může zpravidla dojít ještě ve stadiu přípravného řízení, aniž by pachatel kdy byl shledán vinným (zastavení trestního stíhání, osvědčení u podmíněného zastavení trestního stíhání či vůbec rozhodnutí o jeho nestíhání). V nejčastějších případech takové rozhodnutí může být svěřeno i státnímu zástupci.

Naproti tomu **spolupracující obviněný** je institutem, který se projevuje až ve sféře hmotného práva, konkrétně v oblasti ukládání trestních sankcí. Podstatné rozdíly spočívají v tom, že spolupracující obviněný musí být účasten řízení před soudem, který nakonec vyslovuje jeho vinu a rozhoduje o případném trestu (který bývá zpravidla snížen pod spodní hranici trestní sazby, ať už do zákonem vymezeného limitu či nikoliv, případně i podmíněně odložen, anebo může být nahrazen též trestem alternativním, jak umožňují některé právní úpravy). Zdaleka největší benefit, který tato koncepce mnohdy nabízí, pak může představovat jeho úplné upuštění. Lze přesto uzavřít, že aplikace posledně jmenovaného postupu může poskytovat alespoň určitou minimální míru satisfakce ve vztahu k poškozeným, jakož i k veřejnosti obecně.

1.2. Organizovaný zločin

Jak již plyne z předchozího pojednání, s institutem korunního svědka, respektive spolupracujícím obviněným, je neoddělitelně spjat fenomén tzv. organizované kriminality. Definovat tento pojem se v průběhu doby pokoušel nespočet autorů, ať už tuzemských nebo zahraničních, z řad teorie i vyšetřovací praxe. Jednu z nich nabízí například Musil: *„Organizovaná kriminalita je druh skupinové trestné činnosti, páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo zločineckou organizací, vyznačující se dlouhodobostí, dělbu činnosti, plánovitostí a orientací na vysoký zisk nebo získání vlivu na veřejný život.“*⁴⁴ Nutno ovšem dodat, že „organizovaná kriminalita“ či „organizovaný zločin“ jsou termíny původem

⁴⁴ MUSIL, J. Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. *Československá kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, ročník XXV/92, č. 2, s. 97.

kriminologickými, jejichž význam se může v závislosti na čase a místě postupně různit a vyvíjet. Dohledat na mezinárodním poli jednotnou a obecně uznávanou právní definici organizovaného zločinu lze proto jen stěží. Tento úkaz nicméně může být, a často také bývá (viz výše uvedená definice), vymezen souhrnem několika charakteristických znaků. Jako ty stěžejní se mnohdy prezentují:

- spolupráce více než dvou osob
- dlouhodobějšího charakteru
- podezření nebo usvědčení ze spáchání závažné trestné činnosti
- skrze níž je zaměření na dosahování finančního zisku, popř. mocenského vlivu

Jako vedlejší indikátory se dále uvádí, že jde o organizaci podléhající vnitřní kontrole a kázni, kterou se nezdráhá vynucovat ani za použití násilí či zastrašování, a v jejíž hierarchii má každý člen svou specifickou úlohu a postavení. Směrem navenek využívá stávajících obchodních struktur, napojuje se na legální ekonomiku, politiku, média, veřejnou správu i soudní orgány prostřednictvím korupce a jiných forem nátlaku. K tomu se účastní celých systémů praní špinavých peněz. V této době má čím dál tím častěji i transnacionální přesah.⁴⁵

Tato uskupení většinou směřují k vytvoření celého zločineckého syndikátu působícího na co největším území, ideálně ve vícero státech, jenž si postupně podmaňuje celé odvětví kriminální činnosti (nejčastěji obchod s nelegálním zbožím nebo jiným kontrabandem). Ultimátním cílem je poté legalizovat co největší část svých výnosů z trestné činnosti, zapojit se do běžného podnikatelského života a následně i za pomoci korupce a na oko legitimního lobby získat co největší vliv na státní politiku, legislativu a na veřejné dění obecně. Musil proto hovoří až v tom smyslu, že dochází ke vzniku „paralelní společnosti“.⁴⁶

Mezi další nejčastější druhy trestné činnosti, jimiž těchto cílů dosahují, možno řadit: obchodování s lidmi a prostituci; výrobu, pašování a distribuci drog;⁴⁷ celní podvody a daňové

⁴⁵ Uvedených kritérií užívají například orgány Evropské Unie a Rady Evropy. Za organizovaný zločin je pak dle nastíněné metodiky označena taková trestná činnost, která kumulativně naplní první čtyři hlavní znaky a k tomu jakékoliv další dva ze znaků vedlejších [srov. ŠIMOVČEK, I., JALČ, A. Národní a mezinárodní nástroje boja proti organizovanému zločinu. In JELÍNEK, J. (ed.) *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2014, trestní sekce. Praha: Leges, 2014, s.69–70, kde autoři odkazují na výroční zprávu Rady EU o organizovaném zločinu (doc 6204/2/97 Enfopol 35 Rev 2)].

⁴⁶ MUSIL (1992) *Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou*, op. cit. sub. 44, s. 98.

⁴⁷ Drogová kriminalita přitom bývá zdaleka nejčastější trestnou činností, u níž je institut spolupracujícího obviněného používán [srov. NSZ. *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, sp. zn. 1 SL 114/2014 [online]. 2014 [cit. 26. 9. 2022]. Brno, s. 6. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SIN_19-2017-p%C5%99%C3%ADloha.pdf; dále MICHORA, Z. *Analýza aplikace institutu spolupracujícího obviněného za období 2010–2017 (1. ČÁST)*. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018, č. 4, s. 310].

úniky; organizované krádeže automobilů; nezákonné provozování hazardních her; padělání; lichvu; vydírání ať už podnikatelských subjektů (formou tzv. výpalného za ochranu) nebo některých veřejných činitelů; v konečném důsledku nejsou vyloučeny ani únosy, loupeže a další násilná trestná činnost, či dokonce úkladné vraždy. V těchto činnostech se postupně profesionalizují, jejich páchání předem plánují, vyvíjí i snahu rozšířit své aktivity za hranice jednotlivých států. To jim později umožňuje účelně přelévat zisky mezi jurisdikcemi, případně se skrývat před trestním postihem.

V souvislosti s globalizací, otevřením schengenského prostoru i aktuálním děním se čím dál tím intenzivněji dostává do popředí zejména problematika organizované nelegální migrace či obchodu se zbraněmi a dalším vojenským materiálem obcházejícím mezinárodní embarga.⁴⁸

Je tedy vidno, že zločinecké organizace vážně ohrožují fungování naší společnosti, a to nejen jako celku. Svými aktivitami nakonec ve větší či menší míře působí i na životy jednotlivců. I proto organizovaný zločin představuje jednu z nejzávažnějších bezpečnostních hrozeb moderního světa. Nebude-li toto nebezpečí účinně podchycováno již v jeho zárodku, hrozí jeho pozvolné prorůstání do státních struktur, kde bude narušovat jak hospodářský, tak i politický a právní systém. Až bude schopné nakonec svým vlivem takový stát i přerůst. To vše jsou legitimní důvody pro to, aby byla problematika organizovaného zločinu regulována i na nadnárodní úrovni.

V roce 2000 se v italském Palermu (symbolicky jakožto v „hlavním městě“ sicilské mafie) konala mezinárodní konference na platformě Organizace spojených národů (OSN), jež vyústila v přijetí Úmluvy proti nadnárodnímu organizovanému zločinu včetně tří dodatkových protokolů (dále jen jako „*Palermská úmluva*“). Palermská úmluva kromě požadavků na sjednocení hmotněprávních institutů a na procesní spolupráci mezi státy zakotvuje ve svém článku 2 taktéž definici tzv. organizované zločinecké skupiny jako: „*strukturované skupiny⁴⁹ tří nebo více osob, existující po určité časové období a jednající ve vzájemné shodě s cílem spáchat jeden či více závažných trestných činů* (pozn. postihnutelných trestem odnětí svobody v délce nejméně čtyři roky nebo trestem přísnějším) *nebo trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou* (pozn. majících nadnárodní charakter), *aby získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch.*“⁵⁰ Na jednu stranu lze toto vymezení vnímat jako

⁴⁸ CEJP, M. Organizovaný zločin v České republice v mezinárodním kontextu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, č. 4, s. 89–90.

⁴⁹ „Strukturovaná skupina“ znamená skupinu, která není náhodně utvořena za účelem bezprostředního spáchaní trestného činu a která **nemusí mít formálně vymezené role pro své členy, trvalost členství nebo rozvinutou strukturu** (čl. 2 písm. c) Palermské úmluvy).

⁵⁰ Takřka totožně je definováno zločinné spolčení i v čl. 1 rámcového rozhodnutí Rady (EU) 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti.

progresivní, jelikož svým volnějším pojetím strukturovanosti skupiny dovoluje reagovat i na nové typy zločineckých organizací současnosti.⁵¹ Na stranu druhou v definici stále přetrvává znak hmotného prospěchu, jenž bývá od událostí z 11. září 2001 postupně opouštěn z důvodu umožnění její aplikace i na teroristické skupiny (blíže v dalším oddílu).

Neméně důležitý faktor k účinnému potírání organizovaného zločinu na poli mezinárodním poté tvoří i efektivní činnost mezivládních organizací – celosvětového Interpolu nebo unijních jednotek Europol a Eurojust – spočívající ve sběru, zpracování a včasné výměně zpravodajských informací.

1.2.1. Zachycení problematiky skupinové trestné činnosti v české právní úpravě

I právní řád České republiky obsahuje vlastní legální definici **organizované zločinecké skupiny**⁵² zavedenou do ustanovení § 129 TrZ: „*Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, které je zaměřeno na soustavné páchání úmyslné trestné činnosti.*“ Z uvedeného je zřejmé, že český zákonodárce položil zvláštní důraz na záměr soustavnosti,⁵³ což plně koresponduje s kriminologickými poznatky o organizované trestné činnosti. Na rozdíl od výše citované definice OSN či slovenského vymezení „*zločineckej skupiny*“⁵⁴ tak lze v tomto směru českou úpravu vnímat rozhodně kladně. Už jako ne tak zdařilý počin se v konfrontaci s praxí jeví právě dnes již překonaný požadavek vnitřní organizační struktury, který znesnadňuje trestní postih této formy trestné součinnosti s ohledem na jeho

⁵¹ „Pod pojmem strukturovaná skupina už si není možné představovat jen typy mafiánských syndikátů, italské Cosa Nostry či 'Ndranghety, americké Cosa Nostry, čínských triád nebo japonské Yakuzy. Novější zločinecké organizace nemají pevnou strukturu, ani formálně rozdělené úlohy mezi svými členy, ani doživotní členství. Mají sice podobu sítí, které jsou organizované, ale s málo formální strukturou, přičemž je složité identifikovat jednotlivé buňky s různým stupněm samostatnosti (...) nepotřebují přesnou strukturu a dokáží se přizpůsobit každé situaci na trhu...“ (pozn. – překlad aut.) [cit. MIKLÍK, F. O nadnárodním organizovanom zločine. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 53, 2001, č. 12, s. 1272].

⁵² Tohoto termínu bylo užito až v rámci nynějšího trestního zákoníku z roku 2009 tak, aby doslovně odpovídal autentickému znění Palermské úmluvy (tj. v angličtině „*organised crime group*“).

⁵³ Tzn. páchání úmyslné trestné činnosti I) nepřetržitě, pravidelně či opakovaně po delší dobu (např. po několik měsíců) anebo tehdy, II) navazují-li pachatelé na předchozí obdobně páchanou trestnou činnost. Soustavnost se nevyžaduje u jednotlivých pachatelů, ale postačí, je-li znak soustavnosti dán ve vztahu k organizované zločinecké skupině jako celku [srov. ŠÁMAL, P. In ŠÁMAL, P., PŮRY, F., RIZMAN, S. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1378].

⁵⁴ „Zločineckou skupinou sa na účely tohto zákona rozumie štruktúrovaná skupina najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia a koná koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viacej zločinov, trestný čin legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 alebo niektorý z trestných činov korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti na účely priameho alebo nepriameho získania finančnej alebo inej výhody.“ (§ 129 odst. 4 TZ). Z toho plyne, že kritéria zločinecké skupiny je možné naplnit při spáchání, byť i jen jednoho vypočteného trestného činu, což neodpovídá většinové představě o povaze organizovaného zločinu.

obtížné prokazování.⁵⁵ Je však na místě uvést, že na stranu druhou příliš zjednodušená a všeobecná definice by nedostatečně vystihovala její závažnost a prakticky se směřovala s jednáním tzv. organizované skupiny.

Zákon tento termín doposud nevymezil, učinila to však za něj soudní judikatura, dle které se za **organizovanou skupinu** považuje „*sdužení nejméně tří trestně odpovědných osob, v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jeho jednotlivé členy a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu, a tím i jeho nebezpečnost pro společnost.*“⁵⁶ Právě skutečnost předchozího promyšlení postupu a rozdělení jednotlivých úkolů mezi osoby participující na trestném činu, která je způsobilá zvýšit šance na jeho dokonání, je tím, co odlišuje organizovanou skupinu od „běžného“ spolupachatelství.⁵⁷

Oproti organizované zločinecké skupině (§ 129 TrZ) naopak nevykazuje takový stupeň propracovanosti organizace vlastní činnosti, jakož ani žádné pevně stanovené vnitřní vazby, které by byly vystavěny na principu nadřízenosti a podřízenosti. Nutně nemusí mít ani trvalejší charakter, může být vytvořena i *ad hoc* ke spáchání jediného trestného činu. Rozdělení úkolů se pak neděje na takové úrovni, že by šlo hovořit o dělbě jasně přidělené práce v závislosti na určitém postavení člena v rámci hierarchie skupiny. K přijetí do organizované skupiny se ostatně ani nevyžaduje žádného formálního aktu, ale děje se tomu konkludentně už samotným zapojením do její činnosti. Lze tak zobecnit, že organizovaná skupina představuje určitý předstupeň (méně formalizovanou podobu) organizované zločinecké skupiny.⁵⁸

⁵⁵ Srov. COUFALOVÁ, B. Organizovaný zločin – vymezení pojmu. In JELÍNEK, J. (ed.) *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2014, trestní sekce. Praha: Leges, 2014, s. 29. Tomuto závěru ostatně přisvědčují i statistická data zohledňující trestní stíhání pro trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině (zločinném spolčení), od jeho zavedení v roce 1995 až do roku 2016, kdy pouhé minimum takto obžalovaných osob je nakonec pro tento trestný čin i odsouzeno [srov. KOUDELKA, Z. Organizovaná zločinecká skupina. *Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš, a.s., 2018, č. 1, s. 25–27]; anebo Michorův výzkum aplikace institutu spolupracujícího obviněného, kdy ze vzorku 29 trestních rozhodnutí se orgánům činným v trestním řízení podařilo i za pomoci tohoto institutu prokázat organizovanou zločineckou skupinu v pouhých třech případech. Ve zbylých 26 věcech bylo uskupení pachatelů posouzeno toliko jako organizovaná skupina [viz MICHORA, Z. Analýza aplikace institutu spolupracujícího obviněného za období 2010–2017 (2. ČÁST). *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2019, č. 1, s. 33–34].

⁵⁶ Cit. rozsudek NS ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85, publikovaný ve Sb. rozh. tr. pod č. 45/1986.

⁵⁷ Promítnuto v praxi například u drogové kriminality: „*obvinění výrobu prováděli utajeně, daleko od svých domovů, v objektu, který nezajistili, na místo byli přivezeni, byl přítomen konspirační způsob jednání, v objektu byla v místnostech, kde probíhala výroba, zatěmněna okna, byla zde linka na výrobu metamfetaminu, byly použity nové věci, ad hoc dodané mobilní telefony na kontakt s vyšším článkem řízení, který jim předával potřebné věci na dálnici a nepřijel s nimi sám*“ [cit. usnesení NS ze dne 29. 1. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1193/2014].

⁵⁸ Srov. BORČEVSKÝ, P. K pojmu organizované skupiny jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, respektive obecně přitěžující okolnosti. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2022, č. 1, s. 8.

S účinností tzv. protiteroristické novely (zákonem č. 455/2016 Sb.) byla do trestního zákoníku mimo jiné zavedena také legální definice **teroristické skupiny** (§ 129a TrZ).⁵⁹ Terorismus obecně je charakterizován svou orientací na určitou ideologii, v jejímž duchu je třeba učinit změnu politického směřování či dosáhnout jiných dílčích požadavků, a to prostřednictvím nátlaku na neúčastněné osoby. Hlavním motivátorem, na rozdíl od organizovaného zločinu, tak není materiální zisk. Teroristická skupina může být založena i za účelem spáchání jednorázového teroristického trestného činu. V rámci ní proto nemusí být kladen důraz ani na přílišnou organizovanost. Přistoupíme-li na myšlenku, že i z aktivit organizovaného zločinu mohou profitovat jisté neangažované osoby (typicky v rámci šedé či černé ekonomiky), pak činnost terorismu cílí čistě jen na vyvolání strachu v široké veřejnosti za pomoci násilí nebo hrozby dalších náhodných útoků.⁶⁰

Trestní zákon dále stanovuje, že naplnění znaků teroristické skupiny nevyklučuje použití ustanovení o organizované skupině a organizované zločinecké skupině. Ačkoliv komentářová literatura tuto možnost výslovně nezmiňuje, domnívám se, že ničeho nebrání tomu, aby ustanovení o spolupracujícím obviněném (srov. § 178a TrŘ) mohla být použita i na trestnou činnost teroristické skupiny (která sama o sobě může eventuálně naplnit i znaky organizované skupiny). Byť v takových případech nelze očekávat nijak vysokou účinnost tohoto institutu ve vztahu k jejímu rozkrytí (k tomu blíže viz oddíl 1.2.3).

Spáchání trestného činu jako člen organizované skupiny je pro pachatele obecnou přítěžující okolností podle § 42 písm. o) TrZ. Vedle toho je znak členství⁶¹ anebo spojení s organizovanou skupinou, popř. se závažněji kvalifikovanou organizovanou skupinou působící ve více státech (srov. zejména § 4 odst. 2 TrZ),⁶² uveden jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby při více jak osmdesáti trestných činech zvláštní části trestního zákoníku. Tato, *de facto*

⁵⁹ „Teroristická skupina je společenstvím nejméně tří trestně odpovědných osob, které má trvalejší charakter, je v něm provedena dělba činností mezi jeho jednotlivé členy, jeho činnost se vyznačuje plánovitostí a koordinovaností a je zaměřené na páchaní trestného činu vlastizraďy spáchané formou teroristického útoku nebo teroru (§ 309), trestného činu teroristického útoku (§ 311) nebo trestného činu teroru (§ 312) (dále jen "teroristický trestný čin").

⁶⁰ Srov. LEVI, M. Organized Crime and Terrorism. In MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. *The Oxford Handbook of Criminology*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 773–775, 780.

⁶¹ Ze subjektivní stránky bude k naplnění této skutečnosti vyžadován vždy úmysl (srov. § 17 TrZ), neboť z logiky věci bude ke vzniku členství dané osoby nezbytný její předchozí projev vůle [srov. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 641].

⁶² K tomu je nutno počítat i s tzv. tranzitními delikty, kde, třebaže v jedné cizí zemi dojde k trestněprávně relevantnímu jednání a v druhé cizí zemi k jeho následku, může být příčinná souvislost rozvíjena i na území České republiky (typicky při převozu např. kontrabandu, což v zeměpisných poměrech našeho státu není ničím neobvyklým).

subsidiární, skutečnost nebrání tomu, aby byl pachatel současně postižen i jako pachatel trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 107 odst. 2 TrZ).

Na základě ustanovení § 107 a § 108 TrZ se totiž pachateli úmyslného trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny⁶³ povinně uloží trest odnětí svobody v horní polovině trestní sazby, jejíž horní hranice stanovená trestním zákoníkem se zároveň zvyšuje o jednu třetinu.⁶⁴ Nadto je možné předpokládat, že očekávatelnost uložení trestu v takto zvýšené podobě bude často odůvodňovat, aby na obviněného byla uvalena útěková vazba podle § 67 písm. a) TrŘ.⁶⁵ Další důsledky uvedeného postupu spočívají v tom, že takového pachatele soud zpravidla zařadí do věznice se zvýšenou ostrahou (§ 56 odst. 2 písm. b) TrZ). Za předpokladu, že se dopustil zvláště závažného zločinu, pak z výkonu trestu odnětí svobody nebude moci být podmíněně propuštěn dříve jak po uplynutí poloviny uloženého trestu (*a contrario* § 88 odst. 1 písm. b) bod 4. TrZ).

Jako další prostředek k potírání organizovaného zločinu trestní zákoník zavádí trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině v § 361 spolu se zvláštním případem účinné lítosti v § 362. Tím je kriminalizována, byť i jen samotná skutečnost určitého spojení se zločineckými organizacemi, aniž by pachatel musel nutně páchat jakýkoliv další trestný čin. Skutková podstata této účasti zahrnuje celkem tři (alternativní) modalita jednání pachatele spočívající v I) založení organizované zločinecké skupiny spolu se dvěma dalšími pachateli, II) nikoliv jednorázovém účastnění se na její činnosti bez ohledu na členství nebo III) jejím dlouhodobějším podporování. Dle zásady zákazu dvojího přičítání pachateli konkrétně za tento trestný čin nejde dále „zostřit“ trest odnětí svobody na základě § 107 a § 108 TrZ. Zákaz se však již neuplatní ve vztahu k případnému dalšímu trestnému činu, jenž může být pachatelem spáchán v jednočinném souběhu. Z možnosti jednočinného souběhu je však vyloučena účast na teroristické skupině (§ 312a TrZ), neboť tento trestný čin je ve vztahu speciality (§ 129a TrZ).⁶⁶

⁶³ Buď tím, že páchá trestnou činností I) z důvodu své příslušnosti k organizaci jako určitý svůj úkol, nebo II) vědomě s takovým členem, případně III) aby jako nečlen organizaci napomáhal.

⁶⁴ Výjimku z tohoto pravidla tvoří jediné případy, kdy pachatel splní kteroukoliv podmínku pro mimořádné snížení trestu dle § 58 TrZ. Zpravidla tedy půjde o spolupracující obviněné.

⁶⁵ Srov. náleží ÚS ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03: „Hrozbou vysokým trestem lze odůvodnit uložení tzv. útěkové vazby toliko v těch případech, kdy na základě zjištěných skutečností opodstatňujících důvodnost podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu lze předpokládat uložení trestu odnětí svobody ve výši nejméně kolem osmi let.“

⁶⁶ Srov. PROVAZNÍK, J. In ŠČERBA (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 3023–3024.

Zvláštní ustanovení § 362 TrZ o účinné lítosti, které například Bouda považuje za „odštěpenou část úpravy institutu korunního svědka“,⁶⁷ dává možnost osobě účastnící se na organizované zločinecké skupině, aby státnímu zástupci či policejnímu orgánu odhalila její trestnou činnost do doby, dokud z ní vzniklé nebezpečí může být ještě odstraněno. Výměnou za učiněné oznámení je „pachateli“ pro čin ve smyslu § 361 TrZ poskytnuta beztrestnost. Oproti upuštění od přípravy (§ 20 odst. 3 TrZ) či od pokusu (§ 21 odst. 3 TrZ), upuštění od účastenství (§ 24 odst. 3 TrZ) i obecné účinné lítosti (§ 33 TrZ) jakožto dalších důvodů zániku trestnosti, se však v tomto případě nevyžaduje dobrovolnost takového jeho jednání, a tudíž k tomuto kroku – naplní-li podmínku, že nebezpečí z (pro vyšetřující orgány dosud) neznámého trestného činu půjde ještě odstranit – může přistoupit i pod tlakem bezprostředně hrozícího trestního stíhání, nebo dokonce na vyzvání policií až po jeho obvinění.

V souladu s Palermskou úmluvou pak byly dále poupraveny i skutkové podstaty trestných činů podílnictví a legalizace výnosů z trestné činnosti, později sjednocené do jediného trestného činu v § 216 TrZ, respektive i jeho nedbalostní formy v § 217 TrZ, a úplatkářských (korupčních) trestných činů obsažených v § 331 až § 333 TrZ.

S vyšetřováním organizované kriminality úzce souvisí i institut dočasného odložení trestního stíhání podle § 159b TrŘ. Policejnímu orgánu jest umožněno, se souhlasem státního zástupce, takticky oddálit okamžik zahájení trestního stíhání, jež by jinak mohlo ohrozit úspěšnost objasnění jiného úmyslného trestného činu, zjištění dalších pachatelů, či právě znesnadnit objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny. A to na nezbytnou dobu, nanejvýš však v délce dvou měsíců (stejný postupem ji však lze opakovaně prodloužit). Typicky si tak možno představit situaci, kdy by zahájení trestního stíhání vůči jednomu ze členů vyvolalo zalarmování jeho kolegů, že se kolem nich „stahuje smyčka“, následované promptním zahlazováním stop. V tomto mezičase se očekává provádění dalších úkonů prověřování ve světle § 158 TrŘ, jakož i možné využití operativně pátracích prostředků za podmínek § 158b a násl. TrŘ. Dočasné odložení má formu opatření,⁶⁸ o němž policejní orgán vyhotoví podrobný záznam a jeho opis do 48 hodin zašle státnímu zástupci. Pominou-li důvody pro dočasné odložení, policejní orgán musí trestní stíhání neprodleně zahájit.

⁶⁷ BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, č. 3, s. 222.

⁶⁸ Srov. STŘÍŽ, I. In DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1216.

Zmiňované operativně pátrací prostředky, jakožto součást širšího procesu utajené policejní operativy, mohou představovat velice efektivní způsob sběru zvukových nebo obrazových záznamů, jakož i dalších materiálů a dat následně použitelných jako důkaz v řízení před soudem (§ 158b odst. 3 TrŘ). Vedle řady dalších opatření, obsažených především v úpravě zákona o Policii, jejichž účelem může být i předcházení trestné činnosti nebo pátrání po hledaných osobách, je třeba zmínit hlavně prostředky vymezené samotným trestním řádem, tj. předstíraný převod (§ 158c), utajené sledování osob a věcí (§ 158d) a použití agenta (§ 158e), jehož úloze se budu věnovat ještě samostatně v následujícím oddílu. Na stranu druhou, tyto činnosti s sebou přinášejí citelné zásahy do základních práv osob, a to nejen těch, proti nimž jsou namířeny. Proto jejich použití zákon omezuje pouze na ty případy, kdy sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak, případně bylo-li by jeho dosažení podstatně ztíženo (požadavek subsidiarity). Zároveň jimi nesmí být sledován žádný jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení a práva osob mají být omezena jen v nezbytně nutné míře (požadavek proporcionality).

Mezi další nástroje trestního práva procesního, jež mohou plnit svou podstatnou úlohu v boji s organizovaným zločinem, patří nepochybně též zajišťovací instituty. Uvedu především právní úpravu záměny či sledování zásilky (§ 87a a § 87b TrŘ) dobře uplatnitelnou v oblasti nezákonného obchodu s drogami či jiným nepovoleným zbožím, zjištění obsahu komunikace za pomoci odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 TrŘ) použitelného u případů závažnější trestné činnosti nebo kriminality korupční povahy, obdržení metadatových údajů o telekomunikačním provozu (§ 88a TrŘ) či stále ještě poměrně mladý institut tzv. „zamražení“ digitálních dat (*data freezing*) v § 7b TrŘ, jež by měl sehrávat svou roli při prevenci i při objasňování trestných činů v oblasti duševního vlastnictví a kyberkriminality obecně.

Z hlediska orgánů veřejné moci působících na území České republiky se na potírání organizovaného zločinu zaměřují zejména výkonné útvary Úřadu kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky s celostátní působností (srov. § 12 odst. 2 TrŘ) – sjednocená Národní centrála proti organizovanému zločinu a dále Národní protidrogová centrála. S ohledem na probírané téma této práce stojí za pozornost zmínit i tzv. servisní útvary – Útvar speciálních činností (zabývající se agendou předstíraných převodů, nasazování agentů a v neposlední řadě i ochranou svědků) a Útvar zvláštních činností (zajišťující např. odposlechy a sledování osob či věcí). Zásluhy v tomto boji nelze upřít ani příslušníkům Celní správy. Svou

roli sehrávají i zpravodajské služby (BIS), ačkoliv jimi získané informace nelze v trestním řízení použít jak důkaz.⁶⁹

1.2.2. Policejní agent a informátor

Vrátíme-li se zpět k operativně pátrací činnosti vyšetřovacích orgánů, pak nasazení policejního agenta (§ 158e TrŘ)⁷⁰ zdá se být vůbec tím neúčinnějším nástrojem k infiltraci organizované zločinecké skupiny, rozkrytí jejích struktur a k objasnění jí páchané trestné činnosti, to vše za vidinou spravedlivého potrestání všech jejích aktérů. Zároveň se však jedná o prostředek zdaleka nejinvazivnější, a proto také jeho použití podléhá poměrně přísným podmínkám. Institutu agenta lze využít pouze v trestních řízeních vedených pro závažnější trestnou činnosti (tj. zločin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let), pro vybrané trestné činy korupční povahy, jiné úmyslné trestné činy jejichž stíhání nařizuje vyhlášená mezinárodní smlouva, anebo právě pro jakýkoliv trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny. O jeho povolení rozhoduje – poměrně netradičně – až soudce vrchního soudu (na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství). Udělené povolení v sobě dále zahrnuje i oprávnění agenta provádět sledování osob/věcí a uskutečňovat předstírané převody. Jedná se tak i o nejkompexnější operativní prostředek, jaký orgány činné v trestním řízení mohou uplatnit. K naplnění jeho úlohy je agentovi zpravidla poskytována falešná identita zahrnující kompletně vymyšlenou legendu o jeho dosavadním životě a ve velké míře pak především i jeho následná beztrestnost.⁷¹ Jednak pro samotnou účast na organizované zločinecké skupině, jednak pro taxativní okruh trestné činnosti, které se v souladu se svými úkoly eventuálně může dopustit (srov. § 363 ve spojení s § 312c TrZ).⁷² Ačkoliv lze pro počáteční nezkušenosti s tímto institutem shledat takovou koncepci za žádoucí, zejména s ohledem na právní jistotu samotného agenta, v rámci prací na

⁶⁹ Srov. náleží ÚS ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.

⁷⁰ Agentem se může stát pouze příslušník Policie ČR; popř. příslušník Generální inspekce bezpečnostních sborů, jenž bude užit zpravidla v těch věcech, kde se do organizovaného zločinu zapojují právě osoby z řad policie (srov. § 158e odst. 2 a § 161 odst. 3 TrŘ).

⁷¹ V teorii se někdy uvádí, že jinak trestné jednání agenta v utajení jest speciální případem okolnosti vylučující protiprávnost [srov. např. KOPEČNÝ, Z. Možnosti a limity použití agenta v boji proti organizovanému zločinu. In JELÍNEK, J. (ed.) *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2014, trestní sekce. Praha: Leges, 2014, s. 129].

⁷² Jde především o trestnou činnost typickou pro organizovaný zločin, spíše majetkové a hospodářské povahy. S výjimkou trestného činu rvačky (§ 158 TrZ) nejsou vůbec omlouvány trestné činy proti životu a zdraví (hlavy první).

novém trestním řádu se volí již přístup odlišný, založený hlavně na proporcionalitě a nepřipustných následcích v kombinaci s výčtem negativním.⁷³

Je třeba mít na paměti, že výše uvedený popis se vztahuje čistě k agentovi s funkcí takzvaného kontrolora. Rozhodovací praxe ESLP⁷⁴ i ÚS⁷⁵ totiž striktně odmítá jakoukoliv formu policejní provokace⁷⁶ s odkazem na porušování práva na spravedlivý proces (článek 6 Úmluvy) a rozpor se zásadou *nullum crimen, nulla poena sine lege* (článek 7 Úmluvy, článek 39 Listiny). To znamená, že policisté vystupující v utajení nesmí do skutkového děje vstoupit dříve, než pachatel sám pojme úmysl trestný čin spáchat. Jinými slovy v pachateli tento úmysl nesmějí prvotně vyvolat. Naopak ten by jinak měl být schopen trestnou činností spáchat i bez toho, aniž by mu policisté k tomu vytvořili podmínky. Nicméně řečené neomezují operativní činnosti pouze v pasivitě, ale agenti mohou i aktivně konat v situaci, kdy mají důvodné podezření, že daná osoba páchá trestnou činnost (např. trestní oznámení s konkrétními skutkovými okolnostmi), a to například formou poptávky na ilegální zboží/služby. Opět však nesmí dojít k naléhání na pachatele, aby po kontaktu s agentem tuto trestní aktivitu vyvinul.⁷⁷

Institut agenta je třeba dále odlišovat od použití podpůrného operativně pátracího prostředku v podobě informátora dle § 73 zák. o Policii. Tedy v tomto případě jakékoliv fyzické osoby ochotné podávat policejnímu orgánu informace či služby, aniž by došlo k vyzrazení spolupráce. Díky tomu ovšem takto získané informace nejsou použitelné v rámci trestního řízení. K nabývání poznatků mohou policisté využívat nárazově i dalších osob pohybujících se v takzvaném zájmovém prostředí (§ 70 zák. o Policii).

⁷³ Návrh předně zavdá konci polemikám o (proti)právnosti činů agenta, když volí cestu udělení imunity z trestního stíhání, splní-li agent zákonné podmínky. Respektive se nedopustí jednoho z vypočtených (dá se říci „neodpustitelných“) trestných činů – zejm. proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a těch, jež ohrožují bezpečnost státu. Posuzováno *ad hoc* avšak ani ohledně jiných trestných činů nebude smět jednat zjevně nepřiměřeně své úloze – zejm. způsobit smrt, ba ani závažně zasáhnout do zdraví osob [srov. § 11d odst. 1 písm. a) bod 4, § s14 odst. 3 osnovy Nového trestního řádu [online]. 2022 [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>].

⁷⁴ Např. známá rozhodnutí ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci *Teixeira de Castro v. Portugalsko*, a ze dne 5. 2. 2008 ve věci *Ramanauskas v. Litva*.

⁷⁵ Srov. nálezy ÚS ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, nálezy ÚS ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. I. ÚS 4185/16.

⁷⁶ Naproti tomu např. v legislativě USA je určitá forma policejní provokace považována za prostředek přípustný, a i velmi efektivní. Tamní koncepce rozlišuje mezi tzv. „*sting operations*“, tedy situacemi, kdy je zacílená osoba toliko „popíchnuta“, jelikož u ní byly zjištěny již určité tendence k páchání vyprovokované trestné činnosti, a tzv. „*entrapments*“, kdy se jedná vyloženě o nezákonnou „past“ nastraženou agentem, který ke předem připravenému trestnému činu lstivě přesvědčí i osobu bez jakýchkoliv sklonnů k trestněprávnímu jednání. [blíže srov. KOPEČNÝ (2014) *Možnosti a limity použití agenta*, op. cit. sub. 71, s. 131; s odkazem na HERCZEG, J. *Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu*. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2011, č. 4, s. 29].

⁷⁷ Naznačenou tezi by měl, zdá se, explicitně přijmout i nový trestní řád [cit. § s14 odst. 2 osnovy Nového trestního řádu, op. cit. sub. 73: „Agent při své činnosti nesmí vzbudit u jiné osoby rozhodnutí spáchat trestný čin a nesmí svým jednáním ovlivnit okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.“], jež tak doplní dosavadní ustanovení trestního zákoníku o vyloučení beztrestnosti u toliko agenta „organizátora“ (§ 363 odst. 3, resp. § 312c odst. 3).

Z těchto důvodů například Budka, i v návaznosti na požadavky ze strany policie, hovoří o možnosti *de lege ferenda* zakotvit do trestního řádu (v rámci § 158b TR) nový institut na pomezí uvedených dvou – tzv. „důvěrníka“, popřípadě „důvěrnou osobu“ – tj. civilní osobu získanou k *ad hoc* případu, která bude podobně jako agent působit a taktéž zajišťovat důkazní materiál v kriminálním prostředí, o čemž bude moci následně vypovídat jako utajený svědek podle § 55 odst. 2 TrŘ (k tomu blíže srov. oddíl 4.4.3. této práce).⁷⁸

Tím lze volně navázat i na problematiku provokace realizované soukromou osobou, jež už není úplně tak nevlastní ani působení spolupracujícího obviněného. Rozdíl tkví v tom, že institut spolupracujícího obviněného / korunního svědka je nástrojem nabízejícím řešení až *ex post*. Tedy teprve po jeho vystoupení ze struktur organizovaného zločinu, respektive po jeho dopadení policejním orgánem. Kdežto soukromá osoba „nasazená“ do kriminálního prostředí *ex ante* má předem stanovený úkol, jehož má pro účely trestního řízení dosáhnout. Vzhledem k zúženému počtu kvalifikovaných policistů jsou státní orgány častokrát nuceny sáhnout právě po civilních osobách v situacích, kdy je zapotřebí proniknout do uzavřených zločineckých skupin založených převážně na etnickém principu,⁷⁹ anebo tehdy představovalo-li by zapojení agenta (jakožto v kriminálním prostředí neznámého novice) pro jeho osobu nepřiměřené riziko.

Dopustí-li se pak provokace soukromá osoba pod dohledem státního orgánu, důkazy získané tímto způsobem budou stejně tak procesně nepoužitelnými, když tato sama jedná nezávisle podle pokynů vyšetřovatelů nesoucích plnou odpovědnost.⁸⁰ Nelze však nechat bez povšimnutí ani zajímavý postřeh Štrkolce, jenž vyslovuje pochybnost i nad samotným využíváním soukromých osob k *de facto* policejní činnosti, které, ač v praxi nijak neobvyklé, nemá oporu v zákoně. Takový postup se proto pohybuje na hranici přijatelnosti s ohledem na patrný rozpor s principem legality (chcete-li zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí) vymezenou čl. 2 odst. 3 Ústavy, respektive čl. 2 odst. 2 Listiny, a může vést též k obcházení zákazu policejní provokace.⁸¹ Vzhledem k předmětu této diplomové práce přitom nemusíme chodit nikam

⁷⁸ BUDKA, I. Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu). *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 11–12, s. 269, 274–275. Nicméně při nahlédnutí do aktuální osnovy Nového trestního řádu (zejm. § 158a a násl.) nelze shledat, že by taková právní změna byla (prozatím) vyslyšena.

⁷⁹ Srov. KOPEČNÝ (2014) *Možnosti a limity použití agenta*, op. cit. sub. 71, s. 127–128. Pozoruhodnou je v tomto například struktura zločinecké organizace 'Ndrangheta působící hlavně v italské Kalábrii, jež je založena na výlučném pokrevním (resp. sňatkovém) poutu napříč jednotlivými klany.

⁸⁰ ŠULDA, P. (Ne)přípustné formy provokace k trestnému činu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2022, č. 1, s. 18.

⁸¹ Srov. ŠTRKOLEC, M. K policajnej provokácii realizovanej prostredníctvom súkromných osôb v trestnom konaní. In JELÍNEK, J. a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 513–515. Autor pojednává o institutu v poměrech slovenského práva, nicméně v českém právním řádu se tyto závěry uplatní totožně. Nutno dodat, že na Slovensku je přitom – byť jen okrajově – možnost použití jiné osoby než policejního agenta zákonem připuštěna, a to pro případy korupce a terorismu (§ 10 odst. 19 a § 117 TP). Po stránce

daleko. Snadno si lze představit situaci, známou třeba i z řady filmových zpracování, kdy spolupracující obviněný – propuštěn například z vazby na svobodu – od policie obdrží odposlouchávací zařízení s pokynem zajistit důkazní materiál proti svým bývalým kumpánům.

V praxi ovšem nejednou dochází též k případům čistě soukromé provokace, činěné bez ingerence státu, na kterou se výše zmíněná doktrína ESLP a ÚS již vztahovat nemůže. Vyprovokovaný pachatel se už tak nedovolá porušení jeho práva na spravedlivý proces. Osoba provokatéra se však sama takovým jednáním vystavuje riziku trestního stíhání za účastenství ve formě návodu k trestnému činu. A zpravidla by v takových případech měla být i náležitě potrestána.⁸²

1.2.3. Spolupracující obviněný jako nástroj v boji s organizovaným zločinem

Specifikum organizovaných zločineckých skupin tkví právě v uspořádanosti jejich vnitřních struktur, jež usnadňuje páchání trestné činnosti, napomáhá efektivnímu zastírání nezákonného původu z toho plynoucích zisků, a především pak minimalizuje riziko jejího odhalení. Za tímto účelem zločinecké organizace přijímají nespočet ochranných opatření založených na poslušnosti jejich členů od nejvyšších pater až po snadno nahraditelné řadové členy. Vytvářejí si vlastní zpravodajskou službu, zakrývají stopy, falšují důkazy, zastrašují nebo korumpují jak případné svědky, tak i policejní a justiční představitele, kteří jim v jejich zastírání mohou být nápomocni.⁸³ To vše z organizovaného zločinu činí velice sofistikovanou a obtížně prokazatelnou formu trestné činnosti. Ne nadarmo se často opakuje rčení, že „*poznaná organizovaná kriminalita je pouze špatně organizovanou kriminalitou*“.⁸⁴

K tomu navíc ty etablované disponují zpravidla silnou politickou i ekonomickou mocí využívající posledních vymožeností vědy a techniky, kterými nezdědka kdy i převyšují možnosti policie. V těchto případech je tak mimo tradiční metody a nástroje využívané pro potírání „běžných“ typů kriminality nutno přistoupit též k prostředkům mimořádné povahy.⁸⁵

Jedním z nich je právě *ex post* čerpání informací zevnitř zločineckých skupin prostřednictvím osoby spolupracujícího obviněného. Smysl a účel takové spolupráce spočívá v oslovování těch jednotlivců, kteří „odpadnou“ od zločinecké organizace a jsou ochotni buď učinit vše co mohou k tomu, aby předešli dalšímu páchání její zločinné činnosti, anebo poskytnout policii a soudním

výsledku možno shledat určitou paralelu s „českým“ institutem § 159c TrŘ, který budu popisovat ještě v další podkapitole.

⁸² Srov. ŠULDA (2022) *(Ne)přípustné formy provokace k trestnému činu*, op. cit. sub 80, s. 20.

⁸³ Srov. MUSIL (1992) *Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou*, op. cit. sub. 44, s. 97.

⁸⁴ BURGHARD, W. Organisierte Kriminalität. *Kriminalistik*, 1990, č. 10, s. 501.

⁸⁵ Srov. MUSIL (1992) *Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou*, op. cit. sub. 44, s. 101.

orgánům náležitou pomoc při shromažďování důkazů rozhodujících pro rekonstrukci skutkového děje spolu s odhalením a následnou identifikací pachatelů takové trestné činnosti. Za to by jim ze strany státu měly být poskytnuty výhody v rámci ukládání trestu a způsobu jeho výkonu, jakož i vhodná opatření sloužící na ochranu jejich rodinných příslušníků a blízkých osob.⁸⁶

Z dostupných výzkumů se podává, že členové organizovaných zločineckých skupin bývají rekrutováni nejčastěji z těch legálních aktivit, které se přímo nabízejí k tomu, aby přerostly do činnosti trestné (speditérské společnosti, taxikáři, pracovníci letišť, účetní, právníci atd.). V drtivé většině se jedná o mladší muže ve věku kolem 22 let, kteří už nabyli nějakých životních zkušeností a schopností, ale stále překypují ambicemi. Přitom nemusí jít nevyhnutelně o osoby s trestní minulostí, natož zaměřenou určitým směrem. V rámci svého budoucí působení u organizované zločinecké skupiny se totiž tak jako tak dostanou k širokému spektru trestné činnosti v závislosti na potřebách daného celku.⁸⁷

Existují rovněž studie zabývající se problematikou samotného vymanění se z těchto zločinných vazeb (tzv. *disengagement*). Důvodů pro opuštění života zločince může být povícero. Od spíše méně očekávatelného „prozření“ jednotlivce a změny jeho hodnotových priorit, přes prosté sobecké zklamání z nedostatečného prospěchu z takové účasti, až po rodinné vazby, které pro ukončení trestné činnosti představují velký motivační faktor. Neméně častý a stejně tak silný stimul pak bude představovat i oprávněná obava z ohrožení svého života anebo bezpečnosti osob blízkých, ať už ze strany zneprátených skupin, anebo i z řad vlastních.⁸⁸

Vystoupení ze světa organizovaného zločinu pochopitelně není obecně tolerováno. Vlivné organizované zločinecké skupiny zavazují každého svého člena k povinnosti zachovávat mlčenlivost o všech aktivitách dané organizace (v terminologii tradičního mafiánského kodexu se toto pravidlo označuje jako zákon takzvané *omerty*). Následků z porušení *omerty* by se takový „zrádce“ měl přitom obávat více než potenciálního průběhu trestního řízení a svého odsouzení. Jediným myslitelným trestem a pomstou za jeho spolupráci při usvědčování svých spolučlenů totiž musí být nevyhnutelně jeho fyzická likvidace (*vendetta*).

⁸⁶ Srov. Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu.

⁸⁷ Srov. PROVAZNÍK, J. Současný zahraniční kriminologický výzkum v oblasti organizované kriminality. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2020, č. 2, s. 31–32, kde odkazuje na závěry studií Kleemanse, Van de Bunta, Fullera, Morgana, Browna a Smitha.

⁸⁸ *Ibid.*; s odkazem na: DOUGLAS, K., SMITH, R. G. Disengagement from involvement in organised crime: processes and risks. *Trends & issues in crime and criminal justice*. 2018, no. 542, p. 6 an.

Ale i u těch nejběžnějších kriminálních uskupení v konečném důsledku převládnu téměř vždy osobní zájmy vedené racionální kalkulací získat „něco za něco“. ⁸⁹ Je třeba vzít také v potaz, že samotný fakt dopadení a následného vyslyšení takového člena již sám o sobě může vrhat stín na jeho loajalitu. V řadě situací tudíž ani nebude mít jiných možností, než se pokusit si „zasloužit“ své zařazení do programu ochrany.

Stejnou účinnost institutu spolupracujícího obviněného ovšem nelze očekávat v případech vyšetřování skupin teroristických, stavěných na nezlomné solidaritě směrem k vlastní skupině a k vyznávané ideologii, jež častokrát zahrnuje i silnou nenávist vůči státu a jeho složkám jako takovým. ⁹⁰

Není však radno přehlížet, že i organizované zločinecké skupiny moderní éry procházejí postupným vývojem a upravují způsob své činnosti tak, aby se ne všechny klíčové informace dostávaly v rámci hierarchie až k těm nejnižším článkům, jež jsou riziku dopadení vystaveny nejčastěji. ⁹¹ S rozšířením prostředků, jakými lze v dnešní době snadno přijít k ilegálním výtěžkům, vznikají i nesčetně široké skupiny zabývající se organizovanou kyberkriminalitou. Činnost těchto „síťově propojených“ zločinců přitom nevykazuje ambice ovládat určitý segment on-line trhu ani vést konkurenční boje. Jejich vazby především neexistují v reálném světě. Členové napříč světem se mezi sebou často ani neznají, nebo přinejmenším ne pod skutečnými jmény. To vše na jednu stranu tato uskupení dělá neakceschopnými směrem k vynucování poslušnosti, na stranu druhou pak (alespoň co se prokazování organizovanosti týče) činí takřka bezzubými i orgány činné v trestním řízení. ⁹²

Nové možnosti se mimoto nabízejí i policejním orgánům. Kromě shora jmenovaných prostředků policejní operativy (zejména odposlechy, sledování, nasazení agenta, zajištění interních dat) se nyní do popředí dostávají i další metody umožňující zachycovat již prvotní projevy organizovaného zločinu. Jejich fungování je založeno na sběru obrovského množství všemožných údajů (tzv. *big data*) – ať už z veřejných evidencí, kamerových systémů či získané podrobným monitoringem osob, věcí, finančních transakcí atd. – následně shromažďovaných do počítačové databáze. Policejní databáze pak lze mezi sebou automaticky srovnávat a uskutečňovat díky tomu i rozsáhlá celoplošná (rastrová) pátrání. Především v USA se pak na podkladu datové analytiky rozvíjí programy tzv. prediktivní policejní práce (*predictive*

⁸⁹ MUSIL, J. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2003, č. 5, s. 10.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*, s. 14.

⁹² PROVAZNÍK (2020) *Současný zahraniční kriminologický výzkum*, op. cit. sub. 87, s. 37–38; s odkazem na: LUSTHAUS, J. How organised is organised cybercrime? *Global Crime*, 2013, vol. 4, is. 1, p. 56 an.

policing)⁹³ určené k předvídání a předcházení potenciální trestné činnosti. Některé z nich počítají i se zapojením běžné veřejnosti.

I přes výše uvedené jsem přesvědčen o tom, že institut spolupracujícího obviněného nachází v otázce boje proti organizovanému zločinu stále své uplatnění. Žádná z nastíněných alternativ podle mého názoru nedokáže poskytnout tak ucelenou představu o uspořádání a vlastním fungování organizované zločinecké skupiny jako právě osoba z jejího středu, na této činnosti se aktivně podílejí.

1.3. Historický vývoj české právní úpravy

Úvah nad zavedením modelu založeném ať už na statusu korunního svědka, nebo spolupracujícího obviněného, nezůstalo prosto ani české právní prostředí. Katalyzátorem počátečních snah byla jednak potřeba rázné reakce na turbulentní porevoluční léta, jež poskytovala úrodnou půdu pro rozkvet organizovaných kriminálních skupin, jednak i řada s tím souvisejících závazků spojených se členstvím České republiky v mezinárodním společenství. Postupný legislativní vývoj institutu spolupracujícího obviněného, doplněný o odbornou diskuzi v průběhu takřka třiceti let, není v leccěms záhodno přehlížet ani z perspektivy dneška. A to zejména s ohledem na některé stále přetrvávající potíže a nejasnosti.

1.3.1. Zákon č. 152/1995 Sb. aneb první kroky k potírání organizovaného zločinu

S uvolněním společenských poměrů v průběhu 90. let minulého století došlo v České republice bohužel i ke zvýšení počtu případů závažné kriminality, té organizované nevyjímaje. Již zpočátku desetiletí se proto objevovaly hlasy volající po potřebě zdokonalit prostředky a metody užívané v boji proti tomuto nechvalně známému fenoménu,⁹⁴ jehož povahu jsem se pokusil přiblížit v předešlé podkapitole. Zákonodárce se pokusil na tyto výzvy částečně reagovat přijetím výše nadepsané novely v polovině roku 1995. Nová právní úprava si kladla za cíl zavést především⁹⁵ další právní nástroje k předcházení i odhalování organizované trestné činnosti, jakož i účinné postupy pro její trestání. Ty bylo třeba také podrobně procesně upravit, aby nedošlo k jejich zneužívání, a to jak při obstarávání důkazních prostředků v průběhu

⁹³ Blíže srov. PredPol, Inc. Predictive Policing Technology [online]. 2020 [4. 12. 2022]. The Predictive Policing Company. Dostupné z: <https://www.predpol.com/technology/>.

⁹⁴ Např. MUSIL (1992) *Připravít se včas na boj s organizovanou kriminalitou*, op. cit. sub. 44, s. 101–110.

⁹⁵ Mimo uvedené se novelizace týkala také druhé velké oblasti zaměřené na rozšíření alternativ k trestu odnětí svobody v podobě zavedení institutu narovnání a nového trestu obecně prospěšných prací.

trestního řízení, tak i v tzv. předprocesní oblasti, kde se policie zaměřuje na operativní odhalování a předcházení trestné činnosti. Z těchto důvodů se předmětná novelizace týkala nejen tehdejšího trestního zákona č. 140/1961 Sb. (dále jen jako „*starý trestní zákon*“), trestního řádu, ale třeba i předešlého zákona č. 283/1991 Sb., o policii České republiky.⁹⁶

V rámci změn hlavních došlo k definování zločinného spolčení⁹⁷ v § 89 odst. 20 (později v odst. 17) starého trestního zákona. Požadavek jeho zaměření čistě na dosahování zisku byl později vypuštěn novelou provedenou zákonem č. 134/2002 Sb. V této souvislosti byla zavedena i nová skutková podstata trestného činu účasti na zločinném spolčení spolu se zakotvením zvláštního případu účinné lítosti a beztrestnosti agenta dle § 163a až § 163c starého trestního zákona (dnes trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině v úpravě § 361 až § 363 TrZ). Dále se také zpřísnily trestní sazby pro jiné trestné činy spáchané v jeho prospěch ve smyslu pravidel § 43 a § 44 starého trestního zákona (dnes ukládání trestu odnětí svobody pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 107 a § 108 TrZ). Do sféry trestání se v § 40 odst. 3 starého trestního zákona promítla nová varianta mimořádného snížení trestu odnětí svobody pachateli, který I) významně přispěl k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení⁹⁸ anebo II) napomohl zabránit trestné činnosti, kterou ve prospěch zločinného spolčení jiný připravoval nebo se o ni pokusil.⁹⁹ Za současného naplnění podmínky, že vzhledem k možnostem jeho nápravy a povaze jím spáchané trestné činnosti lze účelu trestu dosáhnout i trestem kratšího trvání. Jednalo se však o toliko fakultativní možnost soudu, navíc s omezením minimálními hranicemi dle odstavce čtvrtého. Subsidiárně šlo ke spolupráci pachatele, který (méně než významně) přispěl k objasňování trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení, přihlídnout alespoň jako k polehčující okolnosti dle § 33 písm. k) starého trestního zákona.

⁹⁶ Srov. DZ k zákonu č. 152/1995 Sb., sněmovní tisk č. 1675 [online]. 1995 [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhe2v6mjvgjpwj6q&rowIndex=0#>

⁹⁷ Dnes pod pojmem organizovaná zločinecká skupina (bližší viz. oddíl 1.2.1.).

⁹⁸ Tato alternativa tedy předpokládá, že trestný čin ve prospěch zločinného spolčení byl již spáchan (dokonán) a že osoba, u níž má být snížen trest odnětí svobody, napomáhala příslušným orgánům až při jeho objasňování. A to bez ohledu na skutečnost, zda se sama na jeho spáchání podílela či nikoli. Z formulace „významně přispěl“ plyne požadavek zpravidla většího pachatelova přínosu spočívajícího v jeho aktivním přístupu, jímž umožní orgánům činným v trestním řízení odhalit a usvědčit další (spolu)pachatele, což by bez jeho přispění nebylo možné buď vůbec, nebo jen se značnými obtížemi [viz PÚRY, F. In ŠÁMAL, P., PÚRY F., RIZMAN S., *Trestní zákon. Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 379–380].

⁹⁹ Druhá z alternativ vychází z premisy, kdy trestný čin ve prospěch zločinného spolčení dosud spáchan (dokonán) nebyl, nicméně jiná (od pachatele odlišná) osoba jeho spáchání připravovala nebo se o něj pokusila. Pod pojmem zabránění lze rozumět přímo fyzické znemožnění dalšího naplňování skutkové podstaty (např. odnětí nezbytných prostředků, odstranění nebezpečí, zadržení osoby apod.), či jiná opatření (např. upozornění toho, vůči komu připravovaná trestná činnost směřuje), případně oznámení příslušným orgánům učiněné včas a takovým způsobem, aby trestné činnosti bylo účinně zabráněno. Nevyžaduje se, aby pachatel sám takové trestné činnosti zabránil, ale postačí, že tomu napomohl. K zabránění však musí skutečně dojít [*ibid.*].

Mimo jiné pak byly zvýšeny i trestní sazby odnětí svobody u kvalifikovaných případů podílnictví. Do trestního řádu byly v souvislosti s objasňováním rozsáhlého organizovaného zločinu ještě zaneseny dodnes účinná ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání (§ 159b TrŘ) a záměny zásilky (§ 87a TrŘ).

Jak vidno z předchozího textu, předmětná úprava nicméně nijak nepočítala s formálním statutem spolupracujícího obviněného, což obviněné zpravidla nemotivovalo k podání výpovědi vzhledem ke spíše převažující obavě z případné pomsty.¹⁰⁰

1.3.2. Úvodní snahy o zakotvení institutu včetně podstatných připomínek

V roce 2002 byl odborné veřejnosti poprvé představen návrh právní úpravy iniciovaný Ministerstvem vnitra ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti, jenž měl část třetí, hlavu dvacátou trestního řádu. v tehdy účinném znění, doplnit o samostatný oddíl třetí pod názvem „Řízení proti pachateli v mimořádných případech“ v rozsahu čtyř nových ustanovení § 306b až 306e (dále též jako „návrh MV“).¹⁰¹ Předmětný text ve svém jádru přinášel dvojí koncepci.

Prvně mělo dojít k implementaci institutu korunního svědka,¹⁰² jehož aplikace byla rozdělena do dvou fází procesního postupu. Naplnil-li v přípravném řízení obviněný zákonné podmínky – zjednodušeně řečeno především I) oznámil skutečnosti, ze kterých je zřejmé, že jsou způsobilé zcela výjimečným způsobem přispět k objasnění zvláště závažného trestného činu¹⁰³ spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch zločinného spolčení; nebo pomohou zamezit jeho přípravě,¹⁰⁴ pokusu či spáchání, a zavázal se o nich podat úplnou a pravdivou výpověď, II) učinil prohlášení o skutku pro který je stíhán, potažmo i o dalších do té doby spáchaných trestných činech a III) vydal prospěch / nahradil škodu / učinil kroky k tomu vedoucí, pokud to jeho poměry umožňují – mohlo z vůle státního zástupce dojít k dočasnému přerušení jeho trestního stíhání.¹⁰⁵ Bylo-li o věci kolaborujícího obviněného vedeno společné

¹⁰⁰ Srov. citaci státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Plzni: „Fakticky těmto obviněným můžeme nabídnout jen tuto možnost (pozn. příslib přiznání polehčující okolnosti), tedy možnost značně vzdálenou, bez okamžitého, abych tak řekla, pro ně hmatatelného efektu.“ [BRÁZDOVÁ, V. Institut korunního svědka z pohledu praxe státního zastupitelství. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 61].

¹⁰¹ V připomínkovém řízení byl veden pod č. j. OBP-1697/CZ-2002. S jeho úplným zněním je možné se seznámit taktéž v příloze výše zmíněné publikace: VÁLKOVÁ, STOČESOVÁ (2003) *Nad institutem korunního svědka*, s. 89–93.

¹⁰² Srov. DZ k vládnímu návrhu zákona z roku 2004, sněmovní tisk č. 746, s. 56 [online]. 2004 [cit. 21. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0>.

¹⁰³ Srov. § 41 odst. 2 starého trestního zákona, tj. úmyslné trestné činy s horní hranicí odnětí svobody nejméně osm let spolu s dalšími trestnými činy vyjmenovanými v § 62 starého trestního zákona.

¹⁰⁴ V této souvislosti Šámal nastiňuje otázku, kdo bude v daném případě vůbec trestně stíhán. Protože za pouhé pojetí myšlenky (ke stadiu přípravy ani nedošlo vzhledem k tomu, že jí bylo zamezeno) nelze nikoho činit trestně odpovědným [srov. ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 48].

¹⁰⁵ Viz § 306b odst. 1 návrhu MV.

řízení, muselo ještě před tímto rozhodnutím dojít k jejímu vyloučení.¹⁰⁶ V řízení o oznamovaném trestném činu by tedy vystupoval v postavení svědka.¹⁰⁷ Po splnění výše zmíněných povinností a závazků, ukončení řízení o oznamovaném trestném činu a pakliže se obviněný, proti kterému bylo dočasně přerušeno trestní stíhání, nedopustil v tomto mezidobí žádného úmyslného trestného činu ani nevyšel najevo jiný jeho trestný čin absentující v prohlášení, měl státní zástupce následně rozhodnout o konečném zastavení trestního stíhání. A to o všech trestných činech, které obviněný prohlásil. V opačném případě se v řízení, již bez užití ustanovení tohoto oddílu, dále pokračovalo. K prohlášení obviněného o spáchání skutku přitom nemohlo být za této situace přihlíženo jako k důkazu.¹⁰⁸ Úprava počítala též s fikcí zastavení.¹⁰⁹

Subsidiárně pak nastupovala úprava spolupracujícího obviněného, za kterého mohl být obviněný státním zástupcem označen v obžalobě i v případě, že nesplňoval požadavky pro dočasné přerušování trestního stíhání.¹¹⁰ Proti všem zmíněným rozhodnutím státního zástupce byla přípustná stížnost s odkladným účinkem, ať už ze strany obviněného či poškozeného.¹¹¹ Jestliže by spolupracující obviněný I) učinil obdobné prohlášení o skutku a II) podal úplnou a pravdivou výpověď (předpokládajíc obdobně v postavení svědka), k níž se zavázal a která svým obsahem měla být *skutečně* způsobila *významně přispět* k objasnění organizované trestné činnosti, soud by následně přistoupil k obligatornímu snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby (s omezujícími limity) na základě nově vloženého odstavce čtvrtého v § 40 starého trestního zákona.¹¹²

Závěrem se autoři novely snažili neopomenout ani osoby ochotné spolupracovat již v rané prověřovací fázi přípravného řízení, kdy ve vztahu k podezřelému bylo státnímu zástupci svěřeno oprávnění rozhodnout o dočasném odložení jeho trestního stíhání.¹¹³ To může najít reálné využití v případech, kdy pachatel začne pociťovat, že členství ve zločinecké organizaci

¹⁰⁶ Viz § 306b odst. 2 návrhu MV.

¹⁰⁷ Viz § 306b odst. 7 návrhu MV.

¹⁰⁸ Viz § 306c odst. 1, 2 a 5 návrhu MV.

¹⁰⁹ „Jestliže do pěti let od nabytí právní moci rozhodnutí o dočasném přerušování trestního stíhání nebylo učiněno rozhodnutí dle odstavce 1, aniž by na tom měl obviněný vinu, má se za to, že bylo trestní stíhání zastaveno dle odstavce 1.“ [cit. § 306c odst. 3 návrhu MV].

¹¹⁰ Zejména negativní podmínky § 306b odst. 4 návrhu MV, tzn. že spáchal trestný čin závažnější než ten, k jehož objasnění se zavázal; na objasňovaném trestném činu se podílel největší měrou, případně jako organizátor nebo návodce; obviněný trestným činem úmyslně způsobil smrt, nikoliv však jen jako pomocník; anebo jednalo-li se o případ zvláště závažné recidivy (blíže k těmto kritériím poté srov. podkapitulu 2.1.). Případně neshledal-li pro aplikaci korunního svědka důvod státní zástupce, zvláště vzhledem k hodnotě poskytnutých informací pro potřeby vyšetřování.

¹¹¹ Viz § 306b odst. 6, § 306c odst. 4 a § 306d odst. 1 *in fine* návrhu MV.

¹¹² Viz § 306d návrhu MV.

¹¹³ Viz § 306e návrhu MV.

pro něho začíná být výrazně nebezpečnější než riziko trestního stíhání, a proto se raději sám dříve udá na policii s požadavkem poskytnutí ochrany před probíhajícími vnitřními nebo konkurenčními boji.

Dle očekávání tento návrh čelil množství připomínek. Častokrát i širší kritice. Prostor k vyjádření byl poskytnut jak řadě odborníků na trestněprávní teorii, tak i jednotlivým zástupcům právnických profesí přinášejících hlavně poznatky z praxe. Podstatná část těchto věcných postřehů je přitom stále relevantních i z pohledu dnes účinné právní úpravy včetně budoucích úvah (dále srov. zejména třetí a čtvrtou kapitolu této práce).

Šámal kupříkladu neviděl důvod k rozšiřování institutu i na objasňování trestné činnosti páchané ve formě „pouhé“ organizované skupiny.¹¹⁴ Vantuch naopak v dosavadní absenci této možnosti shledával problém.¹¹⁵

Kratochvíl poté upozorňoval na přílišnou neurčitost jedné z hlavních podmínek dočasného přerušení trestního stíhání, přičemž formulace „zcela výjimečným způsobem přispět“ dle něho může navíc evokovat, že budou tolerovány jinak nezákonné postupy objasňování trestné činnosti, typicky skrze policejní provokaci.¹¹⁶ Šámal se pokoušel vyložit toto slovní spojení s odkazem na usvědčující výpověď.¹¹⁷ Dle Růžičky je však nutné vnímat, že záleží na předpokládané hodnotě výpovědi, nikoliv na důkazním významu pro konečný výsledek řízení, na něhož obviněný již nemá vliv.¹¹⁸

Musil se vyjádřil kriticky i ke druhé zákonné podmínce spočívající v uvedení všech do té doby spáchaných trestných činů, ve vztahu k nimž by trestní stíhání mělo být posléze zastaveno. Považuje ji za nadbytečnou a do jisté míry i za demotivující, zejména s ohledem na rozsáhlost, v jaké se latentní (skrytá) kriminalita běžně vyskytuje. Leckdy tak může docházet k tomu, že se osoba dlouhodobě se pohybující v kriminálním prostředí ani nerozpomene na všechny své prohřešky nebo naopak některé z nich bude chtít stůj co stůj udržet v tajnosti. Ve chvíli, kdy by i jediný dodatečně najevo vyvstalý trestný čin obral korunního svědka o možnost zastavení

¹¹⁴ ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 47. V souvislosti s organizovanou skupinou došlo taktéž k úpravě znění § 40 odst. 3 starého trestního zákona.

¹¹⁵ VANTUCH, P. K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2003, č. 3, s. 78.

¹¹⁶ KRATOCHVÍL, V. Ústavní a mezinárodně smluvní aspekty institutu „korunního svědka“ (poznámky z hlediska právního stavu po euronovele Ústavy). In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 36.

¹¹⁷ ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 48.

¹¹⁸ RŮŽIČKA, M. Korunní svědek v České republice – ano, či ne? In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 26.

trestního stíhání, jakož i o jeho status, představovala by navrhovaná úprava v mysli obviněného spíše výjev „Damoklova meče“.¹¹⁹

Ostatně ani o posledním požadavku náhrady újmy poškozenému, jenž byl vázán na poměry obviněného, nelze říci, že by nebudil pochybnosti, a to opět pro jeho přílišnou vágnost. Navrhované znění tak v podstatě danou podmínku činilo fakultativní, což v kombinaci se zastavením trestního stíhání mohlo představovat podstatný zásah do práv poškozeného.¹²⁰ Růžička na druhou stranu přihlédl i k argumentu opačnému, kdy by horší finanční poměry neměly obviněnému předem upírat příležitost k získání statusu.¹²¹

Šámal zmínil i další nedostatek, kdy úprava vůbec neřeší důsledky spojené s dočasným přerušением trestního stíhání, jimiž by přinejmenším mělo být propuštění obviněného z vazby, případně zrušení omezení ve výkonu trestu odnětí svobody (§ 74a TrŘ), jakož i zrušení zajišťovacích institutů.¹²²

Další z námitek představovala apel na to, aby zákon vyloučil možnost uplatnění institutu u takzvaného zvláště nebezpečného recidivisty, kde nemůže převážit zájem na objasnění věci nad zájmem důsledného postihu toho, kdo se zvláště závažné trestné činnosti dopouští opakovaně a možnost jeho nápravy v budoucnu je tak vysoce nepravděpodobná.¹²³

Z širší perspektivy se pak Šámal pozastavoval především nad neodůvodněně širokou beztrestností, jež by obviněnému byla návrhem nabízena a která by mu *de facto* umožňovala jeho kompletní očištění. Tato koncepce šla přitom i nad rámec tradičního chápání institutu korunního svědka vytvořeného například právním řádem USA. V poměrech české právní úpravy nelze ani dnes vyloučit její shledání za rozpornou s vlastním smyslem trestního řízení a jeho základními zásadami. Nadto by se otevíral prostor k *ex officio* protěžování jedněch pachatelů na úkor druhých, potenciálně i ke korupci.¹²⁴ V tomto kontextu Polák nepovažoval ani za vhodné, aby byla veškerá diskrece svěřována do rukou samotného dozorového státního

¹¹⁹ Srov. MUSIL, J. Jsou námítky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné? In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 71–72. Řešení se dle Musila nabízí potom takové, že bude-li obviněný sám chtít tento „generální pardon“ vztáhnout na ten či onen další trestný čin, mělo by postačovat, aby o něm sdělil vyšetřujícím orgánům, které pro něj zahájí další trestní stíhání běžným způsobem (§ 160 odst. 1 TrŘ). Pro situace, kdy by i po „očištění“ korunního svědka vyšla dodatečně najevo jeho další, toliko bagatelní trestná činnost, navrhuje zakotvit samostatný důvod pro další zastavení trestního stíhání či odložení věci.

¹²⁰ Srov. VANTUCH (2003) *K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“*, op. cit. sub. 115, s. 79; dále i ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 48–49.

¹²¹ RŮŽIČKA (2003) *Korunní svědek v České republice*, op. cit. sub. 118, s. 27.

¹²² ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 49.

¹²³ RŮŽIČKA (2003) *Korunní svědek v České republice*, op. cit. sub. 118, s. 24.

¹²⁴ ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 46–47, 50–51. Za dostatečně motivující řešení Šámal shledával institut spolupracujícího obviněného, u něhož by mohlo být umožněno snížit trest odnětí svobody v neomezené míře, potažmo upustit od potrestání.

zástupce, spadajícího pod vliv moci výkonné, jež je mnohem náchylnější na podléhání všemožným politickým tlakům. Navrhoval proto podmínění jeho rozhodnutí souhlasem soudce anebo v tomto směru alespoň rozšířit kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce (§ 174a TrŘ).¹²⁵ Musil byl dokonce toho názoru, že by ne až tak časté rozhodování o dočasném přerušení trestního stíhání korunního svědka mělo být svěřeno právě nejvyššímu státnímu zástupci, čímž by došlo ke zvýšení obezřetnosti v rámci daného postupu, jakož i zajištění jeho jednotného užívání. Poukazoval přitom na v té době již neplatnou německou úpravu z let 1989 až 1999 (viz oddíl 1.1.3. této práce), podle které o upuštění od stíhání rozhodoval spolkový generální státní zástupce se souhlasem trestního senátu Spolkového soudního dvora.¹²⁶

Shodně s Vantuchem dále zdůraznili celkovou nevyváženost v právech a povinnostech orgánů činných v trestním řízení na straně jedné a obviněným na straně druhé. Obviněný ochotný spolupráce i přes splnění všech striktních podmínek, které navíc později měly neodvratně hrát v jeho neprospěch, neměl žádnou jistotu, že o dočasném přerušení jeho trestního stíhání státní zástupce vůbec rozhodne.¹²⁷

Oba zmínění autoři se taktéž domnívali, že by bylo žádoucí umožnit postup dle nového oddílu i v řízení před soudem, kde nezřídka dochází ke změně důkazní situace a orgány činné v trestním řízení se mohou ocitnout v nouzi. Rozhodnutí v tomto stadiu by měl vydávat soud, případně soudy vyšších stupňů. Státnímu zástupci by stejně jako obviněnému náleželo právo stížnosti.¹²⁸ V opačném případě Vantuch navrhoval doplnit § 221 odst. 2 TrŘ o možnost vrátit věc k došetření státnímu zástupci i tehdy, hodlal-li by vzhledem k průběhu hlavního líčení „zpětně“ užít institutu korunního svědka (pozn. potažmo spolupracujícího obviněného).¹²⁹

Ve vztahu k podezřelým, jejichž trestní stíhání měla být v případě spolupráce dočasně odkládána, Musil ještě v závěru svých připomínek upozorňuje na skutečnost, že navrhovaná úprava tímto způsobem vůbec neřeší meritorní ukončení věci.¹³⁰

¹²⁵ POLÁK, P. Institut korunního svědka z pohledu soudní praxe. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 57. Nad rámec nepřímé citace si osobně dovoluji ještě upozornit na dotčený čl. 41 Listiny svěřující pravomoc rozhodovat o vině a trestu za trestné činy výhradně soudní moci, který by v obecné rovině tímto způsobem mohl být obcházen. Proto například v Polsku z těchto důvodů rozhoduje o (ne)stíhání korunního svědka prakticky soud [srov. poznámka pod čarou č. 38].

¹²⁶ MUSIL (2003) *Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné?*, op. cit. sub. 119, s. 70.

¹²⁷ MUSIL, *ibid.*, s. 74–75; VANTUCH (2003) *K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“*, op. cit. sub. 115, s. 81.

¹²⁸ MUSIL, *ibid.*, s. 71.

¹²⁹ VANTUCH, *ibid.*, s. 81–82.

¹³⁰ MUSIL, *ibid.*, s. 73. Tak či onak by bylo dříve či později nutno přistoupit k zahájení trestního stíhání kooperujícího podezřelého, aby mohlo dojít nejprve k jeho dočasnému přerušení a následně i zastavení stanoveným způsobem. Ani případné usnesení o odložení věci podle § 159a totiž nezakládá překážku *rei iudicatae* (*a contrario* § 11 TrŘ).

Ač přes mnohé výhrady, z nichž část těch podstatnějších zde byla zmíněna, většina tehdejších přispěvatelů hodnotila navrhovanou úpravu celkově za přínosnou. Minimálně jako odrazový můstek pro další právní diskuze a pokračující legislativní proces. Púry¹³¹ i Šámal¹³² se přesto vyslovili v tom smyslu, že předložený návrh MV byl prozatím koncepčně nezralý a vyžadoval přepracování i v širších souvislostech – zejména s návazností na institut utajeného svědka a v té době se rozbíhající režim zvláštní ochrany osob (podrobně o těchto tématech pojednávám ještě v podkapitole 4.4.) – nejlépe v rámci připravované rekonstrukce trestního práva hmotného a na ní navazující novely trestního řádu. Pipek byl nakonec za to dát přednost čistšímu řešení cestou spolupracujícího obviněného tak, aby bylo vždy rozhodnuto o vině pachatele a jeho případném trestu.¹³³

1.3.3. Mezinárodní závazky a zavedení spolupracujícího obviněného do českého právního řádu

Vstupem České republiky do Evropské unie dne 1. 5. 2004 vyvstala pro českého zákonodárce i řada závazků vůči našim mezinárodním partnerům (srov. čl. 1 odst. 2 Ústavy). Ve spojitosti s institutem spolupracujícího obviněného je třeba zmínit především Rezoluci Rady EU č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu. Tento dokument, byť ne nutně závazný právně, jako spíše politicky, vyzývá členské státy k přijetí vhodných opatření, kterými by povzbuzovaly ať už bývalé či stálé členy zločineckých organizací a skupin, nebo jednotlivce kteří se podíleli na jejich trestné činnosti, aby spolupracovali při soudním řízení. Na oplátku by se těmto osobám mělo dostat výhod při ukládání trestu a způsobu jeho výkonu, jakož i nezbytných opatření k ochraně jejich nejbližších. Možno ještě na okraj zmínit, že v roce 2008 Rada EU vydala též harmonizační právní akt – tehdy ještě ve formě rámcového rozhodnutí – 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti, ve kterém členským státům ukládá, aby v rámci národních úprav kriminalizovaly definované formy účasti na zločinném spolčení a náležitě je trestaly. Na stranu druhou by tyto tresty mělo být možné zmírnit, anebo ponechat pachatele trestné činnosti úplně bez trestu, pokud I) upustí od

¹³¹ PÚRY, F. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 16.

¹³² ŠÁMAL (2003) *Nad institutem korunního svědka*, op. cit. sub. 22, s. 53–54.

¹³³ PIPEK (2003) *Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka*, op. cit. sub 7, s. 67.

provádění trestné činnosti a II) poskytne správním nebo soudním orgánům užitečné informace o zločinném spolčení,¹³⁴ které by jiným způsobem získat nemohly.

V obdobném duchu hovoří taktéž článek 26 zmiňované Palermské úmluvy z roku 2000,¹³⁵ jenž navíc vybízí smluvní strany, aby v souladu se základními zásadami svého vnitrostátního práva zvážily i zakotvení možnosti udělit spolupracující osobě úplnou imunitu před trestním stíháním. V neposlední řadě se státy zavazují i k přeshraniční spolupráci na poli vyslychání a trestání (resp. bonifikování) spolupracujících osob.

Český zákonodárce se snažil na tyto výzvy pochopitelně reagovat. Proto se i výše popsany návrh MV stal po zapracování připomínek¹³⁶ podkladem vládního návrhu úpravy institutu korunního svědka z roku 2004.¹³⁷ Prakticky totožný návrh o několik měsíců později předložila i skupina poslanců.¹³⁸ Žel namísto věcných témat se sněmovní debata týkala spíše otázky, který z těchto návrhů má být projednán a který zamítnut.¹³⁹ Nakonec byl upřednostněn návrh poslanecký, který, i přes zamítnutí Senátem, prošel opětovným hlasováním v Poslanecké sněmovně až k prezidentu republiky. Prezident Klaus ovšem návrh zákona vetoval s odůvodněním, že přijatá úprava podstatně narušuje zásadu legality, jakož i naše tradiční chápání spravedlnosti, a přesouvá rozhodující pravomoc posoudit čin a uložit za něj příslušící trest ze soudce na státního zástupce. Čímž vlastně zopakoval nejčastější argumenty jejich odpůrců. Zároveň se vyslovil v tom smyslu, že pro přijetí tak zásadní trestněprávní normy

¹³⁴ Literou zákona konkrétně informace, které pomáhají: i) *zabránit trestnému činu, ukončit jej nebo zmírnit jeho účinky*; ii) *identifikovat nebo soudně stíhat další pachatele*; iii) *nalézt důkazy*; iv) *připravit zločinné spolčení o nedovolené zdroje nebo o výnosy z jeho trestné činnosti* anebo v) *zabránit páčání dalších trestných činů při účasti na něm* [čl. 4 rámcového rozhodnutí Rady 2008/841/SVV [online] 2008 [cit. 28. 10. 2022]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0841>].

¹³⁵ Česká republika sice ratifikovala předmětnou mezinárodní smlouvu až v roce 2013, nicméně již od prosince 2000 patří k jejím signatářským státům. Přitom byla vázána principem mezinárodního práva spočívajícího v tzv. „dobré víře“ (*good faith*) spočívajícím v závazku nenarušit účel podepsané smlouvy [srov. bod 142 rozsudku Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. 9. 1997 v případě *Gabčíkovo-Nagymaros*]. Úmluva pak vstoupila v platnost roku 2003, kdy jí schválil dostatečný počet států. Vyhlášena je v českém právním řádu pod č. 75/2013 Sb. m. s.

¹³⁶ Vládní návrh oproti původnímu návrhu MV přeformuloval institut „dočasného přerušení“ na „podmíněné přerušení trestního stíhání“. Dále bylo upuštěno od slovního spojení „způsobilé zcela výjimečným způsobem přispět“ a došlo k jeho nahrazení termínem „způsobilé významně přispět“. Forma prohlášení skutku byla zaměněna za doznání k trestnému činu, pro který je obviněný stíhán. Kompletně se tak ustoupilo od požadavku prohlásit veškerou do té doby spáchanou trestnou činnost. Zato požadavek nahrazení újmy poškozenému byl tentokrát již konstruován jako obligatorní. Další z reflektovaných připomínek spočívala v podmínění rozhodnutí o zastavení trestního stíhání nejen pravomocným ukončením řízení o objasňovaném činu, ale nadto též uplynutím dovolací lhůty. V úpravě spolupracujícího obviněného pak byla obdobně doplněna podmínka, že se v době od doznání nesměl dopustit žádného úmyslného trestného činu. Nakonec vůbec nebyl převzat institut dočasného odložení trestního stíhání podezřelého.

¹³⁷ Rozeslán jako sněmovní tisk č. 746. Text návrhu, jakož i jeho legislativní proces je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0> [cit. 28. 10. 2022].

¹³⁸ Rozeslán jako sněmovní tisk č. 802. Text návrhu, jakož i jeho legislativní proces je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=0> [cit. 28. 10. 2022].

¹³⁹ Srov. VANTUCH, P. Institut korunního svědka. *Právní rádce*. Praha: Economia, a. s., 2005, č. 6, s. 47.

očekává souhlas obou komor Parlamentu.¹⁴⁰ Po vrácení návrhu na něm tak poslanci již dále nesetrali. Pozdější vládní návrh stihl velmi podobný osud, kdy po zamítnutí v Senátu ihned následovalo i jeho nepřijetí dolní komorou.

Až po bezmála třech letech, ve spojitosti s přijetím (nového) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a doprovodné novely trestního řádu zákonem č. 41/2009 Sb., došlo konečně s účinností od 1. 1. 2010 k vytvoření méně „invazního“ institutu spolupracujícího obviněného v českém právním řádu. Od dnes účinného znění se však původní úprava § 178a TrŘ lišila hned v několika ohledech.

Za prvé, usilovat o status spolupracujícího bylo umožněno toliko obviněným, kteří byli trestně stíháni pro spáchání zvláště závažného zločinu, tj. vymezené subkategorie zločinu, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹⁴¹ Předpokladem takového trestního stíhání tak bylo až naplnění (většinou kvalifikovaných) skutkových podstat podchycujících zejména smrt člověka, těžké ublížení na jeho zdraví, škodu velkého rozsahu anebo skutečnost, že čin byl spáchán ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

Za druhé, kvalifikované oznámení poskytnuté státnímu zástupci nemuselo nutně zahrnovat jen skutečnosti způsobilé významně přispět k objasnění organizované trestné činnosti, ale obviněný mohl tuto podmínku naplnit alternativně též sdělením takových informací, které pomohou zabránit jejímu dokonání.

Vůbec nejpodstatnější rozdíl ovšem vyvstával až v rámci hmotněprávních důsledků označení, kdy trestní zákoník ve znění účinném do 31. 8. 2012 „dostatečně“ honoroval spolupracujícího obviněného jen a pouze skrze možnost soudu uložit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zakotvenou v § 58 odst. 4.

1.3.4. Potřeba zefektivnění institutu a novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb.

Právě důsledkem nedostačujících benefitů se brzy ukázalo, že tohoto nástroje v boji proti organizovanému zločinu není v praxi téměř využíváno. Obvinění, jež se rozhodli zradit své soukmenovce, se mohli dočkat nanejvýše mimořádného snížení trestu odnětí svobody, a to ještě jako fakultativního postupu ze strany soudu. Nikým jim tak nemohlo být garantováno, že výkon jejich trestu bude moci být podmíněně odložen (§ 81 a násl. TrZ) a že neskončí ve věznicí s nálepkou spolupracující osoby mezi ostatními spoluvězni, či ještě hůře přímo mezi svými

¹⁴⁰ Srov. stanovisko prezidenta republiky ze dne 15. 9. 2005. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13304> [cit. 28. 10. 2022].

¹⁴¹ Srov. § 14 odst. 3 TrZ.

starými známými se zločinecké skupiny.¹⁴² Schramhauser v té době dokonce vyslovil obavu, že při rezervovaném přístupu soudu by se daná úprava mohla stát prakticky obsolentní.¹⁴³ Není proto divu, že z řad odborné i laické veřejnosti vyvstávaly mnohé impulsy po zatraktivnění možnosti spolupráce v očích obviněných.

Do kurzu se dokonce vrátily i úvahy nad zavedením koncepce korunního svědka. Nejprve jako součást takzvaného protikorupčního balíčku předloženého ke schválení na začátku roku 2010, jež rozšiřoval aplikovatelnost institutu na všechny zločiny s horní hranicí trestní sazby odnětí svobody nejméně osm let a vybrané trestné činy spojené s korupcí.¹⁴⁴ Později jako samostatný návrh skupiny poslanců v čele s Martinem Pecinou, v němž bylo navíc rozhodnutí státního zástupce podmiňováno předchozím písemným souhlasem nejvyššího státního zástupce.¹⁴⁵ Ani jeden z pokusů však Parlamentem úspěšně neprošel. Poslanecký návrh byl vládní většinou v Poslanecké sněmovně dokonce zamítnut již v prvním čtení. Vantuch v jednom ze svých příspěvků dále předestřel, že by – podobně jako je tomu v sousedním Slovensku¹⁴⁶ – považoval za vhodné zařadit do českého právního řádu určitou formu podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného spolu se stanovením zkušební doby.¹⁴⁷

Dlouhodobě odmítavý postoj vlády vůči institutu korunního svědka ve svém projevu k výše zmíněnému poslaneckému návrhu shrnul tehdejší ministr spravedlnosti Pospíšil. Jako problematické se jevílo především řešení, kdy by státní zástupce sám rozhodoval o tom, že skutečný pachatel trestného činu nakonec vyjde bez trestu. Vládní představitelé dále považovali za stěžejní, aby v každém případě byla vyslovena vina obviněného. To především z důvodu ochrany práv obětí trestných činů, jejichž možnost domoci se náhrady za trestný čin by tímto mohla být velmi ztížena.¹⁴⁸ Poslanec Benda ve svém peprném vystoupení dokonce pojmenoval předložený návrh jako úpravu zavádějící „beztrestného práskače“.¹⁴⁹ Schramhauser nadto

¹⁴² Srov. VANTUCH, P. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2011, č. 10, s. 6.

¹⁴³ Srov. SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2012, č. 1, s. 13.

¹⁴⁴ Rozeslán jako sněmovní tisk č. 1015. Text návrhu, jakož i jeho legislativní proces je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1015&CT1=0> [cit. 28. 10. 2022].

¹⁴⁵ Rozeslán jako sněmovní tisk č. 99. Text návrhu, jakož i jeho legislativní proces je dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=99&CT1=0> [cit. 28. 10. 2022].

¹⁴⁶ Srov. § 218 a 219 TP (blíže oddíl 1.1.3. této práce).

¹⁴⁷ VANTUCH, P. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, č. 7–8, s. 28.

¹⁴⁸ Přestože navrhovaná úprava zcela nerezignovala na oprávněné zájmy poškozených osob jako je tomu například v sousedním Slovensku (*a contrario* § 205, § 215, § 218 ani § 228 TP).

¹⁴⁹ Srov. stenoprotokol ze 14. schůze Poslanecké sněmovny [online]. 16. 3. 2011 [cit. 31. 10. 2022]. Praha, čas od 11.40 hodin. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014045.htm>

vyslovil i obavu ryze praktickou, že člen zločinecké organizace by s eventuální beztrestností mohl předem kalkulovat a při bezostyšném páchání trestné činnosti a čerpání neoprávněných zisků záměrně sbírat kompromitující materiál, se kterým by následně usvědčil své „spolupracovníky“ výměnou za svou svobodu.¹⁵⁰

Tou dobou navíc vláda připravovala již vlastní návrh na zefektivnění dosavadního modelu spolupracujícího obviněného, později přijatý v rámci větší novely trestněprávních předpisů provedené zákonem č. 193/2012 Sb., který nakonec nabyl účinnosti dne 1. 9. 2012.

První zásadní změnu, již novela přinesla, zaznamenal okruh případů, kdy půjde o označení za spolupracujícího obviněného uvažovat. Jelikož možnost použití institutu byla rozšířena na řízení o všech zločinech.¹⁵¹ Důvodová zpráva tento krok zdůvodňovala zejména potřebou umožnit jeho využití u všech závažných korupčních jednání.¹⁵² Pravdivost takového tvrzení však vyvrátil Vantuch, který po zevrubném přezkumu došel k závěru, že u takřka u všech trestných činů spojených s korupcí¹⁵³ mohl být – při naplnění okolností podmiňujících použití (nej)vyšší trestní sazby – institut uplatňován stejně tak i před účinností nové úpravy. Jedinou výjimku spočívající v § 248 odst. 1, 4 TrZ šlo mnohem zdrženlivěji vyřešit mírným navýšením horní hranice trestní sazby. Kupříkladu Vantuch se tak, jako jeden z mála, s uvedenou změnou neztotožnil. Nepovažoval za žádoucí bonifikovat i pachatele méně závažné trestné činnosti, která často ani nemá s organizovaným zločinem vůbec souvislost. Dokonce si dovolil vyslovit hypotézu, že šlo pouze o nepříliš skrytou snahu zákonodárce ulehčit přeplněným věznicím. Avšak dle něho nešlo upřít argumentu, že rozvolnění podmínek může skutečně zapříčinit nárůst počtu spolupracujících obviněných.¹⁵⁴

Na druhou stranu byla zpřísněna kritéria kladená co do oznámení o organizovaní kriminalitě, když došlo k vypuštění alternativní možnosti sdělit skutečnosti, které pomohou zabránit dokonání oznamovaného zločinu. Nadále jedinou cestou, jak dosáhnout statusu, tak pro obviněného bylo přispět svými informacemi nutně k rozkrytí celé struktury zločinecké skupiny, a nikoliv již jen k odvrácení jednoty z jejích útoků.¹⁵⁵

¹⁵⁰ SCHRAMHAUSER (2012) *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*, op. cit. sub. 143, s. 14.

¹⁵¹ Srov. § 14 odst. 2 a 3 TrZ.

¹⁵² Viz DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., sněmovní tisk č. 510/0, s. 39. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

¹⁵³ Těmi lze rozumět především skutkové podstaty uvedené v § 248, § 256 až § 258, § 331 až § 333 TrZ.

¹⁵⁴ VANTUCH, P. *Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. [sic!]. Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2012, č. 10, s. 6–9.

¹⁵⁵ Srov. DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub. 152.

Zdaleka nejvýznamnějších reforem jsme se ovšem dočkali na poli trestního práva hmotného. Po nesčetných výtkách (k prakticky „dvojí nejistotě“)¹⁵⁶ bylo dobrodiní mimořádného snížení trestu pachatelů označenému za spolupracujícího obviněného konečně stanoveno jako obligatorní. Vláda dále dostala svým slibům¹⁵⁷ a umožnila těmto osobám – za splnění přísnějších podmínek v rámci nově vloženého odstavce druhého v § 178a TrŘ – dosáhnout i upuštění od potrestání. Přitom ani v tomto případě nebyl soudu poskytnut žádný prostor pro uvážení, a pakliže spolupracující obviněný splní zákonné požadavky¹⁵⁸ a státní zástupce současně tento postup navrhne, musí od potrestání takového jedince vždy upustit (§ 46 odst. 2 TrZ).

Dále rovněž nelze opomenout, že táž novela přinesla do českého právního řádu poprvé i možnost sjednání dohody o vině a trestu (blíže o tomto institutu pojednávám v oddílu 2.1.1.).¹⁵⁹

Nad rámec tématu práce se možná patří ještě uvést, že dřívější snahy na zavedení úpravy korunního svědka nezůstaly úplně bez využití. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 163/2016 Sb., s účinností od 1. 7. 2016, totiž český zákonodárce přijal zvláštní úpravu dočasně odložení trestního stíhání s umožněním následného rozhodnutí státního zástupce o nestíhání podezřelého (§ 159c a § 159d TrŘ). Tato ustanovení dopadají pouze na vymezenou trestnou činnost korupční povahy. Osoba podezřelá z aktivního uplácení, čehož se ovšem dopustila jenom proto, že o poskytnutí či slíbení úplatku byla druhou stranou požádána, může získat beztrestnost (*de facto* dochází k zániku pachatelovy trestní odpovědnosti), pakliže oznámí vyšetřujícím orgánům skutečnosti o trestné činnosti osoby, které úplatek nabídl, a zaváže se podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď. Jistou zvláštností je, že o dočasném odložení je oprávněn rozhodnout sám policejní orgán. Usnesení o samotném nestíhání je už následně v diskreci státního zástupce. Toto rozhodnutí dále podléhá ještě kasačnímu přezkumu nejvyššího státního zástupce (§ 159 odst. 3, § 174a TrŘ).

¹⁵⁶ Např. VANTUCH (2012) *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi*, op. cit. sub. 147, s. 29.

¹⁵⁷ Např. Programové prohlášení Vlády České republiky ze dne 4. srpna 2010 [online]. 2010 [cit. 1. 11. 2022]. Praha, s. 17. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf; nebo taktéž Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012 [online]. 2011 [cit. 1. 11. 2022]. Praha, s. 35. Dostupné z: <https://korupce.cz/protikorupcni-dokumenty-vlady/na-leta-2011-a-2012/>.

¹⁵⁸ Jen pro zajímavost, avšak není od věci tuto skutečnost zde zmínit, původní návrh zákona předložený do připomínkového řízení vázal beztrestnost spolupracujícího obviněného nadto k podmínce, že buď tedy zabránil dokonání zločinu, anebo že *zásadním způsobem přispěl k usvědčení hlavního pachatele nebo organizátora takového zločinu* [viz VANTUCH (2011) *Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci*, op. cit. sub. 142, s. 8].

¹⁵⁹ I v této souvislosti stojí za zmínku, že původní návrh dokonce počítal s možností označit spolupracujícího obviněného v návrhu na schválení dohody o vině a trestu [*ibid.*, s. 7].

2. SPOLUPRACUJÍCÍ OBVINĚNÝ V SOUČASNÉM PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY

2.1. Procesněprávní úprava

Postup a jednotlivé podmínky udělení statusu spolupracujícího obviněného upravuje samostatný § 178a TrŘ. Jeho aktuální podoba byla formována naposledy zákonem č. 333/2020 Sb.¹⁶⁰ Až na dvě znatelné změny úprava jinak nepřinesla převratných novot. Zákon nadále umožňuje aplikovat tento institut na všechna řízení, kde je skutek obviněného kvalifikován přinejmenším jako zločin,¹⁶¹ tj. výlučně úmyslný trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby převyšující pět let, byť pro naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší sazby se již nevyžaduje konkrétní typ zavinění.¹⁶² V rámci této kategorizace se přitom nepřihlíží k případnému zostření horní hranice trestní sazby podle § 108 TrZ, které by v těchto případech mnohdy připadalo v úvahu.¹⁶³ Státní zástupce tehdy může obviněného formálně označit za spolupracujícího, a to buď v obžalobě,¹⁶⁴ anebo nově i při sjednání dohody o vině a trestu. Druhé z těchto variant, jíž přinesla právě výše zmíněná novela trestního řádu, se budu blíže věnovat v samostatném oddílu této podkapitoly.

Ještě před označením však státní zástupce, a to výhradně on, musí obviněného nejprve poučit o jeho právech a povinnostech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného a *pro futuro* o případných následcích porušení jeho závazků. Posléze provede obligatorní výslech I) k obsahu oznámení o skutečnostech způsobilych dle § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ, II) k doznání obviněného pro trestný čin, pro něhož je stíhán a III) k tomu, zda si je vědom důsledků svého postupu. Případně k dalším skutečnostem, které bude státní zástupce považovat za potřebné pro tvorbu vlastního úsudku. Výpověď obviněného je přitom třeba podrobit velmi přísným měřítkům co do věrohodnosti¹⁶⁵ s ohledem na značné riziko její účelovosti i na celkový profil jejího původce, jenž se ještě v nedávné době sám dobrovolně účastnil kriminální činnosti a

¹⁶⁰ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. 10. 2020.

¹⁶¹ Nezáleží tedy na tom, zda se obviněný nutně podílel na oznamované trestné činnosti, anebo je trestně stíhán pro skutek nesouvisející.

¹⁶² Srov. § 17 TrZ.

¹⁶³ Srov. PROVAZNÍK, J. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 201.

¹⁶⁴ Jako spolupracujícího označí obviněného za částí obžaloby, v níž uvádí jeho osobní údaje, v samostatně odděleném odstavci a s odkazem na ustanovení § 178a odst. 1 TrŘ [srov. čl. 60 odst. 5 pokynu obecné povahy NSZ č. 9/2019].

¹⁶⁵ Především mají být posouzeny jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení i souladnost jeho výpovědi s ostatními shromážděnými důkazy [srov. usnesení ÚS ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 859/13, publikované ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 72/2014].

účastnil by se jí nejspíše dál, kdyby nedošlo k jeho odhalení (více se tomuto aspektu budu věnovat ještě v oddíle 4.3.1.). Závěry výslechu se následně zahrnou do protokolu (§ 55 TrŘ), nejlépe se současným uvedením popisu závazku a souhlasu obviněného dle § 178a odst. 1 písm. a), resp. písm. c).

Jak jsem již výše naznačil, vyslechnutý obviněný má možnost dosáhnout statusu spolupracujícího, splnil-li kumulativně všechny čtyři podmínky vypočtené v § 178a odst. 1 TrŘ:

- 1) oznámil státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou (tzn. podpora či jiné napomáhání jejím nečlenem) nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny,
- 2) zavázal se podat jak v přípravném řízení,¹⁶⁶ tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech,
- 3) doznal se k činu, pro který je stíhán, bez důvodných pochybností¹⁶⁷ a
- 4) prohlásil, že souhlasí s označením.

Hlavním aktérem nicméně nadále zůstává státní zástupce, v jehož plné diskreci je i konečné rozhodnutí, zda označení obviněného za spolupracujícího bude považovat za potřebné či nikoliv. Na přiznání statusu tak ani obviněný, třebaže již kvalifikovaným způsobem napomohl vyšetřovacím orgánům, nemá žádný právní nárok.¹⁶⁸ Přece však zákonná úprava ukládá státnímu zástupci, aby při svém rozhodování vážil určitých kritérií. Těmi jsou

- povaha trestného činu, k jehož objasnění směřuje oznámení i závazek obviněného,
- povaha trestného činu, k němuž se obviněný doznal (v obou případech vstupují do hry především kritéria vyjmenovaná v § 39 odst. 2 TrZ),

¹⁶⁶ Stadium přípravného řízení je z litery zákona nutno na tomto místě zúžit toliko na fázi vyšetřování, tj. od okamžiku, kdy je zahájeno trestní stíhání proti konkrétní osobě dostávajíc se tak teprve do procesního postavení obviněného. Z tohoto hlediska je proto taktéž nepřipustné, aby k označení za spolupracujícího obviněného došlo na podkladě jeho výpovědi jakožto zadrženého podezřelého podle § 76 odst. 3 TrŘ či osoby podávající vysvětlení, popř. neodkladnou nebo neopakovatelnou výpověď dle § 158 odst. 3, 9 TrŘ [srov. ŠÁMAL, P., RŮŽIČKA, M. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2320].

¹⁶⁷ Doznání obviněného je třeba hodnotit zejména s ohledem na další provedené důkazy ve věci, přičemž orgány činné v trestním řízení nejsou tímto zbaveny povinnosti přezkoumat i další podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 TrŘ). Postačí, pokud se doznání bude týkat skutečností umožňujících závěr o tom, že se trestného činu dopustil. Tedy popisu skutku jako takového (že došlo k naplnění znaků objektivní stránky skutkové podstaty, v předpokládané formě zavinění a za absence okolností vylučujících protiprávnost). Ne nutně už jeho právní kvalifikace [srov. ŠČERBA, F., KALVODOVÁ, V. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 617]. Stejně tak se nevyžaduje, aby dotýčný vyslovil svou vinu [srov. usnesení NS ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 57/2006].

¹⁶⁸ Konečný verdikt státního zástupce nelze chápat ani jako takové rozhodnutí ve formálním smyslu, proti němuž by trestní řád připouštěl jakýkoliv opravný prostředek. Jedinou možností obviněného, jak vyjádřit svůj nesouhlas, tak zbývá podání podnětu dle § 157a odst. 2 TrŘ.

- osoba obviněného (dosavadní život, spolehlivost jeho dřívějších tvrzení, postavení ve zločinecké skupině, případná předchozí odsouzení, sklony k trestné činnosti určité povahy, závislost na návykových látkách apod.),
- okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil (dále lze přihlídnout ke způsobu provedení činu, míře zavinění, jeho pohnutce atd.).¹⁶⁹

Ve snaze obviněné lépe motivovat ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení přišel v roce 2012 zákonodárce i s možností zajištění jejich úplné beztrestnosti. Takový postup je však přípustný jen za určitých předpokladů, které trestní řád vymezuje negativně. Státní zástupce tak, považuje-li to za nezbytné s ohledem na všechny okolnosti, může v obžalobě (a dle mého názoru i v dohodě o vině a trestu)¹⁷⁰ navrhnout upuštění od potrestání, pokud spolupracující obviněný navíc:¹⁷¹

- 5) nespáchal trestný čin závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl,¹⁷²
- 6) na zločinu, k jehož objasnění přispěl, se nepodílel jako organizátor nebo návodce,¹⁷³
- 7) svým trestným činem nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví¹⁷⁴ či smrt a zároveň
- 8) nejde v jeho případě o tzv. zvlášť závažnou recidivu.¹⁷⁵

Opět se tedy jedná čistě o dobrodiní záležející na vůli státního zástupce, jenž by mimo výše uvedená kritéria pro samotné označení měl, zvláště u tohoto postupu, zohlednit také:

- míru, v jaké spolupracující obviněný může přispět k objasnění oznamovaného zločinu i
- význam jeho výpovědi pro dané trestní řízení s ohledem na shromážděné důkazy.

¹⁶⁹ Srov. ŠÁMAL, RŮŽIČKA (2013) *Trestní řád II. Komentář*, op. cit. sub. 166, s. 2322.

¹⁷⁰ Domnívám se, že na tomto místě autoři zákona č. 333/2020 Sb. pouze opomenuli promítnout změny uvedené v odstavci prvním. Nevidím rozumných důvodů k tomu, proč by spolupracující obviněný mohl prostřednictvím sjednání dohody o vině a trestu dosáhnout mimořádného snížení, ale nikoliv už upuštění od potrestání jako kdokoliv jiný [srov. § 175a odst. 6 písm. f) TrŘ].

¹⁷¹ Tato vylučující kritéria lze přitom považovat za velmi žádoucí. Například v sousedním Slovensku je častým terčem kritiky, že při absenci obdobných pravidel je teoreticky umožněno poskytovat beztrestnost (v podobě zastavení trestního stíhání) i vrahům nebo nebezpečným recidivistům [např. DESET (2009) *K právnéj úprave korunného svedka*, op. cit. sub. 40, s. 1196–1197].

¹⁷² Musí jít tedy o méně nebo alespoň stejně závažný, přičemž závažnost nelze posuzovat jen jako typovou v závislosti na trestní sazbě, ale je třeba zohlednit i konkrétní okolnosti případu, které uvádí již zmiňovaný § 39 odst. 2 TrZ.

¹⁷³ Viz § 24 odst. 1 písm. a) a b) TrZ.

¹⁷⁴ Viz § 122 odst. 2 TrZ.

¹⁷⁵ Tj. naplnění podmínek pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TrZ pachatelem, který znovu spáchal zvláště závažný zločin, a vzhledem k této recidivě a ostatním okolnostem je závažnost jeho činu vysoká anebo možnost jeho nápravy je tímto opětovným činem ztížena.

Státní zástupce ale může přihlídnout i k okolnostem jiným, v zákoně neuvedeným, jestliže mu napomohou v učinění závěru, zda je takový návrh nezbytný či nikoliv.

Nově vložený odstavec čtvrtý pak reaguje mimo jiné i na možnost spolupracujícího obviněného podstatně urychlit konec svého řízení skrze uzavření dohody o vině a trestu, a cílí tak na situace, kdy dříve odsouzení spolupracující obvinění následně v dosud probíhajících řízeních o oznamovaném trestném činu poruší své závazky podle § 178a odst. 1 TrŘ a svá původní „svědectví“, nejčastěji při hlavním líčení, odvolají. Nastíněná mařící praktika bude již nyní postihována pravomocí státního zástupce vyvolat obnovu řízení v jejich neprospěch. Zrcadlovou úpravu pak nalezneme v § 278 odst. 5 TrŘ. V současnosti je již jen věcí polemiky, zda by k povolení obnovy řízení u těchto případů mohlo docházet i bez přijetí výslovné změny,¹⁷⁶ nicméně zpřesnění zákonného textu k zachování právní jistoty lze vítat vždy. Trestní soudy tak nadále nemusí čelit nejistotě, zda z opatrnosti raději v samostatně projednávaných věcech spolupracujících obviněných nevyčkávat konce souběžně běžícího řízení. Blíže se tomuto ustanovení budu věnovat ještě v podkapitole 4.3. této práce.

2.1.1. Označení spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu

Institut dohody o vině a trestu byl do českého právního řádu zaveden zákonem č. 193/2012 Sb. jako další z řady alternativ oproti standardnímu projednání věci v hlavním líčení. Úprava se inspiruje tzv. dohadovacím řízením (*plea bargaining*) majícím původ v angloamerického *common law*.¹⁷⁷ Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný, může státní zástupce přistoupit ke sjednání dohody o vině a trestu s obviněným. Podstata dohody o vině a trestu tkví v tom, že obviněný dobrovolně prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán (o

¹⁷⁶ Je otázkou, jestli se nejedná až o skutkovou změnu nastalou po právní moci rozhodnutí, k níž (na rozdíl od již dřívější okolnosti, která pouze dodatečně vyšla najevo) nelze v rámci obnovy přihlížet. Pak také, zda se v případě změny dřívějšího „procesního“ příslibu vůbec o skutkovou okolnost jedná. Ústavní soud v jednom ze svých náleží sice připustil, že i podstatná změna dřívější výpovědi hlavního svědka může za určitých okolností představovat nový, dříve neznámý důkaz odůvodňující obnovu [srov. náleží ÚS ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 95/99]. Nicméně nelze odhlédnout od faktu, že v dané kauze se nabízelo obnovit řízení ve prospěch odsouzeného, jehož ústavní práva byla v minulosti velmi pravděpodobně poškozena. Proto nejsem zcela přesvědčen, že by se uvedené dalo aplikovat i *vice versa*, kdy obviněný (resp. svědek) změnou dosavadního postoje popře svou dřívější i pro sebe „nápomocnou“ výpověď, čímž by měl sobě samému přivodit čistě jen negativní následky. Konečně praxe dle Vantucha svědčila o tom, že úpravy zákona potřeba bylo [srov. VANTUCH, P. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2021, č. 4, s. 33]. Shodně argumentuje i DZ k „původnímu“ poslanceckému návrhu předmětné novely [sněmovní tisk č. 466/0, s. 26; srov. stenoprotokol o vystoupení poslankyně Heleny Válkové na 49. schůzi sněmovny v 8. volebním období dne 2. 5. 2020].

¹⁷⁷ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, s. 799; blíže viz také oddíl 1.1.2. této práce.

čemž zároveň nejsou důvodné pochybnosti), výměnou za vidinu brzkého konce trestního stíhání, a především uložení citelně nižšího trestu, jenž mu státní zástupce v dohodě navrhne. Vše posléze posvěcuje soud.

Zákonodárce si od přijetí tohoto institutu sliboval hlavně zrychlení a „z hospodárnění“ trestního řízení, promítajíc se i do celkového odbřemenění soudů, jakož i ochranu obětí před sekundární viktimizací způsobenou dalšími jednáními před soudem.¹⁷⁸ Navzdory tomu se v prvních osmi letech své účinnosti nedočkala přílišné obliby. I díky upozadění konkurencí v podobě zkráceného řízení a dalších odklonů,¹⁷⁹ byla využívána jen v mizivém procentu případů.¹⁸⁰ Novela zákonem č. 333/2020 Sb. pak vyslyšela volání odborné veřejnosti po fundamentálních změnách.¹⁸¹ A již k dnešku můžeme pozorovat, že patrně dosáhla kýženého efektu.¹⁸²

Z přijatých změn – optikou tématu této práce – považuji za nejvýznamnější posun v rozvolnění mezí aplikovatelnosti, kdy dohodu o vině a trestu lze nově sjednat i v řízeních o zvlášť závažných zločinech, tj. úmyslných trestných činech, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (§ 14 odst. 3 TrŘ).¹⁸³ Právě ve věcech závažné kriminality (včetně té organizované) shledávám to největší uplatnění dohody o vině a trestu. Jednak z důvodu, že u pachatele s hrozbou vysokého nepodmíněného trestu odnětí svobody půjde očekávat také vyšší náklonnost k vyjednávání, jednak proto, že zde zkrátka neexistuje jiných alternativ odklonu.¹⁸⁴ O druhé zásadní změně tu již byla řeč, a tou je

¹⁷⁸ DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub. 152, s. 30.

¹⁷⁹ Pojem „odklon“ zde používám v jeho širším smyslu, tj. jako odchylku od standardního průběhu trestního řízení.

¹⁸⁰ V průměru bylo ročně takto vyřizováno asi 0,07 % trestních věcí, čemuž odpovídá ani ne stovka schválených dohod za rok [srov. VÍCHEREK, R. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 11–12, s. 248; nebo též MÁGROVÁ, Z. *Dohoda o vině a trestu* [online] 2020 [cit. 26. 9. 2022]. Diplomová práce. Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni. Vedoucí práce Kocina, J. s. 53. Dostupné z:

<https://theses.cz/id/8bursb/?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dvino%26start%3D9;isslhret=vin%C4%9B%3B>

¹⁸¹ Mimo jiné byla zavedena možnost jejího sjednání i po přednesení obžaloby (§ 206b TrŘ), tedy poté co obžalovanému bude již znám návrh trestu z obžaloby (§ 177 písm. d) TrŘ); zrušila se povinnost nutné obhajoby pro každý případ; soudům bylo umožněno zvýhodnit v oblasti trestání obviněné uzavírající dohody (§ 39 odst. 1 a § 58 odst. 3 TrZ). Vedle toho dále vznikly instituty umožňující uznat toliko vinu bez sjednání trestu (§ 206c TrŘ) nebo jen zkrátit skutkové dokazování (§ 206a TrŘ) [srov. VÍCHEREK, *ibid.*, s. 250–252].

¹⁸² Od účinnosti novely nastal očividný „boom“, kdy oproti předešlým letům (100 a někdy i méně dohod ročně) bylo během roku 2021, a to pouze ze statistik okresních soudů, sjednáno a schváleno celkem 1668 dohod o vině a trestu. V roce 2022 je jich doposud k osmému měsíci evidováno na 956. [viz *Přehled agendy soudů* [online]. 2021, 2022 [cit. 22. 9. 2022] pod kódem S_AS_12. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>].

¹⁸³ K tomuto počínu se vláda ČR chystala již v rámci svých strategických dokumentů [viz Ministerstvo vnitra ČR. *Koncepce boje proti organizovanému zločinu do roku 2023* [online]. 2018 [cit. 22. 9. 2022]. Praha, s. 17. Dostupné: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_boje_proti_organizovane_nemu_zlocinu_do_roku_2023.pdf].

¹⁸⁴ To lze ostatně upozorovat na 14 % podílu kauz, které dnes před krajskými soudy končí schválením návrhu na sjednání dohody o vině a trestu [srov. ŠINDLEROVÁ, D. *Dohod o vině a trestu výrazně přibylo, u složitějších kauz jsou až sedmkrát častější* [online]. 2022 [cit. 22. 9. 2022]. web ČT24. Dostupné z:

samozřejmě možnost označit v dohodě o vině a trestu spolupracujícího obviněného. Oba instituty přitom vnímám jako spojené nádoby, když by spolupracující obvinění nyní měli být motivováni k častějšímu uzavírání formálních dohod, jež jim přinesou nejen úsporu času v řízení, ale i ucházející jistotu očekávatelného trestu a zejména pak i samotného statusu. Takže nemusí nadále vyčkávat v nejistotě až do okamžiku doručení obžaloby, zda je státní zástupce označil či nikoliv.¹⁸⁵ *Vice versa* toto zvýšení záruk snad povede i k nárůstu počtu osob ochotných spolupracovat.

S ohledem na výše uvedené se nabízí otázka, zdali je *via* sjednání dohody o vině a trestu možné označit spolupracujícího obviněného i po podání obžaloby, respektive po nařízení hlavního líčení. K tomuto okamžiku totiž bude obviněný (obžalovaný) již obeznámen se všemi skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu, s veškerými důkazy navrženými státním zástupcem, ale hlavně také s hrozícím trestem. Je tak vysoce pravděpodobné, že v takovou chvíli mnohdy svůj dosavadní postoj k součinnosti rychle změní. Ke sjednání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem může tedy obecně dojít jak ve stadiu přípravného řízení postupem a za podmínek § 175a TrŘ, tak i v průběhu řízení před soudem jednak na základě § 187 odst. 4 TrŘ při předběžném projednání obžaloby, jednak nově dle § 206b TrŘ i po jejím přednesení, respektive poté mimo hlavní líčení. O návrhu na schválení dohody následně rozhoduje soud podle pravidel § 314o až § 314s TrŘ.

Ohledně přípustnosti uzavření dohody o vině a trestu se spolupracujícím obviněným během vyšetřování nepanují zásadní pochybnosti. Co se ovšem týká možnosti jejího sjednání *de facto* až do okamžiku zahájení dokazování, Vantuch se k této otázce – i přes dle něho jasné záměry zákonodárců a názory některých státních zástupců – staví jednoznačně negativně a varuje obviněné společně s jejich obhájci před předčasným nadšením. Jediné možné, zato nepřiliš uspokojivé řešení Vantuch shledává v nutnosti vrátit věc soudem zpět do přípravného řízení. Jinak takový obviněný nebude s to splnit všechny zákonné podmínky § 178a odst. 1 TrŘ. Toho lze dosáhnout postupem dle § 188 odst. 1 písm. e) TrŘ, kdy po obdržení opisu obžaloby obviněný navrhne soudu předběžné projednání obžaloby z důvodu uvedeného v § 186 písm. g) TrŘ, přičemž soud následně rozhodne o vrácení věci státnímu zástupci k došetření. K nařízení předběžného projednání obžaloby ovšem v praxi dochází jen velmi sporadicky.¹⁸⁶ Rozhodnutí

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3515951-dohod-o-vine-a-trestu-vyrazne-pribylo-u-slozitejsich-kauz-jsou-az-sedmkrat-castejsi>].

¹⁸⁵ Srov. MULÁK, J., PROVAZNÍK, J. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin Advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2022, č. 1–2, s. 15.

¹⁸⁶ Srov. VANTUCH (2021) *K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu*, op. cit. sub. 176, s. 34–37.

ve smyslu § 221 odst. 1 TrŘ podle mne ze své povahy a systematiky nepřipadá v úvahu, jelikož k němu dochází až na podkladě proběhlého dokazování. K ochotě zpětvzetí obžaloby ze strany státního zástupce (§ 182 TrŘ) jsem taktéž skeptický.

Částečně lze s Vantuchem souhlasit, že jazykový (a nejspíše i systematický) výklad označení spolupracujícího obviněného teprve až v řízení před soudem vylučuje. Byť nuance mezi termínem „obviněný“ a „obžalovaný“ je možné překlenout odkazem na § 12 odst. 7 TrŘ výkladových ustanovení, podmínka, že kooperující osoba se musí zavázat k podání úplné a pravdivé výpovědi „*jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem*“, je explicitně dána § 178 odst. 1 písm. a) *in fine* TrŘ. Navzdory tomu se však přeci jen přikláním k názoru opačnému. Je-li smyslem a účelem zavedení institutu spolupracujícího obviněného rozkrýt a prolomení těžko odhalitelných zločineckých skupin výměnou za ustoupení od přísnějšího potrestání jedince, pak neshledávám nic proti danému, aby takový obviněný splnil své závazky i jen v průběhu řízení před soudem. Vracením věci do přípravného řízení se nakonec dosáhne stejného účinku, pouze s přičtením zbytečných průtahů a neúměrných nákladů.¹⁸⁷ Je samozřejmě na pováženu, do jaké míry by případná (a nejspíše i změněná) výpověď, se kterou se trestem zděšený obviněný „vytasil“ až v pozdní fázi trestního řízení, vykazovala znaky účelovosti a mohla být považována za pravdivou. Nicméně stále je třeba mít na paměti tu možnost, že obviněný by svými informacemi skutečně mohl napomoci organizovaný zločin rozkrýt. A to je hlavním cílem celé úpravy. Je tu navíc pojistka v roli státního zástupce, jemuž právě náleží zhodnotit, nakolik významné bylo obviněného i takto opožděné přispění, jak si svým chováním během celého řízení zaslouží či nezaslouží označit v dohodě o vině a jak velké zvýhodnění by si případně zasloužil v rovině trestání (viz kritéria § 178a odst. 1, popř. odst. 2 TrŘ, popsaná touto podkapitolou).

Výsledek tohoto názorového střetu nám ostatně ukáže až praxe. Do té doby se však plně ztotožňuji s Vantuchem, že by v tomto směru měla obhajoba dbát zvýšené opatrnosti. Tak či onak k vyjasnění by dle mého mělo dojít především novelou zákona. Zvláště bylo-li opravdu původním úmyslem zákonodárce tuto možnost zavést, respektive mlčky aprobovat.¹⁸⁸ *De lege ferenda* bych proto navrhol, aby § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ byl doplněn o novou větu *in fine*

¹⁸⁷ Srov. argumentace u navržení upuštění od potrestání po podání obžaloby, byť sám autor, nutno dodat, samotnou možnost označení spolupracujícího obviněného vylučuje [ŠČERBA, F. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 701–702].

¹⁸⁸ O uvedeném avšak, nutno přiznat, neshledávám momentální paragrafované znění osnovy Nového trestního řádu, op. cit. sub. 73, k nové úpravě spolupracujícího obviněného v §x35, která ale vesměs ponechává dosavadní úpravu bez výraznějších změn.

za středníkem: „v případě postupu podle § 187 odst. 4 nebo podle § 206b postačí, zaváže-li se takovou výpověď podat v řízení před soudem“.¹⁸⁹

2.2. Hmotněprávní úprava

Podstatou motivace obviněného dosáhnout označení je jeho následné promítnutí do oblasti trestního práva hmotného, konkrétně do způsobu trestání. Právě v této rovině se nejvíce odráží převažující zájem státu na rozkrytí a rozbití vysoce organizovaných zločineckých struktur, a to tedy i za cenu podstatného zmírnění sankce pro kooperujícího jedince. Měřítkem je především významnost takového přispění na objasnění organizovaného zločinu, ke kterému soud vždy přihlíží jakožto k obecné okolnosti rozhodné pro stanovení druhu a výměry trestu dle zásad § 39 odst. 1 TrZ.¹⁹⁰ Jak jsem již nastínil v předchozí podkapitole, za předpokladu dodržení všech přijatých závazků, odměňuje český právní řád od roku 2012 spolupracujícího obviněného formou obligatorního snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, potažmo i úplného upuštění od potrestání.

2.2.1. Mimořádné snížení trestu odnětí svobody

Postup podle § 58 TrZ obecně představuje specifický prostředek individualizace trestu plnící souběžně úlohu korektivu leckdy až přílišné tvrdosti zákona. Je třeba upozornit, že institut mimořádného snížení se týká výhradně trestu odnětí svobody ve smyslu § 52 odst. 2 TrZ jakožto druhu trestu zdaleka nejinvazivnějšího z hlediska zásahu do osobní sféry jednotlivce.¹⁹¹

Varianta § 58 odst. 5 TrZ vztahující se ke spolupracujícímu obviněnému je speciální jednak tím, že při naplnění podmínek je soudu tento postup příkázán (jedná se o tzv. moderační povinnost soudu), jednak absencí limitů stanovených v § 58 odst. 4 TrZ.¹⁹² Jsou-li proto splněny požadavky a závazky § 178a odst. 1 TrŘ, přičemž uvedené si soud zhodnotí výlučně sám v rámci volného hodnocení důkazů,¹⁹³ odsouzenému může být prakticky uleveno libovolnou měrou. To soudu poskytuje ještě širší platformu pro zohlednění osobitosti každého případu. Při

¹⁸⁹ Tomu tak může být buď ve veřejném zasedání podle § 314q TrŘ, nebo během hlavního líčení ve smyslu § 206b odst. 3 TrŘ. Přichází v úvahu rozšířit též § 314q odst. 3 TrŘ, kdy by se předseda senátu dotázal spolupracujícího obviněného ohledně jeho závazků ve smyslu § 178a odst. 1 TrŘ.

¹⁹⁰ Dále srov. také obsahové náležitosti odůvodnění rozsudku podle § 125 odst. 1 TrŘ.

¹⁹¹ Nelze jej tedy analogicky rozšiřovat na jiné druhy trestů, a to ani za pomoci argumentace, že tomu je ve prospěch pachatele [srov. KALVODOVÁ, V. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 786]. Jedná se tak o rozdílnou formulaci, než kterou volí slovenská právní úprava, díky níž je umožněno pachateli snížit jakýkoliv druh uložené trestní sankce (§ 39 TZ).

¹⁹² *Ibid.*, s. 794.

¹⁹³ Srov. monopol soudní moci na rozhodování o vině a trestu dle čl. 40 Listiny; judikováno usnesením NS ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.

určení konkrétní výměry trestu je přesto soud vázán obecnými pravidly včetně povinnosti přihlédnout k převažující míře polehčujících či naopak přitěžujících okolností a zejména pak ke kritériím výslovně uvedeným ve větě za středníkem (přitom tyto se nijak výrazně neliší od okolností, na které pamatuje § 178a odst. 1 a 2 TrŘ). Lze proto očekávat, že čím závažnější bude objasněný trestný čin ve srovnání se zločinem, ke kterému se spolupracující obviněný doznal, o to výraznější snížení bude trestní soud zvažovat. Význam bude mít dále to, jak konkrétně spolupracující obviněný přispěl k objasnění trestné činnosti, k usvědčení jejích dalších pachatelů nebo dokonce i k případnému zabránění jejího dokonání při zohlednění možných následků. Jestli jeho pomoc byla v tomto ohledu klíčová, anebo šlo jen o doplňující vodítko. Svou roli budou hrát i jeho rodinné a majetkové poměry, zdravotní stav, věk, to vše perspektivou doby, kdy o trestu bude soud rozhodovat. V neposlední řadě soud přihlédne k tomu, zda a jakým způsobem se spolupracující obviněný podílel na objasněném zločinu a jaké následky tímto jednáním eventuálně způsobil.¹⁹⁴ Ustanovení § 108 odst. 1 TrZ o zvýšení horní hranice trestní sazby přitom soud při ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému vůbec neuplatní.¹⁹⁵

2.2.2. Upuštění od potrestání

Nadepsaná hmotněprávní alternativa k potrestání spočívá v tom, že soud vysloví vinu pachatele, ale neuloží žádný trest ve smyslu § 52 TrZ. Zároveň se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Obecně se dá říci, že účelu trestu bylo dosaženo již samotným projednáním věci před trestním soudem.

Ustanovení § 46 odst. 2 TrZ proto představuje vůbec nejvýznamnější benefit, kterého obviněný svým označením může dosáhnout. Shledá-li soud reálné naplnění podmínek stanovených jak v § 178a odst. 1 TrŘ, tak současně i v odst. 2, musí v takovém případě od jeho potrestání upustit povinně. Soud však o beztrestnosti rozhoduje nezávisle jen do té míry, že upuštění nutně předtím navrhne sám státní zástupce. Ščerba je nicméně toho názoru, že učinit tak státní zástupce může i později během hlavního líčení, jelikož postup zpětvzetí obžaloby a následně nového podání s návrhem by zbytečně protahoval trestní řízení a vedl k jeho nehospodárnosti.¹⁹⁶

Jelikož jde o opatření nejmírnější a pro pachatele nejprospěšnější, je třeba jej při splnění všech předpokladů užít na prvním místě (postup dle § 58 odst. 5 TrZ je tak ve vztahu

¹⁹⁴ Srov. KALVODOVÁ, V. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 796.

¹⁹⁵ Viz rozsudek NS ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018, publikovaný ve Sb. rozh. tr. pod č. 36/2019.

¹⁹⁶ Viz poznámka pod čarou č. 187.

subsidiarity k § 46 odst. 2 TrZ). Naproti tomu se ale jedná o institut zcela výjimečný, u něhož by naplnění podmínek mělo být shledáváno pouze v dostatečně odůvodněných případech. Zejména tehdy přispěl-li spolupracující obviněný k odhalení organizované kriminality tak význačnou měrou, že bez jeho spolupráce by jinak byla velmi obtížně prokazatelná či by ji nebylo možné prokázat už vůbec.¹⁹⁷

Jak bylo naznačeno již v předchozí podkapitole, upuštění bude ovšem vždy vyloučeno, nastane-li jakýkoliv z případů vypočtených v § 46 odst. 2 *in fine* TrZ. *A contrario* o beztrestnosti spolupracujícího obviněného bude moci být uvažováno i tehdy, napomůže-li usvědčit spolupachatele či další účastníky stejného zločinu, na kterém se sám podílel a pro který je v řízení stíhán. Za předpokladu tedy, že tak nečinil jako organizátor nebo návodce. Uvedenému rovněž nebrání, účastní-li se jako organizátor nebo návodce vlastního zločinu, ale významně přispěje k objasnění jiné (alespoň stejně závažné) organizované trestné činnosti. Způsobení těžké újmy nebo smrti jest až poruchovým následkem trestného činu, proto nelze možnost upuštění *a priori* odepřít ani pachateli, jehož čin k danému sice směřoval, ale nakonec zůstal jen ve stadiu přípravy či pokusu. To samé platí u způsobení takové poruchy z pouhé nedbalosti. V důsledku akcesority účastenství bude upuštění od potrestání naopak nepřípustné, jestliže se na trestném činu, jímž došlo k úmyslnému způsobení těžké újmy na zdraví nebo smrti, podílí spolupracující obviněný, byť i „jen“ v některé z forem podle § 24 TrZ.¹⁹⁸

I při využití postupu podle § 46 TrZ je soudu stále umožněno – při naplnění zákonných podmínek – uložit některé z ochranných opatření § 98 TrZ (v těchto případech nejčastěji ta směřující proti majetku) či povinnost k náhradě újmy poškozenému podle § 228 TrŘ. Soud je nadto nadán pravomocí rozhodnout o podmínění takového upuštění zkušební dobou za současného stanovení dohledu, popřípadě i uložení přiměřených omezení a povinností postupem dle § 48 TrZ.¹⁹⁹

2.2.3. Nesplnění podmínek označení za spolupracujícího obviněného²⁰⁰

Může dojít k tomu, že obviněným sdělené skutečnosti nebudou pro svůj význam státním zástupcem shledány jako dostačující na dosažení statusu spolupracujícího. Například proto, že vyslechnutý nabídne jen určitá vodítka, ale tíha odhalení organizovaného zločinu bude stále

¹⁹⁷ Srov. KANDALCOVÁ, A. In DRAŠTÍK, FENYK (2017) *Trestní řád. Komentář. I díl*, op. cit. sub. 68, s. 1338.

¹⁹⁸ Srov. ŠČERBA, Filip. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 704–705.

¹⁹⁹ Srov. § 46 odst. 2 věta za středníkem a § 48 odst. 1 TrZ.

²⁰⁰ V rámci tohoto oddílu nepřihlížím k dalším zvláštním okolnostem – omyl či exces pachatele, pouhá příprava, pokus nebo jeho pomoc – které by stejně tak odůvodňovaly některou z dalších variant upuštění od potrestání, resp. mimořádného snížení.

v převážné míře na vyšetřujících orgánech. Případně dostaví-li se svou výpovědí až ve chvíli, kdy orgány činné v trestním řízení již většinu podstatných důkazů budou mít dávno zajištěnu. Přece však i v těchto případech je v kompetenci soudu, aby ocenil celkový přístup takového obviněného formou snížení dle obecných podmínek § 58 odst. 1 TrZ, má-li vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k jeho poměrům i tak důvodně za to, že použití stanovené trestní sazby by bylo na tomto místě nepřiměřeně přísné a nápravy této osoby lze dosáhnout i trestem kratšího trvání.²⁰¹ Zvláště je-li na rozdíl od státního zástupce sám přesvědčen, že neoznačený obviněný všechny podmínky naopak splnil. Za obdobných podmínek přichází v úvahu snížení trestu odnětí svobody i tehdy, kdy obviněný vlastním přičiněním napomůže některému z plánovaných trestných činů zločineckého uskupení zabránit [§ 58 odst. 2 písm. a) TrZ]. Anebo u variant nově zakotvených zákonem č. 333/2020 Sb. jako určitý benefit za zjednodušení trestního řízení formou prohlášení viny nebo sjednání dohody o vině a trestu [§ 58 odst. 2 písm. b) a § 58 odst. 3 TrZ]. Všechny tyto možnosti jsou však čistě fakultativní a zároveň je při nich soud omezen limity § 58 odst. 4 TrZ. Nepřikročí-li soudní senát k uložení trestu pod spodní hranici trestní sazby ani za uvedených podmínek, měl by pak k „nekvalifikované“ spolupráci obviněného subsidiárně (srov. § 39 odst. 5 TrZ) přihlídnout alespoň při jeho stanovení v rámci zákonné trestní sazby jakožto k polehčující okolnosti ve smyslu § 41 písm. n) TrZ, jestliže přispěl k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Celkový význam této polehčující okolnosti bude s ohledem na § 39 odst. 1 TrZ posuzován podle míry takového přispění.²⁰²

Dle okolností daného případu by se dalo uvažovat i o přiznání těchto benefitů také obviněnému, který svůj status pozbyl pro nedodržení stanovených závazků, zejména nepodal-li úplnou a pravdivou výpověď před soudem. Ač se osobně domnívám, že v praxi – právě pro nedůvěryhodnost takové osoby – bude myslitelné jedině zohlednění popsané polehčující okolnosti.

²⁰¹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 2 To 57/2018.

²⁰² Z jazykového výkladu plyne, že adresátem této normy nemusí být výhradně jen spolupracující obviněný. Na rozdíl od požadavku „*oznámení okolností způsobily významně přispět*“ se zde vyžaduje, aby odsouzený k objasnění „*skutečně přispěl*“, čehož tak může dosáhnout zejména poskytnutím informací v rámci své výpovědi, ale i obstaráním věcných či listinných důkazů, potažmo uvedením jejich pramene a podobně [srov. ŠČERBA, F., KALVODOVÁ, V. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 619].

2.3. Lze za spolupracujícího obviněného označit i mladistvého nebo právnickou osobu?

Je-li jedním ze znaků definujících organizovanou (zločineckou) skupinu skutečnost, že došlo ke sdružení nejméně tří trestně odpovědných osob, nelze v teorii (ba ani nezřídka v praxi)²⁰³ vyloučit, že se na organizovaném zločinu mohou podílet mladiství²⁰⁴ anebo právnické osoby²⁰⁵. Otevírá se tím tedy možnost, aby tyto osoby mohly být rovněž spolupracujícími obviněnými? Nastíněné téma, bohužel, zůstává stran větší pozornosti dosavadních odborných pramenů. Analýza státního zastupitelství,²⁰⁶ případně starší komentářová literatura,²⁰⁷ se vyjadřují pouze v tom smyslu, že označení není zcela vyloučeno ani v řízení ve věcech mladistvých, ani tomu tak nemusí být v řízení proti právnické osobě. Zdali je tím však jen naznačeno, že institutu spolupracujícího obviněného je možné užít i v těchto typech řízení, anebo že za spolupracujícího obviněného lze mladistvého a právnickou osobu také přímo označit, není při absenci zevrubnější argumentace příliš jasné.

Osobně uvedenou problematiku vnímám ve dvou rovinách, tj. v prvotním procesu označení, a dále pak v následné aplikaci hmotněprávních institutů na poli trestání. Na tomto schématu se nyní budu snažit rozvést jednotlivé aspekty těchto otázek a pokusím se na ně poskytnout hledané odpovědi.

Účinná česká právní úprava – na rozdíl například od slovenské²⁰⁸ – neumožňuje sjednání dohody o vině a trestu s **osobou mladší osmnácti let** (§ 63 odst. 1 ZSVM).²⁰⁹ Předkladatelé tehdejší novely tento výslovný zákaz odůvodňovali potřebou zachování výchovného působení řízení před soudem pro mládež na jeho osobu, jakož i uvážlivého výběru vhodného opatření k jeho nápravě.²¹⁰ *Per eliminationem* tak dle mého názoru ale nic nebrání tomu, aby i mladistvý mladší osmnácti let mohl být označen za spolupracujícího obviněného v obžalobě.²¹¹ I po

²⁰³ Srov. teorii kriminality bílých límečků [SUTHERLAND, E. White collar criminality. *American Sociological Review*. Washington D.C.: American Sociological Association 1940, č. 5, 12 s.].

²⁰⁴ Srov. § 25 TrZ a § 2 odst. 1 písm. c) ZSVM.

²⁰⁵ Srov. § 7 a § 8 ZTOPO.

²⁰⁶ NSZ (2014) *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, op. cit. sub. 47, s. 2.

²⁰⁷ ŠÁMAL, RŮŽIČKA (2013) *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*, op. cit. sub. 166, s. 2317.

²⁰⁸ Srov. § 232 odst. 2 a § 340 TP. Vyrozumívá se přitom jak zákonný zástupce, tak i orgán sociálně právní ochrany dětí.

²⁰⁹ Stranou pozornosti ponechávám mladistvé, kteří již dosáhli požadované věkové hranice, a je tak možné s nimi dohodu o vině a trestu uzavřít [srov. § 73 odst. 1 písm. a) ZSVM].

²¹⁰ DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub. 152, s. 46.

²¹¹ Při subsidiární aplikaci obecných předpisů na základě § 1 odst. 3 ZSVM. Nevidím proto ani překážku v rozlišení pojmů „obviněný“ a „mladistvý“, ani v nahrazení bipartice trestných činů termínem „provinění“ (pakliže naplní kritéria zločinu dle trestního zákona).

takovém označení totiž mladistvý bude zavázán k poskytnutí výpovědi v řízení před soudem a stejně tak bude podléhat těm opatřením, které navrhne státní zástupce, potažmo uloží sám dle vlastního uvážení soud pro mládež. V odborných kruzích jsem se setkal i s názorem, že institut spolupracujícího obviněného, shodně jako institut dohody o vině a trestu, by se na tyto osoby spíše neměl vztahovat. Z obavy, zda by část mladistvých vůbec byla schopna plně chápat význam daného institutu a domyslet veškeré důsledky s ním spojené.²¹²

Bez sebemenšího podcenění předestřené rizika však tento pohled nesdílím. Za prvé proto, že důvod vyloučení dohody o vině a trestu v řízeních proti mladistvým není založen na hledisku rozumové (ne)vyspělosti stíhaných osob (viz výše citovaná důvodová zpráva). Stejnou optikou by před neuváženým sjednáním dohody musely být chráněny rovněž osoby s omezenou svéprávností, čemuž se tak česká právní úprava nečiní. Zadruhé, i tak shledávám dostatečné záruky v podobě nutné obhajoby nezletilého (§ 42a ZSVM), případně i zákonného / soudního zastoupení (§ 43 ZSVM), jakož i v roli státního zástupce při ochraně veřejného zájmu, který by v rámci zkoumání hledisek § 178a TrŘ měl posoudit, nakolik mladistvý rozumí aplikovanému postupu.

Při stanovení druhu a výměry trestního opatření soudu pro mládež nic nebrání, aby též přihlédl, jak významným způsobem mladistvý – označený jako spolupracující obviněný – přispěl k objasnění organizovaného zločinu (za subsidiárního užití § 39 odst. 1 TrZ). Nepochybně pak bude možné přistoupit i ke snížení trestního opatření odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za podmínek § 58 odst. 5 TrZ, který tak pomyslně doplňuje dobrodíní soudu zakotvené v § 32 ZSVM.²¹³ K otázce upuštění od uložení trestního opatření za použití § 46 TrZ se komentářová literatura staví naopak negativně.²¹⁴ Ačkoliv mám k tomuto rázně odmítavému postoji několik výhrad,²¹⁵ není dle mého vyloučeno, aby od trestního opatření

²¹² Srov. MUSILOVÁ, N. *Spolupracující obviněný* [online]. 2016 [cit. 26. 9. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jelínek, Jiří. s. 52–53. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/79484/DPTX_2015_1_11220_0_353773_0_171159.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²¹³ Srov. PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 796, nebo VÁLKOVÁ, H. In ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 329.

²¹⁴ Viz PÚRY, *ibid.*, s. 635, nebo SOTOLÁŘ, A. In ŠÁMAL, VÁLKOVÁ, *ibid.*, s. 93.

²¹⁵ Předně, zmíněné publikace nezohledňují v době jejich vydání stále ještě neúčinný (soudobý) § 46 odst. 2 TrZ. Úpravu upuštění od uložení trestního opatření v § 11 až 13 ZSVM pak vnímají za speciální jako celek. Při porovnání obecného důvodu upuštění v rámci spáchání přečinu v § 46 odst. 1 TrZ si nelze nevšimnout, že v určitém vesměs kopíruje některé požadavky § 11 odst. 1 ZSVM. Užití (soudobého) § 46 odst. 3 TrZ by do jisté zase mohl nahrazovat požadavek přihlídnutí k rozumové a mravní vyspělosti mladistvého při ukládání opatření (§ 3 odst. 3 ZSVM). Jakkoliv jsem osobně toho názoru, že upuštění od uložení trestního opatření by mělo prospívat i mladistvému pachateli nezpůsobilé přípravy/pokusu provinění, protože nevidím opodstatnění v činění takové nerovnosti, navíc v neprospěch o to choulostivější skupiny. Za využití stejné argumentace jsem poté přesvědčen, že ani upuštění v případě spolupracujícího obviněného nemá ve zvláštní úpravě mladistvých svůj protějšek. A proto by mělo být umožněno jej ve smyslu § 1 odst. 3 ZSVM subsidiárně aplikovat. I kdyby jen ve spojení

„spolupracujícího mladistvého“ mohlo být upuštěno v intencích všeobecného § 12 písm. b) ZSVM za současného uložení některého z výchovných nebo ochranných opatření. Neužije-li z kvalifikovaného důvodu soud pro mládež žádného z těchto institutů, nic mu nebrání, aby ke spolupráci mladistvého přihlédl alespoň jako k okolnosti polehčující dle § 41 písm. n) TrZ.²¹⁶

Na základě těchto úvah proto docházím k závěru, že mladistvý – při naplnění zákonných předpokladů – může být označen jako spolupracující obviněný, a to i v řízeních podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Opačný závěr by dle mého zakládal ničím neodůvodněnou nerovnost mezi „dospělými beneficiary“ na straně jedné, a mladistvými doplácujícími na tvrdost zákona na straně druhé. Přitom obě tyto skupiny mohou být při boji proti organizovanému zločinu nápomocny rovnocenně. Vědom si skutečnosti, že vzhledem k hrozbě zpravidla o mnoho mírnějších trestů (§ 31 ZSVM) naproti vyšší zranitelnosti osob nízkého věku, bude ke spolupráci mladistvých docházet spíše zřídka, nelze ji podle mne *a priori* vylučovat. V takových případech bude spíše vhodné vyloučit věc „spolupracujícího mladistvého“ k samostatnému řízení (§ 38 ZSVM) a přitom, více než kdy jindy, poskytnout náležitou ochranu jeho osobě.

Trestně odpovědnými – z pohledu českého práva – se **právnícké osoby** staly až počátkem roku 2012 následkem přijetí samostatné právní úpravy.²¹⁷ Tento druhý z takzvaných vedlejších trestních zákonů (§ 110 TrZ) je vystavěn obdobně na principu speciality vůči obecným trestněprávním předpisům, kterých se užije až tehdy, nestanoví-li tento zákon jinak a není-li to zároveň vyloučeno povahou věci.²¹⁸ Tím je naráženo především na skutečnost, že právnícká osoba jest pouhou fikcí, umělým právním konstruktem, bez lidských smyslů a vlastní vůle.²¹⁹

s obligatorním uložením alespoň výchovného opatření (srov. § 12 písm. b) ZSVM), namítne-li někdo, že odměňovat osobu v útlém věku za učiněný kalkul nepřispívá k jejímu řádnému mravnímu vývoji, a jde tak proti účelu opatření stanoveném v § 9 odst. 1 ZSVM.

²¹⁶ „Ustanovení § 25 odst. 1 rozšiřuje pro trestní věci mladistvých výčet obecných polehčujících okolností obsažený v § 41 TrZ.“ [SOTOLÁŘ, A. In ŠAMAL, VÁLKOVÁ (2011) *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, op. cit. sub. 213, s. 265], navíc v obou případech jde o výčty demonstrativní.

²¹⁷ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, zavádí model tzv. pravé trestní odpovědnosti, kdy právnícká osoba sama čelí trestnímu stíhání a podléhá případným sankcím jako pachatel nezávisle na trestní odpovědnosti jednajících fyzické osoby (srov. § 8 odst. 3 ZTOPO).

²¹⁸ Viz § 1 odst. 2 ZTOPO. Obecnými trestněprávními předpisy rozuměno trestní zákoník, trestní řád a zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.

²¹⁹ Srov. HURDÍK, J. In LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 107; nebo BERAN, K. Může být právnícká osoba svéprávná? *Právník*, Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2018, č. 8, s. 669.

K otázce aplikovatelnosti odklonů na trestní řízení vedená s právníckými osobami se s odkazem na rovný přístup jak odborná literatura, tak i soudní praxe, staví přívětivě.²²⁰ A to včetně možnosti sjednat s právníckou osobou dohodu o vině a trestu, byť zaznívají i ostré výhrady proti tomuto postupu v obavě o účelové krytí trestné činnosti fyzických osob.²²¹ Nevyhnutelnou je v tomto směru pak otázka, která z fyzických osob bude oprávněna učinit za právníckou osobu tzv. kvalifikované prohlášení.²²² *In abstracto* může jít o souhlas s nastoleným postupem [§ 307 odst. 1, § 309 odst. 1 či § 175a odst. 6 písm. i) TrŘ], doznání [§ 307 odst. 1 písm. a) TrŘ] nebo prohlášení o spáchání skutku [§ 175a odst. 3, § 309 odst. 1 písm. a) TrŘ], přičemž poslední dva pojmy je nutno od sebe striktně rozlišovat.²²³ Částečnou odpověď na tuto otázku nám poskytla již soudní judikatura, jakkoliv její závěry mohou být vnímány za kontroverzní.²²⁴ Nejvyšší soud uzavřel, že podmínka doznání vyžadovaná § 307 TrŘ byla v projednávaném případě naplněna tím, že se k trestnému činu doznala fyzická osoba obviněná spolu s osobou právníckou, jejíž jednání se dané společnosti přičítalo, a která jediná si může uvědomit závažnost svého jednání (srov. § 8 odst. 1 ZTOPO).²²⁵ Naproti tomu vyslovení souhlasu musí být učiněno osobou oprávněnou činit v řízení za právníckou osobu úkony (srov. § 34 odst. 1, odst. 2 nebo odst. 5 ZTOPO).²²⁶ Jak už bylo řečeno výše, doznání nelze zaměňovat s institutem prohlášení o spáchání skutku, který se svou povahou blíží spíše souhlasu, a proto i

²²⁰ Srov. NSZ. *Zvláštní zpráva o poznatech z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb.* sp. zn. 4 NZN 604/2018 [online]. 2019 [cit. 30. 9. 2022]. Brno, s. 56–60. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznate%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>

²²¹ Např. ZAORALOVÁ, P. Odklony v řízení proti právníckým osobám. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 209–211.

²²² Absence vůle právnícké osoby totiž musí být nahrazována přičítáním vůle osob fyzických, které za ni jednají, resp. ji zastupují [srov. LASÁK, J. In LAVICKÝ (2022) *Občanský zákoník I. Obecná část*, op. cit. sub. 219, s. 562].

²²³ Prohlášení obviněného, že spáchal skutek nemusí nutně zahrnovat jeho právní kvalifikace ani všechny znaky skutkové podstaty včetně zavinění [viz ZAORALOVÁ (2017) *Odklony v řízení proti právníckým osobám*, op. cit. sub. 221, s. 204]. K pojmu doznání srov. poznámku pod čarou č. 167 této práce.

²²⁴ Usnesení NS ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 28/2015.

²²⁵ Trestní odpovědnost právníckých osob je zvláštní typem odpovědnosti za zavinění založené na přičitatelnosti jednání zákonem specifikovaných osob za podmínek § 8 odst. 1, odst. 2 a odst. 5 ZTOPO. Těmi jsou, zjednodušeně řečeno, členové statutárního orgánu, osoby ve vedoucích funkcích (jakož i fiktivní vedoucí) a zaměstnanci (potažmo pracující členové/společníci) jednající na podkladě pokynu nebo bez řádné kontroly, resp. bez preventivních opatření.

²²⁶ Za právníckou osobu může činit úkony současně jen jedna osoba, a to buď některá z funkcí dle § 21 o.s.ř. (typicky předseda statutárního orgánu, pověřený člen nebo zaměstnanec, vedoucí příslušného oddělení závodu nebo prokurista), anebo zmocněnec na základě plné moci, popřípadě soudem ustanovený opatrovník.

tento úkon by měl být uskutečněn osobou k tomu oprávněnou dle § 34 ZTOPO (dále budu užívat jednotný pojem „zástupce v řízení“).²²⁷

Vztaženo k našemu hlavnímu tématu, podmínky sjednání dohody o vině a trestu mohou být za právnickou osobu naplněny jejím zástupcem v řízení. Pro označení za spolupracujícího obviněného však právnická osoba bude muset nadále vyhovět požadavkům § 178a odst. 1 TrŘ. Souhlas s označením by měl nepochybně vyslovit taktéž zástupce v řízení. Doznání k činu by měla analogicky obstarat naopak osoba ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO (budu užívat jednotný pojem „fyzický pachatel“). Je poté vyloučeno, aby k podání výpovědi *pro futuro* právnickou osobu zavazoval někdo jiný nežli opět její zástupce v řízení.²²⁸ Jako vůbec nejproblematictější se však jeví část týkající se oznámení informací o organizovaném zločinu, jimiž by měl z logiky věci disponovat především fyzický pachatel, který na této činnosti obvykle participoval. Zajisté ne od trestné činnosti „oproštěný“ zástupce v řízení.²²⁹

Jak s určitostí zajistit závazek budoucí výpovědi, závisí-li na vůli odlišné osoby? Pokud fyzický pachatel učiní toto oznámení a zároveň splní všechny další zákonné podmínky, co bude vést státního zástupce vůbec k tomu, aby zvýhodňoval navíc i právnickou osobu? Co když fyzický pachatel nebude znám (srov. § 8 odst. 3 ZTOPO)?²³⁰ To vše jsou vyvstálé, a hlavně těžko zodpověditelné otázky, kvůli nimž jsem přesvědčen, že označení právnické osoby za spolupracujícího obviněného zkrátka není v praxi uskutečnitelné.

Pochyby ostatně neustávají ani v rovině hmotněprávní. Týmž způsobem jako v případě mladistvých by sice bylo možné přihlídnout k označení jakožto k obecné okolnosti ve smyslu § 39 TrZ, *ultima ratio* ke spolupráci jako k okolnosti polehčující dle § 41 písm. n) TrZ.²³¹

²²⁷ Srov. ZAORALOVÁ (2017) *Odklony v řízení proti právnickým osobám*, op. cit. sub. 221, s. 204–205; s o něco větším přesvědčením pak KOCINA, J. *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám. Bulletin advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2022, č. 4, s. 19, 20.

²²⁸ Srov. § 34 odst. 4 ZTOPO: „Činit úkony v řízení nemůže osoba, která je obviněným, poškozeným nebo svědkem v téže věci.“

²²⁹ Srov. zde přílehlavou argumentaci NS ohledně doznání: „I ve smyslu opačného postupu by pak **osoba, která je sice podle ustanovení § 34 odst. 1, 2, event. odst. 5 téhož zákona oprávněna činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení, nemohla být natolik obeznamenána s okolnostmi spáchání trestného činu, aby mohla za právnickou osobu učinit doznání, neboť v opačném případě by nevyhnutelně musela spadat do kategorie osob vyloučených z možnosti činit úkony za právnickou osobu, tedy osoba obviněná, poškozená či svědek. (...) Osoba, která o činu nic neví, nemůže učinit doznání a trváním na takové podmínce by byla v podstatě nucena ke lži, neboť na protiprávním jednání jiné osoby se nijak nepodílela a není seznámena s okolnostmi jeho spáchání.**“ [cit. R 28/2015 tr.].

²³⁰ Ačkoliv se Kocina na tuto otázku v poměrech doznání pokouší nabídnout zdánlivě jednoduchou odpověď, kdy v takovém případě učiní subsidiárně úkon osoba ve smyslu § 34 ZTOPO [srov. KOCINA (2022) *Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám*, op. cit. sub. 227, s. 18, 21], nelze přehlédnout, že takové závěry rozporují výše nastíněné judikatury. Především také nelze předpokládat, že osoba jednající dle § 34 ZTOPO bude obeznamenána se skutečnostmi týkajícími se organizovaného zločinu. I kdyby ano, z obavy vlastního trestního stíhání se o ně rozhodně nebude chtít podělit s orgány činnými v trestním řízení.

²³¹ PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 341.

Mimořádné snížení dle § 58 odst. 5 TrZ je ale už ve vztahu k právnické osobě, již nelze z povahy věci ani omezit na svobodě, absolutně vyloučeno. Možnost upustit od potrestání právnické osoby byla českou soudní praxí historicky aprobována,²³² nicméně stále se lze v odborných kruzích setkat s odmítavými názory²³³ poukazujícími zejména na nesoulad s požadavkem unijního práva, aby trestně odpovědné právnické osoby byly postihovány účinnými, přiměřenými a odrazujícími sankcemi,²³⁴ které eliminují riziko páčání další trestné činnosti a reparují celospolečenské škody úměrné jejich vlivu. Varianta podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (§ 48 TrZ) totiž nebude v poměrech českého práva – s ohledem na charakter Probační a mediační služby – s právnickými osobami veskrze slučitelná.²³⁵

²³² Rozsudek Okresního soudu v Děčíně, sp. zn. 5 T 82/2015, nebo rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 21 T 52/2015, s jehož odůvodněním je možno se seznámit v publikaci: TIBITANZLOVÁ, A. Problematika upuštění od potrestání právnické osoby. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 136–137.

²³³ PŮRY (2018) *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*, op. cit. 231, s. 378–379.

²³⁴ Srov. článek 18 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541, o boji proti terorismu.

²³⁵ Srov. § 48 až 51 TrZ i zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Podnětný návrh ve formě soudního dohledu nad korporátním compliance speciálně vyškolenými úředníky přináší např. BOHUSLAV, L. Možnosti alternativního řešení trestních věcí právnických osob. In GRIVNA, T. ŠIMÁNOVÁ, H. (eds.). *Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Pohledy zpět i vpřed*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 217.

3. DOPADY INSTITUTU NA ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A JEHO ÚSTAVNOST

Za předmět trestního práva procesního je právní vědou považována „*úprava postupu orgánů činných v trestním řízení (a jiných osob zúčastněných na trestním řízení) při zjišťování trestných činů, při rozhodování o nich a při výkonu těchto rozhodnutí i objasnění příčin trestné činnosti a úprava jejich práv a povinností.*“²³⁶ K zabezpečení funkčnosti tohoto postupu – trestního procesu – pak slouží pevné právně-politické či právně-filozofické principy, na jejichž základě je trestní proces vybudován, a které určují jeho celkovou koncepci a směřování. Ty nejdůležitější principy pak můžeme označit za tzv. základní zásady trestního řízení.²³⁷

Základními zásadami trestního řízení lze tedy rozumět určité vůdčí právní ideje, jimiž je trestní řízení ovládáno.²³⁸ Byť se ty či oné neuplatňují ve všech jeho stádiích ve stejné míře (převážná většina z nich se plně rozvíjí až v rozhodné fázi hlavního líčení), dohromady tvoří harmonicky ucelenou soustavu, která se vzájemně doplňuje a podporuje.

Základní zásady nám napomáhají lépe porozumět podstatě a cílům trestního procesu, dílčím institutům, jakož i jeho jednotlivým ustanovením. Dále slouží jako vodítka pro výklad a následnou aplikaci zákona, zvláště při řešení sporných otázek. Svůj význam v neposlední řadě mají i v oblasti normotvorné, neboť nově zaváděná právní úprava by – v ideálním případě – měla z těchto zásad vycházet a být s nimi v souladu.²³⁹

Právě při implementaci *prima facie* cizorodých prvků (mezi něž lze řadit i institut spolupracujícího obviněného) do tohoto relativně ustáleného systému je nasnadě zkoumat, nakolik uvedené anomálie kolidují s oněmi výchozími principy a narušují jeho strukturu. V následujících podkapitolách se proto pokusím porovnat úpravu spolupracujícího obviněného s vybranou výsečí základních zásad, které podle mého, ale i dle řady odborníků, jsou institutem dotčeny vůbec nejcitelněji. Přitom vyzdvihnu ty aspekty, jež na tom mají svůj největší podíl.

3.1. Zásada legality v konfrontaci se zásadou oportunity

Právní ukotvení zásady legality můžeme nalézt přímo v § 2 odst. 3 TrŘ, podle jehož znění je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se se dozví, pokud zákon, přímo

²³⁶ JELÍNEK (2021) *Trestní právo procesní*, op. cit. sub. 177, s. 25–26.

²³⁷ CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. In FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. Komentář*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 92.

²³⁸ JELÍNEK (2021) *Trestní právo procesní*, op. cit. sub. 177, s. 127.

²³⁹ V právní teorii hovoříme o tzv. I) poznávací, II) interpretační, III) aplikační a IV) zákonodárné funkci [srov. JELÍNEK, *ibid.*, s. 128–129].

použitelný předpis Evropské unie²⁴⁰ nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána,²⁴¹ nestanoví jinak. Tento imperativ jest projevem širšího principu oficiality ve stadiu zahájení trestního řízení, kdy orgány činné v trestním řízení od tohoto okamžiku postupují z úřední povinnosti (§ 2 odst. 4 TrŘ). V nejzazší rovině jest pak i garancí rovnosti lidí před zákonem skrze veřejnou žalobu, jíž je zabezpečována ochrana všech proti každému. Zásada legality v sobě totiž zahrnuje jak funkci iniciační (odhalování trestných činů a zahájení trestního řízení o nich), tak i funkci akuzační (předání věci k rozhodnutí o vině a případnému trestu soudu).²⁴² Zákonné výjimky z této zásady, o kterých je zmínka výše, pak tvoří zejména případy vynětí určitých osob z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (§ 10 TrŘ),²⁴³ nepřipustnosti trestního stíhání (§ 11 TrŘ) či absence souhlasu poškozeného s trestním stíháním některých trestných činů (§ 163 a 163a TrŘ), ve kterých trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, musí jej příslušný orgán odložit / zastavit.

Vedle toho dochází i k situacím, kdy je orgánu činnému v trestním řízení ponecháno k uvážení, zda trestní stíhání vůbec nezahajovat anebo jej zastavit, ačkoliv obecné podmínky ke stíhání pachatele jsou splněny. Jedná se o typický výraz tzv. zásady oportunity (účelnosti), jež představuje určitý protipól zásady legality. Tento – spíše pro angloamerické *common-law* charakteristický („*prosecutorial discretion*“)²⁴⁴ – princip je ve snaze urychlit a zefektivnit trestní řízení stále vehementněji přejímán i do našeho trestního řádu.²⁴⁵ Pipek pak hovoří o čtyřech různých důvodech, o které se oportunní postup může opírat:²⁴⁶

²⁴⁰ Srov. nařízení Rady (EU) 2017/1939 o zřízení úřadu evropského žalobce.

²⁴¹ Např. Konzulární úmluva mezi ČSR a Francií publikovaná pod vyhláškou MZV č. 79/1971 Sb., o výlučné jurisdikci orgánů cizího státu ohledně některých trestných činů spáchaných na palubě cizích lodí, i když jsou na území našeho státu (srov. § 9 odst. 2 TrZ), dále též mezinárodní smlouvy v oblasti vydávání pachatelů nebo předání trestního řízení do ciziny nebo mezinárodní smlouvy zavádějící výsady a imunity v diplomatických a konzulárních stycích.

²⁴² Srov. PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2000, č. 12, s. 1152.

²⁴³ Ať už se jedná o exempci hmotněprávní (indemnitu) či procesní (imunita). Zpravidla těchto privilegií čerpají ústavní činitelé, členové diplomatických misí či soudci mezinárodních tribunálů. Zvláštní případ vyloučení z působnosti zákona pak obsahuje § 6 ZTOPO ve prospěch České republiky a územních veřejnoprávních korporací.

²⁴⁴ MESROBIAN, C. *What Is Prosecutorial Discretion? A Key Criminal Justice Concept Explained* [online]. 2022 [cit. 5. 10. 2022]. USA: Rasmussen University. Dostupné z: <https://www.rasmussen.edu/degrees/justice-studies/blog/what-is-prosecutorial-discretion/>.

²⁴⁵ V nastoleném trendu český zákonodárce zjevně hodlá pokračovat a více jej prohlubovat i v rámci připravované rekodifikace trestního procesu [srov. Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. 2015 [cit. 5. 10. 2022], s. 9. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf].

²⁴⁶ PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2004, č. 11, s. 315–316.

- a) **absolutní důvod** – nelze shledat veřejný zájem na trestním stíhání a potrestání jednajících osoby [srov. důvody užití tzv. procesního korektivu trestního bezpráví v § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ]²⁴⁷
- b) **relativní důvod** – pakliže již uložený nebo očekávaný trest (případně i sankce netrestní – např. kázeňská) za jiný čin se s ohledem na závažnost činu posuzováno zdá již postačující, a fakticky tak ostatní konsumuje [srov. podmínky aplikace § 172 odst. 2 písm. a) a b) TrŘ]
- c) **přednostní státní nebo společenský zájem** – mezi tyto projevy Pipek řadí případy I) účinné lítosti jako oportunitu hmotněprávní (kdy za splnění zákonných podmínek dochází k zániku trestnosti činu),²⁴⁸ anebo teoreticky i II) institut korunního svědka, jak s jeho procesněprávními (v podobě dočasného odložení nebo dočasného přerušování za následného zastavení trestního stíhání),²⁴⁹ tak i hmotněprávními následky (zmírnění trestu),²⁵⁰ případně III) vidinu velké škody pro stát způsobené trestním řízením (typicky u trestných činů na ochranu státu)
- d) **uspokojení materiálního trestního nároku jiným způsobem** – typově se jedná o uplatnění odklonů *stricto sensu*, tedy alternativních způsobů vyřízení trestní věci, jež nekončí standardním vyslovením viny a uložením trestu v rozsudku, ale zpravidla usnesením o zastavení trestního stíhání (tj. podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 a násl. TrŘ, narovnání dle § 309 a násl. TrŘ a odstoupení od trestního stíhání ve věcech mladistvých dle § 70 a násl. ZSVM).²⁵¹

²⁴⁷ Současný trestní zákoník staví na formálním pojetí trestného činu, který je jednak činem protiprávním, jednak musí být za trestný označen a při tom vykazovat obecné i typové znaky uvedené zákonem (§ 13 odst. TrZ). Ke zmírnění občasně přísnosti tohoto přístupu – a naplnění funkce trestního práva jakožto prostředku *ultima ratio* – se zavádí i materiální hledisko společenské škodlivosti ve světle tzv. zásady subsidiarity trestní represe v § 12 odst. 2 TrZ [srov. NOVOTNÝ, O. In ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 103–104]. Tento hmotněprávní korektiv tak pouze doplňuje výše zmíněné zastavení trestního stíhání pro neúčelnost, přičemž svou povahou, tj. neuplatnění trestní odpovědnosti, má však před procesním postupem přednost [srov. stanovisko NS ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 26/2013].

²⁴⁸ V poměrech dnešní právní úpravy viz § 33, § 197, § 242, § 248a, § 312b, § 362 TrZ; § 7 ZSVM; § 11 ZTOPO. A dále lze pod tuto skupinu řadit i případy zániku trestnosti přípravy a pokusu (§ 20 odst. 3, § 21 odst. 3 TrZ), potažmo účastenství (§ 24 odst. 3 TrZ).

²⁴⁹ Osobně bych k této procesněprávní množině přiřadil i úpravu § 159c a § 159d TrŘ ústící v rozhodnutí o nestíhání podezřelého.

²⁵⁰ Druhý z těchto množin by nejspíše odpovídal případ spolupracujícího obviněného [srov. např. návrh MV zmíněný v první kapitole].

²⁵¹ Tyto zvláštní způsoby řízení jsou totiž současně projevem tzv. restorativní justice, jež si klade za cíl především urovnání narušených společenských vztahů. Nikoliv nutně potrestání pachatele.

Poslední dobou se v akademické sféře dostává do popředí i jiný, nový účel oportunity, do jisté míry opačný od původní myšlenky zamezení nespravedlnosti stíhání pachatelů bagatelních trestních činů, kteří si svou trestnou činnost uvědomují a nemají sklony k recidivě. Jedná se právě o benefit pachatelům trestné činnosti závažné, napojené na organizovaný zločin, pakliže tito disponují informacemi způsobilými rozkrýt ony zločinecké struktury, které dále poskytnou vyšetřujícím orgánům výměnou za své nestíhání. Anebo právě v případě spolupracujícího obviněného výměnou za méně závažný druh trestu, snížení jeho výměry či jeho úplné upuštění.²⁵² Tato forma je čteně nazývána oportunitou expanzivní, potažmo pragmatickou, když ve své podstatě představuje – ač poněkud pejorativně, ale příznačně – státem aprobovaný obchod se spravedlností.²⁵³

Trestní stíhání spolupracujícího obviněného však, na rozdíl od korunního svědka (viz první kapitola této práce), nekončí zastavením, nýbrž probíhá standardním způsobem. Přes přípravné řízení a řízení před soudem až k vyhlášení (odsuzujícího) rozsudku, ve kterém soud vysloví jeho vinu a většinou i trest. V tomto ohledu tak nepovažuji institut spolupracujícího obviněného za výraz „čisté“ oportunity v jejím procesněprávním smyslu, a proto jej neshledávám ani rozporným se zásadou legality tak, jak je chápána výše.

3.2. Zásada zákazu donucení k sebeobviňování

Neboli latinsky vyjádřený princip *nemo tenetur se ipsum accusare* (v překladu „nikdo není povinen sám sebe obviňovat“) známý některým právním systémům již od starověku, můžeme nalézt zakotvený i na ústavní úrovni českého práva, konkrétně v čl. 37 odst. 1 Listiny. Podle tohoto článku má každý právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Speciálně je princip ještě vyzdvihnut v čl. 40 odst. 4 listiny ve vztahu k osobám v postavení obviněného.²⁵⁴

Ve světle výše nastíněného pravidla se pak zdá pochybnou především ta část povinností (potenciálního) spolupracujícího obviněného týkající se jeho doznání. Dojde-li totiž k tomu, že státní zástupce nakonec nepřistoupí k jeho označení (z jakéhokoliv čistě subjektivního důvodu), obviněnému se nedostává žádných záruk, že k jeho předešlému doznání nebude dále v řízení

²⁵² Srov. MICHORA, Z. Expanzivní oportunita v kontextu rekonstrukce trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck s. r. o., 2017, č. 1, s. 5.

²⁵³ WEIGEND, T. Das „Opportunitätsprinzip“ Zwischen. Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1997, roč. 109, svazek 1, s. 115–118.

²⁵⁴ Na podústavní úrovni je tato zásada dále konkretizována v § 92 odst. 1 a § 100 TrŘ.

přihlíženo (*a contrario* § 175a odst. 7, § 206b odst. 4, § 206c odst. 8 či § 314 TrŘ).²⁵⁵ Ba naopak komentářová literatura přisvědčuje tomu závěru, že taková výpověď bude procesně použitelná i jako usvědčující důkaz proti němu.²⁵⁶ Tibitzlová v poměrech § 307 TrŘ sice uvádí, že praxe reaguje tím, že uznává, že by měla i k doznání přistupovat obdobně a v případě neúspěchu k němu nepřihlížet. Nicméně i ona sama si je vědoma reálných konsekvencí, tedy že fakticky orgánům činným v trestním řízení půjde od takové výpovědi jen těžko odhlédnout.²⁵⁷ Obzvláště když jim obviněný vylíčí veškeré podrobnosti o fungování organizované skupiny a o svém napojení na ni. Nemluvě o současném bezpečnostním riziku pro jeho osobu, kdy již prvotní sdílnost vůči vyšetřujícím orgánům, která velmi pravděpodobně vyplyne na povrch, bude považována za porušení omerty. V krajních případech tak může docházet i k čirému zneužívání úpravy, kdy orgány činné v trestním řízení pod falešným příslibem označení pouze vylákají z obviněného informace, aniž by jej později zvýhodnili a poskytli mu ochranu.²⁵⁸ Takový přístup ze strany státu zcela nepochybně představuje flagrantní porušení zákazu sebeobviňování a je daleko za hranou zákonnosti trestního stíhání. Výslech vedený státním zástupcem pojímajícím tento klamavý záměr by proto měl být kompletně hodnocen – podobně jako kapciózní otázky (§ 92 odst. 4 TrŘ) – jako důkaz nepřipustný. Stejně tak by se absolutně neúčinnými – v teorii připodobňováno plodům z otráveného stromu – měly správně stát i

²⁵⁵ Neboť je třeba vnímat odlišnosti mezi jednotlivými, trestním řádem předpokládanými formami vyjádření obviněného, kdy smysl doznání lze spatřovat v určitém pachatelově „pokání“ nad vlastním trestným činem [blíže srov. podkapitulu 2.3.]. Což i soud, zůstane-li obviněný v tomto konzistentní, zpravidla zohlední jako polehčující okolnost [§ 41 písm. l) TrZ]. Naproti tomu prohlášení o spáchání skutku, potažmo prohlášení viny osobně vnímám spíše jako učinění jistého ústupku (byť ne úplně rozporného se zjištěným skutkovým stavem), a to pouze za jedním jediným účelem, tj. dosažení „dohody“ (o vině a trestu, o narovnání či jen o vině) s orgány činnými v trestním řízení, jež tento ústupek musí předně akceptovat. Proto trestní zákony ani v případě neúspěšných jednání tato prohlášení nikterak nehonují. Druhý, neméně podstatný rozdíl mezi těmito instituty, pak představuje způsob jejich zachycení, jelikož prohlášení učiněná na neformálních jednáních, resp. při *ad hoc* „výsleších“ ke schválení dohody/přijmutí prohlášení, nelze rozhodně srovnávat s doznáním ve výpovědi obviněného (§ 91 až § 95 TrŘ), učiněné v procesu dokazování, po zákonném poučení a při dodržení zásad kontradiktornosti a spravedlivého procesu a následně zapsané do protokolu o výslechu [srov. SOTOLÁŘ, A. In DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 773].

²⁵⁶ KANDALCOVÁ, A. In DRAŠTÍK, FENYK (2017) *Trestní řád. Komentář. I. díl*, op. cit. sub. 68, s. 1339.

²⁵⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část [online]. 2019 [cit. 9. 10. 2022]. *Advokátní deník*. Česká advokátní komora. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/09/09/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-a-narovnani-v-novem-trestnim-radu-recentni-uvahy-zakonodarce-a-navrhy-de-lege-ferenda-1-cast/>.

²⁵⁸ Aniž bych chtěl v tomto ohledu podsouvat vyšetřujícím orgánům jakékoliv nekalé úmysly, v praxi bohužel případy využití informací bez recipročního označení nejsou úplnou výjimkou. Viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 10 To 33/2017, v případě obviněného, kterému byl status spolupracujícího přísliben poté, co přispěl k objasnění vlastní trestné činnosti, na které se podílel jako pomocník, a zároveň napomohl rozkrýt závažnou násilnou činností, které se již neúčastnil. V obou případech by bez jeho pomoci nedošlo k odsouzení ostatních obžalovaných, kdy mj. přispěl k nálezu mrtvých těl poškozených [blíže viz TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J. Institut spolupracujícího obviněného a základní lidská práva. In ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K., KÜHN, Z., BERAN, K., MARŠÁLEK, P., WINTR, J., ONDŘEJEK, P., TRYZNA, J. (eds.) *Právo jako multidimenzionální fenomén. Pocta Aleši Gerlochovi k 65. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, s. 703].

důkazy získané na základě takto dosaženého oznámení o organizovaném zločinu. Naprosto nemyslitelnými jsou též úvahy o tom, že by po vzoru USA mohl být spolupracující obviněný k poskytnutí výpovědi finančně motivován.²⁵⁹

Pakliže chceme zachovat zákonodárcem zavedenou koncepci trestního řádu, navrhoval bych *de lege ferenda*, aby požadavek doznání v § 178a odst. 1 TrŘ nahradila povinnost obviněného prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán.²⁶⁰ Zároveň by se však k tomuto prohlášení přihlíželo jen tehdy, vystupoval-li by s přiděleným statutem spolupracujícího obviněného. Jinak nelze než naléhat na přinejmenším výslovné poučení v rámci odstavce třetího, že i v případě jeho neoznačení se k takovému doznání bude přihlížet.²⁶¹

S výše uvedeným úzce souvisí i problematika obecné nejistoty, se kterou (spolupracující) obviněný dává všanc svůj osud. Jako obhájce bych svému klientovi nemohl garantovat, že i při splnění všech podmínek nakonec status získá. Jelikož veškerá domluva se státním zástupcem je nanejvýše na bázi „gentlemantské dohody“. Téma formalizace nebo alespoň zvýšení transparentnosti tohoto procesu přitom v právním prostředí rezonuje již delší dobu.²⁶² Kristková²⁶³ či Budayová²⁶⁴ shodně navrhují, aby o označení státního zástupce rozhodoval formou

²⁵⁹ V takovém případě by úředním osobám nejspíše mohlo hrozit i obvinění ze zneužití pravomoci ve smyslu § 329 TrZ [srov. JELÍNEK, J. *Motivovat obviněné peníze? Absurdní, zcela proti smyslu zákona, říká profesor trestního práva Jiří Jelínek* [online] 2016 [cit. 17. 11. 2022]. MALECKÝ, R. HlídacíPes.org, vyjádření ke kauze Oleo Chemical. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/motivovat-obvinene-penezmi-absurdni-zcela-proti-smyslu-zakona-rika-profesor-trestniho-prava-jiri-jelinek/>. Přesto však již bylo soudní praxí posvěceno, když orgány činné v trestním řízení nabídly peníze potenciálnímu spolupracujícímu obviněnému formou finanční odměny určené pro status informátora ve smyslu § 73 zák. o Policii [srov. KOUDELKA, Z. *Spolupracující obviněný. Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš, a.s., 2018, č. 1, s. 35, jenž odkazuje na bod 53 odůvodnění rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 5 To 66/2017].

²⁶⁰ Na absurditě poté prvek doznání nabývá v situacích, kdy má být spolupracujícím obviněným souběžně prohlášeno spáchání skutku za účelem uzavření dohody o vině a trestu. Znamená to, že v případě neúspěchu v jednáních by se k prvně jmenovanému mělo přihlížet a k druhému nikoliv? Tato vyjádření se přitom do velké míry budou překrývat [opět srov. poznámky pod čarou č. 167 a 223 této práce].

²⁶¹ V případě porušení závazků a ztrátě statusu spolupracujícího obviněného bych k doznání přihlížel tak jako tak, jelikož tyto důsledky si přivodí obviněný čistě sám svým mařícím jednáním.

²⁶² Např. SCHRAMHAUSER (2012) *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*, op. cit. sub. 143, s. 13–15; nebo také JELÍNEK, J. Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou [online]. 2015 [cit. 10. 10. 2022]. *Studio 6. ČT24*, v čase 7:00. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek>.

²⁶³ KRISTKOVÁ, A. Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení. In *Dny práva 12 – Days of Law 2012, 6. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1523–1524.

²⁶⁴ BUDAYOVÁ, L. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. *Bulletin Advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 11, s. 35.

(stížností napadnutelného) usnesení.²⁶⁵ Vrchní státní zastupitelství v Olomouci zase před řadou let volalo po zavedení institutu podmíněné dohody o podmínkách aplikace.²⁶⁶

Zda se možností označit nově spolupracujícího obviněného i v rámci sjednávání dohody o vině a trestu otevírá potenciál k naplnění tohoto cíle – a tím i k jistému přiblížení se dvěma nejvýznamnějším právním řádům původcovského *common law* (viz první podkapitola této práce)²⁶⁷ – bude už otázkou přístupu státního zastupitelství.²⁶⁸ Třebaže dohodu o vině a trestu nepůjde předem podmínit, vyslechnutím obviněného (§ 178a odst. 3 TrŘ) až na podkladě předvolání k jednání o dohodě (§ 175a odst. 2 TrŘ), po kterém by případně následoval ihned její podpis, by se strastiplná prodleva mohla zkrátit na minimum. Nutno ovšem pamatovat, že státního zástupce předně nevede ničeho k tomu, aby jednání o uzavření dohody o vině a trestu vůbec musel zahájit. Případná dohoda o vině a trestu navíc předpokládá i konsenzus na ukládaném trestu, což ne vždy bude snadno dosažitelné. V neposlední řadě by *de lege ferenda* bylo také vhodné, aby se státní zástupce ve textu dohody o vině a trestu zavázal k poskytnutí nezbytné součinnosti při uzavření její nové podoby, pakliže by původní návrh měl být soudem neschválen (srov. § 314r odst. 3 TrŘ).

Za takového stavu panující nejistoty, která mimoto, že je významným demotivátorem osob ochotných spolupracovat, představuje pro obviněné zároveň vydání se na „cestu minovým polem“, shledávám proto v současné úpravě § 178a TrŘ nezanedbatelné rozpornosti s výše nadepsaným postulátem.²⁶⁹ Na dodržování principu *nemo tenetur se ipsum accusare* je nutno trvat vždy, a to i za cenu důkazní nouze a zproštění obviněných.²⁷⁰

²⁶⁵ Lze přisvědčit protiargumentu Michory, že odůvodněním vydaného usnesení by státní zástupce do jisté míry „rozkrýl své karty“ [viz MICHORA (2017) *Expanzivní oportunita v kontextu rekonstrukce trestního procesu a spolupracující obviněný*, op. cit. sub. 252, s. 6]. Je však třeba vzpomenout, že v zájmu kontradiktorního procesu (viz dále v této podkapitole) by beztak orgány činné v trestním řízení měly ke každému „předělovému“ úkonu (§ 160, § 176 a násl. TrŘ) přistupovat co nejtransparentněji [k tématu kontradiktornosti srov. vynikající příspěvek: PELC, V. Kontradiktornost – realita nebo chiméra českého trestního procesu? In JELÍNEK, J. a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 46–56]. Navíc si lze představit, že eventuelní stížnost by opravdu sloužila k podchycení jen těch nejzávadnějších pochybení v postupu a uvážení státního zástupce při kontrole státním zástupcem jemu nadřízeným.

²⁶⁶ NSZ (2014) *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, op. cit. sub. 47, s. 11.

²⁶⁷ V poměrech českého práva přichází v úvahu zejména inspirace dohodami o snížení trestu (*defendant assistance agreement* či *sentence agreements*). *De lege ferenda* lze pomýšlet i na možné propojení s institutem prohlášení viny (§ 206 TrŘ), které by jako v případě *plead guilty* mohlo obviněnému přinášet dvojí benefit (srov. § 58 odst. 2 písm. b), odst. 3 a odst. 5 TrZ).

²⁶⁸ V současné době NSZ i připravuje novou sjednocující metodiku pro aplikaci dohody o vině a trestu v trestním řízení [srov. STRÍŽ, I. Anketa. Jaké jsou vaše dosavadní zkušenosti s využíváním dohody o vině a trestu po novele č. 333/2020 Sb. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2022, č. 3, s. 10–12].

²⁶⁹ Shodně též VARENINOVÁ, S. Vztah institutu spolupracujícího obviněného a zásady zákazu sebeobviňování v trestním řízení. *Trestní právo*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2018, č. 4, s. 27.

²⁷⁰ Srov. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ (2020) *Institut spolupracujícího obviněného a základní lidská práva*, op. cit. sub. 258, s. 705.

3.3. Zásada materiální pravdy

Vyjadřuje odpovědnost orgánů činných v trestním řízení (zejména soudu), se součinností stran, postupovat tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí (§ 2 odst. 5 TrŘ). A současně nezbytný předpoklad pro naplnění účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1 TrŘ). „*V trestním řízení se nelze spokojit s tím, co strany jako pravdu uznávají a které skutečnosti předloží soudu k rozhodnutí, ale soud musí vycházet při rozhodování ze zjištění skutečného děje, z obsahově správných faktů.*“²⁷¹ Proto se někdy tato zásada označuje též jako zásada zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností. Co do kvality mohou být podkladem pro rozhodnutí jen skutečnosti nepochybně pravdivě zjištěné, spolehlivé, úplně, v souladu s realitou. Nikoliv takové, které by byly jen pravděpodobné. Z hlediska předmětu a rozsahu dokazování se dokazují jen takové skutečnosti, jež mají význam pro samotné trestní řízení, a nezatemňují či neprotahují tak jeho průběh.²⁷²

S výše uvedeným úzce souvisí i zásada vyhledávací, jež konkretizuje zásadu oficiality na poli dokazování. Orgány činné v trestním řízení jsou totiž povinny zjišťovat právně relevantní skutečnosti a vyhledávat důkazy o nich jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného, to vše i bez návrhu stran.

Trestní řízení vedené se spolupracujícím obviněným naráží na dotčenou zásadu v celkem dvou oblastech. Přičemž sám trestní řád se s tímto vypořádává následovně. Jednak se z něho určuje, že ani doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu (§ 2 odst. 5 TrŘ). Jednak, má-li dojít k uzavření dohody o vině a trestu, musí výsledky vyšetřování dostatečně prokazovat závěr, že se skutek stal, že je trestným činem a že jej spáchal obviněný, a nejsou-li tedy – na podkladě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků vyšetřování – důvodné pochybnosti o pravdivosti prohlášení obviněného, že tento skutek spáchal (§ 175a TrŘ).²⁷³ Nedojde-li navíc ke sjednání dohody, proběhne zpravidla standardní dokazování před soudem v rámci hlavního líčení.

Nejsem tedy toho názoru, že by institut spolupracujícího obviněného nutně nabourával zásadu materiální pravdy. Nicméně je pravdou, že ve shora uvedených případech ji jaksi

²⁷¹ JELÍNEK (2021) *Trestní právo procesní*, op. cit. sub. 177, s. 156.

²⁷² *Ibid.*

²⁷³ Hranice dostatečné důkazní situace pro jednání o dohodě o vině a trestu by se přitom měla pohybovat nad úrovní poznání vyžadovaného pro zahájení trestního stíhání, ne však už v rozsahu důkazů potřebném pro podání obžaloby [srov. DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub. 152, s. 37]. Nesoulad se zjištěným skutkovým stavem je jedním z důvodů, pro které může soud dohodu neschválit (§ 314r odst 2 TrŘ).

„smrskává“ na nižší standard. *De lege lata* však nutno podotknout, že nikterak nevybočuje z obecně nastoleného trendu poslední novely.²⁷⁴

Hlediskem ke zvážení je ovšem také věrohodnost samotné výpovědi obviněného, která – jak trefně poznamenává Denny – je svou povahou ke lži „předem naprogramována“.²⁷⁵ Motivací obviněného se rozsáhle zabýval i Evropský soud pro lidská práva, který poukazuje na možná manipulování jeho tvrzení, ať již nutkáním marginalizovat vlastní podíl na trestné činnosti či snahou zavděčit se orgánům činným v trestním řízení pro získání výhod. Nelze vyloučit ani motiv osobní msty vůči dalším osobám při vyřizování účtů²⁷⁶ anebo vidinu účelového poškození členů konkurenčního gangu. Přitom platí rovnice, že čím větší množství a význam v úvahu připadajících výhod, tím úměrně by měly stoupat i kladené nároky na preciznost a dostatečnost přezkumu skutečností sdělených obviněným.²⁷⁷ Zároveň je třeba požadavky stupňovat i napříč stádiu trestního řízení, především s ohledem na přítomnost kontroly soudem.²⁷⁸ Informace získané výslechem spolupracujícího obviněného na jednu stranu mohou být důkazem ve významné míře rozhodujícím (stěžejním) k usvědčení, jako takové však nesmí stát zcela osamoceně.²⁷⁹

Účelovost výpovědi se pak může odrážet ve dvou ohledech. Za prvé, ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému samotnému (případně k jeho vlastnímu trestnímu řízení, je-li vyloučeno), kde by zmíněná pravidla § 2 odst. 5 a § 175a TrŘ spolu se soudní kontrolou – ať už v hlavním líčení nebo v řízení o schválení dohody o vině a trestu – měla představovat dostatečné záruky proti nežádoucím důsledkům. Neopomínejme totiž riziko situací i zcela opačných, kdy by se obviněný pod tíhou hrozby vysokého trestu raději doznal ke spáchání trestné činnosti, které se ve skutečnosti nedopustil.

Druhou rovínou, ve které bude třeba dohlédnout na naplnění zásady materiální pravdy, stejně tak představuje trestní stíhání osob druhých, jež ve svém oznámení obviněný označí. Dané téma se týká též otázky kontradiktorního řízení, čímž bych plynule přešel k poslední podkapitole, kde se nastíněnou problematiku pokusím přiblížit v jejím souhrnu.

²⁷⁴ Srov. zavedení institutu nesporných skutečností (§ 206a TrŘ) či prohlášení viny (§ 206c TrŘ), jakož i právě rozšíření aplikovatelnosti dohody o vině a trestu, zákonem č. 333/2020 Sb., směřující spíše k tzv. pravdě formální.

²⁷⁵ DENNY (1991) *Der Kronzeuge unter besonderer*, op. cit. sub. 10, s. 305.

²⁷⁶ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2019 ve věci *Adamčo v. Slovenská republika*.

²⁷⁷ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 9. 12. 1999 ve věci *Erdem v. Spolková republika Německo*.

²⁷⁸ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 6. 4. 2000 ve věci *Labita v. Itálie*.

²⁷⁹ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 15. 12. 2011 ve věci *Al-Khawaja a Tahery*.

3.4. Zásada kontradiktornosti a rovnosti účastníků

Pelc o kontradiktornosti hovoří jako o chiměře (přeludu) českého trestního procesu.²⁸⁰ V jistém ohledu je tomu tak proto, že tato zásada by měla být současně vyjádřením jedné z hlavních myšlenek prostupující trestním řízením jako celkem (jako jakýmkoliv jiným soudním procesem v demokratickém právním státě) a významným atributem práva na spravedlivý proces vzpomínaný článkem 6 Úmluvy.²⁸¹ A ačkoli se o ní častokrát hovoří, *de lege lata* lze její komplexní zakotvení v českém právním řádu dohledat jen marně.²⁸² Trestní řád obsahuje pouze několik jejích náznaků,²⁸³ přičemž za její nejpodstatnější projev možno označit zásadu obžalovací (§ 2 odst. 8 ve spojení s § 12 odst. 6 TrŘ).

Z etymologického hlediska vychází pojem kontradiktornost z latinského *contra dicere* (v překladu „mluvit proti“, „oponovat“). V právní teorii proto bývá tato zásada nejčastěji definována polemikou, možností vést diskuzi s protichůdnými (právními) argumenty.²⁸⁴

K tomu ji vyjadřuje i takzvaný princip rovnosti zbraní umožňující dosáhnout projednání věci za podmínek, které protistranu nestaví do nevýhodného postavení.²⁸⁵ A právě v tomto ohledu se s ní výpověď spolupracujícího obviněného (použitá v řízeních proti jiným osobám) dostává do konfliktu. Obhajoba ostatních (spolu)obviněných, na rozdíl od strany obžaloby, tímto důkazním prostředkem jednoduše nedisponuje.²⁸⁶ Musil poněkud expresivně mluví o možnosti státního zástupce „koupit si svědka jako usvědčující důkaz“.²⁸⁷ Obhajoba nemá (legální) prostředky k tomu, aby mohla motivovat osobu k výpovědi v její prospěch. Ani tato materie tak nezůstává stranou pozornosti ESLP, jehož úlohou je posuzovat spravedlivost trestního řízení jako celku. Tu hodnotí za zachovanou tehdy, pokud orgány činné v trestním řízení provedou

²⁸⁰ PELC (2020) *Kontradiktornost – realita nebo chiméra českého trestního procesu?*, op. cit. sub. 265, s. 56.

²⁸¹ V pojetí Pelce není kontradiktornost vnímána jako pouhá zásada trestního řízení, nýbrž jako obecný princip trestního řízení. [srov. *ibid.*, s. 47–49].

²⁸² K jednotlivým pokusům o její vyjádření při tvorbě nového trestního řádu srov. Ministerstvo spravedlnosti ČR (2015) *Východiska a principy nového trestního řádu*, op. cit. sub. 245, s. 20, a také § 8 osnovy Nového trestního řádu, op. cit. sub. 73.

²⁸³ Srov. zejména § 160 odst. 7, § 165, § 166 odst. 1, § 206a, § 214, § 215, § 216 anebo § 246 TrŘ.

²⁸⁴ Mulák a Provazník však takovou definici vnímají jako nedostatečnou, jelikož dle nich vyjadřuje pouze jednu z podob kontradiktornosti – tj. I) způsob hledání pravdy (související se zásadami materiální pravdy, presumpce nevin, rychlosti, hospodárnosti řízení a přiměřenosti) – a omezuje se toliko na adversární model řízení. Zásadu kontradiktornosti tedy radí vykládat v širším pojetí i se zahrnutím jejích dvou dalších podob, tj. II) právo stran na obhajobu (spjato se zásadou zajištění práva na obhajobu) a III) kritérium soudního procesu (spojenou se zásadami rovnosti stran, bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti). Viz MULÁK, J., PROVAZNÍK, J. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2021, č. 11, s. 38–39, s odkazem na JOUANNET, E. Le principe du contradictoire devant les juridictions internationales. Université Paris I Panthéon-Sorbonne.

²⁸⁵ Srov. JELÍNEK (2021) *Trestní právo procesní*, op. cit. sub 177, s. 399–400.

²⁸⁶ Shodně například již KRATOCHVÍL (2003) *Ustavní a mezinárodně smluvní aspekty institutu „korunního svědka“*, op. cit. sub. 116, s. 38–39.

²⁸⁷ MUSIL (2003) *Korunní svědek – ano či ne?*, op. cit. sub. 89, s. 10.

hlubokou a důkladnou analýzu získaných informací z hlediska jejich pravdivosti a spolehlivosti a současně věnují zvláštní pozornost námitkám ze strany obhajoby třetí osoby. Ideálně když je důkaz výpovědi podpořen i důkazy dalšími.²⁸⁸ Lze tedy uzavřít, že samotné použití výpovědi spolupracujícího obviněného nezakládá *per se* porušení článku 6 Úmluvy, budou-li zachovány prvky kontradiktorního procesu.²⁸⁹

Jenomže (neústavní)²⁹⁰ nerovnost přirozeně nevyvěrá jen z poměru proti sobě stojících stran, ale vzniká i mezi jednotlivými účastníky trestního řízení. V průběhu řízení dochází ke zvýhodnění jednoho (spolupracujícího) obviněného před ostatními spoluobviněnými. Jelínek s trochou nadsázky nastiňuje modelovou situaci, kterou ale v praxi nelze vyloučit, kdy obviněný „A“ učiní doznání a sdělí požadované skutečnosti v jeden den, druhý den pak se stejným záměrem přispěchá i obviněný „B“, načež by mu státní zástupce měl sdělit: „*no tak pardon, ale my už tady jsme hotovi s pánem*“.²⁹¹ Mimo práva na spravedlivý proces ostatních obviněných se ve spojitosti s korunním svědkem ještě akcentuje právo poškozeného na účinné vyšetřování.²⁹² V případě spolupracujícího obviněného je však situace odlišná, jelikož aplikací tohoto institutu nedochází k zastavení trestního stíhání, ale trestní řízení (obvykle) probíhá v celém svém standardním rozsahu a při zachování veškerých procesních práv poškozeného předpokládaných trestním řádem. Pojme-li státní zástupce spolu s kooperujícím obviněným úmysl uzavřít dohodu o vině a trestu, jest poškozenému umožněno se těchto jednání účastnit a uplatnit při prvním takovém též své majetkové právo (§ 175a odst. 2, odst. 5 TrŘ). Povinnosti nahradit poškozenému způsobenou újmu není spolupracující obviněný zbaven ostatně ani tehdy, je-li mu upuštěno od trestu (viz oddíl 2.2.2.).

Jak je z této podkapitoly patrné, převážná část shora jmenovaných (trestněprávních) zásad jest v podstatě emanací principů ústavních, což vystihuje význam jejich dopadu na základní lidská práva a svobody. *Vice versa* pak hovoříme o tzv. konstitucionalizaci trestního řízení. Není tak překvapením, že se otázka spolupracujícího obviněného stala též předmětem zájmu rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Usnesením sp. zn. III. ÚS 859/13 nejprve přisvědčil, že tento institut je legitimním nástrojem k potírání organizované kriminality jakožto vážné

²⁸⁸ Srov. ČENTÉŠ, J. BELEŠ, A. Európske aspekty inštitútu spolupracujúceho obvineného. *Justičná revue*, Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 72, 2020, č. 3, s. 384.

²⁸⁹ Např. také rozhodnutí ESLP ze dne 3. 3. 2009 ve věci *Vladislav Atanasov v. Bulharsko*.

²⁹⁰ Srov. rozpor se zásadou vymezenou v čl. 96 odst. 1 Ústavy: „*Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.*“, jakož i v čl. 37 odst. 3 Listiny: „*Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.*“

²⁹¹ JELÍNEK (2015) *Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou*, op. cit. sub 262, v čase 7:30.

²⁹² Např. ČENTÉŠ, BELEŠ (2020) *Európske aspekty inštitútu spolupracujúceho obvineného*, s. 381–382, nebo historicky MUSIL (2003) *Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné?*, op. cit. sub. 119, s. 76–78.

bezpečnostní hrozby. Vyhovuje požadavkům právního státu, kdy obdobnou úpravu lze mimo jiné nalézt i v mnoha zahraničních právních řádech (včetně zemí kontinentálního práva) a stejně tak ji doporučuje i řada mezinárodních dokumentů. Ústavní soud však druhým dechem neopomíjí zdůraznit, že jde o prostředek mimořádný, jehož je třeba podrobit přísným nárokům (srov. jednotlivé části této kapitoly). V dalším ze svých usnesení posléze uzavřel, že obviněný zároveň nepoživá žádného ústavního práva na přiznání tohoto statusu, a je tudíž vyloučeno, aby případným neoznačením za spolupracujícího vůbec došlo k zásahu do jeho základních práv a svobod.²⁹³

Byl to i Nejvyšší soud České republiky, který se k danému tématu vyjádřil. Na podkladě judikatury ESLP vyvodil obecné základní podmínky přípustnosti použití „svědecké“ výpovědi korunního svědka, potažmo spolupracujícího obviněného, jimiž jsou:²⁹⁴

- 1) otevřený přístup státního zástupce k dohodě a informování obviněného o jeho postavení v řízení,
- 2) zaručení přístupu obhajoby k výslechu takového „svědka“ včetně možnosti klást mu potřebné otázky,
- 3) informovanost soudů o takové dohodě a dostatečné přezkoumání výpovědi a
- 4) podpoření tvrzení jinými důkazy.

Ad 1) k nezbytnosti informovat obviněného o jeho momentální situaci se již vyjádřil i Ústavní soud.²⁹⁵ Zdá se navíc, že uvedený požadavek má být částečně reflektován i novou kodifikací trestního procesu.²⁹⁶ Kde ale spatřuji opravdu závažný nedostatek, je právě (téměř) nulová transparentnost postupu státního zástupce, o které blíže pojednávám už v podkapitole 3.2.

²⁹³ Srov. usnesení ÚS ze dne 2. 4. 2015, sp. zn. III. ÚS 3415/14: „Ústavnímu soudu v žádném případě nepřisluší, aby v oblasti využití či nevyužití tohoto institutu orgány činnými v trestním řízení hodnotil, jestliže se to nepromítlo do zachování ústavních kautel vedení trestního řízení.“

²⁹⁴ Srov. usnesení NS ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 280/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 27/2013. Nutno doplnit, že se ovšem nejedná o žádná zvláštní pravidla. Výpověď spolupracujícího obviněného bude stále podléhat volnému hodnocení soudu (§ 2 odst. 6 TrŘ) stejně jako jakýkoliv jiný důkaz, a bude proto vždy záležet na konkrétních okolnostech případu, jak velký význam jí členové soudního senátu přiloží samostatně i v souhrnu s dalšími důkazy.

²⁹⁵ „Pro nyní posuzovanou věc to znamená, že obžalovaný je oprávněn – srovnatelně s postulátem znát aktuální právní kvalifikaci svého činu (viz níže) – průběžně znát zásadní právní náhled soudu na svůj status spolupracujícího obviněného v případě, že by na jeho straně nastala (i potenciální) změna v plnění zákonných podmínek tohoto statusu. V případě takové změny musí mít obžalovaný zachovánu možnost změnit svou procesní obranu. (...) Je-li obžalovaný označen jako spolupracující obviněný a soud během hlavního líčení dospěje k závěru, že mu tento status nepřizná, pak nastává situace obdobná jako u odlišné právní kvalifikace skutku a měl by následovat i obdobný postup soudu.“ [cit. nález ÚS ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3526/16].

²⁹⁶ Srov. „nově vložený“ odstavec 4 v § x35 osnovy Nového trestního řádu, op. cit. sub. 73: „Pokud státní zástupce v přípravném řízení přestane obviněného v důsledku porušení jeho povinností považovat za spolupracujícího obviněného, neprodleně jej na tuto skutečnost upozorní.“

Ad 2) z povahy trestního řízení vedeného pro zločin a charakteru organizované kriminality plyne, že půjde většinou o případy nutné obhajoby (§ 14 TrZ a § 36 odst. 3 TrŘ). Takže obvinění zpravidla budou zastoupeni obhájcem, pakliže se ho výslovně nevzdají (§ 36b odst. 1 TrŘ).²⁹⁷ Kontradiktorní výsledek za účasti obhájce trestní řád umožňuje jak v přípravném řízení (§ 165 odst. 2 TrŘ), tak během hlavního líčení (§ 215 odst. 1 TrŘ). Nicméně účast obhájců ostatních obviněných zpravidla nebude povolena přímo u výslechu podle § 178a odst. 3 TrŘ (viz podkapitola 4.1. této práce).

Ad 3) a 4) k požadavkům na hodnocení výpovědi spolupracujícího obviněného se rozsáhle vyjadřují v oddíle 3.3. v souvislosti se zásadou materiální pravdy. O potřebě informovanosti soudu se rozhodnutí zmiňuje především proto, že v daném případě bylo vedeno oddělené trestní řízení se spolupracujícím obviněným v jiném státě, konkrétně v Polsku.

²⁹⁷ Přitom snahou České advokátní komory v připomínkovém řízení k zákonu č. 459/2011 Sb., jímž došlo k zavedení možnosti vzdání se, bylo tento bod zcela vyloučit, zejména s ohledem na spolupracující obviněné [viz VANTUCH (2012) *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi*, op. cit. sub. 147, s. 28].

4. VÝBĚR PROBLEMATICKÝCH ASPEKTŮ INSTITUTU

V předchozích kapitolách bylo pojednáváno o tom, že úpravu spolupracujícího obviněného možno chápat jako prvek v tuzemském právním řádu nepůvodní. Současně jde o nástroj nestandardní povahy, k jehož využívání by mělo být přistupováno obzvláště citlivě s ohledem na základní lidská práva a oprávněné zájmy dotčených osob. Neopomíjeme též skutečnost, že v poměrech českého trestního práva se stále jedná o relativně „mladý“ institut, který je třeba ještě stále „kultivovat“.

Není proto s podivem, že aplikační nesnáze každodenní praxe se nevyhnou ani spolupracujícímu obviněnému. Trochu mrzuté ovšem je, že na některé dosud přetrvávající nedostatky bylo hlasitě upozorňováno už v dobách prvotních snah o zavedení korunního svědka, čemuž je více jak dvacet let. Vyloučíme-li rovnou myšlenky na „znovuoživení“ této čistě procesněprávní varianty, která, jak se zdá, je v českém politickém prostředí už otázkou neprůchodnou, pak i sám spolupracující obviněný stále skýtá řadu míst, jež si zaslouží svá vylepšení. Jednotlivé problémy, na které bývá i nejčastěji poukazováno a jež se v mnoha případech touto prací již prolínají, bych se nyní pokusil podrobněji shrnout do čtyřech větších tematických celků spolu s představením možných návrhů na jejich řešení.

4.1. Nabytí a pozbytí statusu spolupracujícího obviněného

Ze samotné podstaty institutu bývá častokrát namítáno, že by nemělo docházet ke **(znovu)označování těch obviněných, kteří již jednou jako spolupracující obvinění vystupovali**. Zjednodušeně řečeno se má slovy Jelínka uplatňovat jednoznačné pravidlo: „*Jednou a dost*“.²⁹⁸

Na první pohled by se takové apriorní omezení mohlo jevit jako kontraproduktivní, zejména pak v situacích, kdy jsou orgány činné v trestním řízení stíženy důkazní nouzí. V úvahu připadá, že by i tato skutečnost zůstala k výhradnímu posouzení státnímu zástupci (srov. § 178 odst. 1 alinea druhá TrŘ),²⁹⁹ jenž je s to porovnat veřejný zájem na rozkrytí dalšího organizovaného zločinu s nutným zlem v podobě opětovného ústupku vůči „spolupracujícímu obviněnému – recidivistovi“. Případně by mohlo postačit uvést opakované označení mezi další negativní podmínky vylučující možnost upuštění od potrestání (srov. § 46 odst. 2 *in fine* TrZ).

²⁹⁸ JELÍNEK (2015) *Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou*, op. cit. sub. 262, v čase 3:00.

²⁹⁹ K hledisku „*považuje-li státní zástupce takové označení za potřebné vzhledem (...), k osobě obviněného*“ by mohlo být přidáno: „*zejména byl-li již jednou jako spolupracující obviněný označen*“.

Osobně ale přeci jen musím dát za pravdu na úvod vyslovené tezi, že užití jedné osoby dva a vícekrát jakožto spolupracujícího obviněného by mělo být zákonnou úpravu explicitně vyloučeno. Je nutné pamatovat, že stále hovoříme o postupu zcela mimořádném. Osoby vhodné ke spolupráci by měly být pečlivě zvažovány, zvláště pak nabízí-li se v daném řízení více kandidátů. Nelze úplně rezignovat ani na represivní funkci trestu, potažmo na morální rozměr obecně. V krajním případě by již procedury znalý pachatel skupinové trestné činnosti mohl se svým označením opět kalkulovat, čemuž by pouze přizpůsobil sběr usvědčujících důkazů proti svým společníkům, jinak by sám mohl trestnou činnost páchat takřka bezbřezě.³⁰⁰ Z opačné strany by připuštění takové možnosti jen nahrávalo korupci ve sféře výkonné státní moci. Čeho bych se však reálně obával nejvíce, je ponechání otevřených stavidel vyšetřujícím orgánům, aby mohly těchto osob opakovaně zneužívat pro účely (naoko soukromé) policejní provokace.³⁰¹

Obdobnou argumentací o zbytečném zužování aplikovatelnosti institutu lze rozporovat i další požadavek uváděný Jelínkem³⁰² či Lichnovským³⁰³, aby **spolupracující obviněný nesměl být současně stíhán v jiné trestní věci**. Tentokrát už si tedy dovoluji s názory jmenovaných autorů nesouhlasit. Právě hrozba trestu v takovém „vedlejší“ trestním řízení (o zločinu) dle mého dokáže obviněného dostatečně rozmluvit o skutečnostech dosud neobjasněné či vůbec ještě neznámé organizované trestné činnosti, a zajistit tak její rozkrytí. Této hypotéze ostatně nepřimo přisvědčují i podkladové materiály krajských státních zastupitelství.³⁰⁴

Asi není třeba si pokládat otázku, co v takové situaci obviněného vede k tomu, aby se uvolil k vlastnímu doznání a k podání usvědčující výpovědi pro další trestní řízení. Ze strany ESLP je tak kladen důraz zejména na prověřování motivace obviněného související právě se slíbenými ústupky. A to i v jiné trestní věci, o níž by si měl rozhodující soud obstarat podrobné informace. V případě absence těchto znalostí pak soudu nezbyvá, než k prověřování věrohodnosti ve světle

³⁰⁰ Srov. tento postřeh vyslovený již Schramhauserem (viz poznámka pod čarou č. 150 této práce).

³⁰¹ Např. kuriózní případ britského novináře, který na základě časté soukromé provokace údajně přispěl k usvědčení až 89 osob [srov. rozhodnutí ESLP ze dne 6. 4. 2004 ve věci *Shannon v. Spojené království*; NEJEDLÝ, J. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* [online]. 2013 [cit. 7. 12. 2022]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Školitel Hýbnerová, Stanislava. s. 27. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/52270/140017917.pdf?sequence=1&isAllowed=y>].

³⁰² JELÍNEK (2015) *Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou*, op. cit. sub. 262, v čase 3:30.

³⁰³ LICHNOVSKÝ, V. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2014, č. 4, s. 263.

³⁰⁴ NSZ (2014) *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, op. cit. sub. 47, s. 10–11.

dalších nashromážděných důkazů přistoupit co možná nejkritičtěji a do svých úvah zahrnout možnost, že spolupracující obviněný bude odměněn tím pro něj nejpřívětivějším způsobem (tj. upuštěním od trestu).³⁰⁵

Problematikou vícečinného souběhu a eventuálního uložení souhrnného trestu odnětí svobody za užití jeho mimořádného snížení dle (současného) § 58 odst. 5 TrZ anebo i případného upuštění od uložení souhrnného trestu ve smyslu § 44 TrZ ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému, se pak zabýval Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 2 To 57/2018, kde se vyslovil ve prospěch použitelnosti obou těchto možností.³⁰⁶

Naopak situace, která by dle mého mohla (a měla) být legislativně podchycena, nastává po učinění doznání a zahájení spolupráce, následkem čehož by spolupracující obviněný byl propuštěn z vazby na svobodu. V ten okamžik hrozí, že by mohl buď pokračovat v původní trestné činnosti, anebo spáchat jakýkoliv jiný trestný čin.³⁰⁷ Například Michora navrhuje tento stav příhodně regulovat určitou formou „**rozvazovací podmínky**“ jako tomu ostatně bylo v počátečním neúspěšném návrhu MV (viz oddíl 1.3.2 této práce).³⁰⁸ I já jsem obdobného názoru, že by *de lege ferenda* mělo dojít k rozšíření důvodů uvedených v odstavci třetím § 178a TrŘ,³⁰⁹ pro které je nutno spolupracujícímu obviněnému odebrat jeho status. A to tedy o skutečnost, že se spolupracující obviněný – v době od takového poučení do pravomocného ukončení trestního řízení, ve kterém je takto označen, a případně i pravomocného ukončení samostatného trestního řízení o objasňovaném trestném činu – dopustí úmyslného trestného činu. V úvahu připadá i formulování jak přísnější podmínky, kdy by se spolupracující obviněný nesměl v mezidobí dopustit (jakéhokoliv) trestného činu, tak i varianty relativně mírnější, že by nemohlo dojít toliko ke spáchání činu „závažnějšího“³¹⁰. Je třeba též vnímat, že taková povinnost by nepředstavovala ekvivalent zkušební doby, neboť primárně

³⁰⁵ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2019 ve věci *Adamčo v. Slovenská republika*; dále KYJAC, Z. Posudzovanie (vierohodnosti) výpovede spolupracujúcej osoby. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 73, 2021, č. 6–7, s. 845.

³⁰⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu je popsáno v článku: FASTNER, J. VRCHNÍ SOUD V PRAZE: K ukládání souhrnného trestu k trestu uloženému spolupracujícímu obviněnému. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2019, č. 1, s. 23–26.

³⁰⁷ Stejně samozřejmě platí i v těch případech, kdy na obviněného vazba vůbec uvalena není, a již od počátku je tak trestně stíhán na svobodě. Anebo tehdy, skončí-li vyloučené/samostatné trestní řízení dříve než trestní řízení o objasňovaném organizovaném zločinu a spolupracujícímu obviněnému je mezitím upuštěno od potrestání.

³⁰⁸ MICHORA, Z. *Spolupracující obviněný jako nástroj pro potírání organizovaného zločinu* [online]. 2018 [cit. 7. 12. 2022]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Kuchta, Josef. s. 93. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/r1081/>.

³⁰⁹ Alternativně tento „slib nespáchání“ koncipovat jako další ze závazků v odstavci prvním § 178a TrŘ.

³¹⁰ U takového kritéria lze ovšem očekávat, že by mohlo přinést řadu výkladových i aplikačních nejasností.

sledovaným účelem v tomto případě ani není pachatelova náprava. Tak či onak jsem přesvědčen, že při využití prostředku mimořádné povahy státu náleží též legitimní nárok na přísné podmínění jeho aplikace v zájmu ochrany společnosti.

Michora se v rámci svého dlouholetého zkoumání institutu věnuje též záležitosti **označení více spolupracujících obviněných v jedné trestní věci**. Z jeho poznatků vychází, že se tomu tak může dít zejména v situacích, kdy poskytnuté informace od více rozdílných osob postupně rozkrývají jiné části trestné činnosti či struktury organizovaného zločinu (např. dílčí útoky pokračujícího trestného činu nebo různá patra organizované zločinecké skupiny). Na kumulování spolupracujících obviněných lze hypoteticky pomýšlet i tam, kde jsou v jednom řízení trestně stíhány osoby sobě navzájem blízké,³¹¹ u nichž je pravděpodobné, že proti sobě nebudou ochotny vypovídat.³¹²

Výše uvedené však nepředznamenává, že státní zástupce nutně označí všechny ty (spolu)obviněné, kteří o status projeví zájem. Při svém rozhodování, koho z nich **upřednostní**, by měl vzít v potaz především kritéria stanovená pro samotné označení (§ 178a TrŘ), mezi nimiž má vyčnívat primárně míra, v jaké vůbec obviněný může přispět k objasnění organizovaného zločinu. Dále by měli být preferováni také ti kandidáti, kteří nejsou pro závažnost svého jednání *ex lege* vyloučeni z možnosti upuštění od potrestání. Ve zbytku nelze odhlédnout ani od dalších okolností týkajících se zejména povahy spáchaného trestného činu a jeho následků či přímo osoby pachatele.³¹³ Nebylo by ani od věci – po vzoru italské úpravy – uložit v této souvislosti uchazeči zákonnou maximální lhůtu, ve které bude povinen se o veškeré jemu známé informace podělit.³¹⁴

S ohledem na výše uvedené může vyvstávat i otázka, jak by se do pozadí odsunutí obvinění mohli proti tomuto postupu bránit. S tím ostatně jde ruku v ruce i mnohokrát zdůrazňovaný

³¹¹ Otázkou k samostatné diskuzi by v této souvislosti mohlo být i to, zda by spolupracující obviněný vůbec porušil své závazky [srov. § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ], pakliže by v části odmítl vypovídat s odvoláním na § 100 TrŘ. Ač v řízení před soudem nevystupuje materiálně v roli svědka, a nevztahuje se tak na něho ani povinnost svědčit (viz dále podkapitola 4.4. této práce).

³¹² MICHORA (2018) *Analýza aplikace institutu (1. ČÁST)*, op. cit. sub. 47, s. 306–307.

³¹³ MICHORA (2018) *Spolupracující obviněný jako nástroj pro potírání organizovaného zločinu*, op. cit. sub. 310, s. 121.

³¹⁴ Novelou provedenou zákonem č. 45 ze dne 13. února 2001 (viz poznámka pod čarou č. 23 této práce) byl v Itálii zaveden požadavek, aby zájemce o přidělení statusu spolupracujícího oznámil skutečnosti o organizovaném zločinu maximálně do 180 dní od projevení vůle spolupracovat [srov. UNODC (2008) *Good Practices for the Protection of Witnesses*, op. cit. sub. 19, s. 20]. V případě konkurence více obviněných by bylo samozřejmě záhodno zavést lhůtu daleko kratší.

požadavek na celkovou **formalizaci a „ztransparentnění“ procesu označení státním zástupcem**. Jako nejčastější řešení bývá v této souvislosti zmiňováno vydání formalizovaného rozhodnutí (usnesení). Takové usnesení by tedy mohlo být obratem zasláno i dalším obviněným a jejich obhájcům ve věci s tím, že proti usnesení jim bude umožněno podat případnou stížnost. Značně problematickou se mi však v tomto ohledu jeví představa, že by již ve fázi přípravného řízení bylo všem aktérům trestního řízení poskytnuto bližší odůvodnění, proč státní zástupce s ohledem na doposud shromážděné důkazy považuje výpověď spolupracujícího obviněného za nápomocnou či nikoliv. Nejen že se takto v brzkém nebezpečí ocitne sama označená osoba, ale hrozí též, že se obvinění členové organizované skupiny pokusí – i přes své kontakty s vnějškem – účinně zahlazovat usnesením naznačené stopy, ničit důkazy či působit na potenciální svědky. Nastíněné by podle mne mělo stejný efekt, jako kdyby se umožnila přítomnost obhájců ostatních (spolu)obviněných na výslechu spolupracujícího obviněného podle § 178a odst. 3 TrŘ.³¹⁵ Proto jedinou myslitelnou variantu by mohlo představovat vyrozumění všech obviněných toliko o tom, že v trestní věci došlo k označení spolupracujícího obviněného. V očekávání, že takové sdělení podnítí ostatní, aby buď začali spolupracovat také (pokud mají se svými informacemi ještě co nabídnout), nebo minimálně vyslovili argumenty zpochybňující zaprotokolovanou výpověď.

Přesto nejsem zastáncem jakéhokoliv obeznamování dalších zúčastněných osob, při němž lze očekávat toliko navýšení četnosti účelových výpovědí, ne-li vůbec korupčního potenciálu. Institut spolupracujícího obviněného vnímám zároveň i jako prostředek určité procesní taktiky, založené na kompetici mezi jednotlivými pachateli. Potřeba být v řízení prvním a zpravidla i tím jediným označeným o to více motivuje obviněné k tomu podstoupit riziko doznání a v co nejranější fázi trestního řízení sdělit skutečně všechny pravdivé informace, kterými k objasnění organizovaného zločinu mohou přispět. Benefity dané úpravy by neměly svědčit primárně těm, kteří během přípravného řízení vyčkávají, jak se věci vyvinou, a případně se pak doznají až pod tíhou skutečností, které se orgánům činným v trestním řízení podaří v jeho průběhu zjistit.

S nevolí prozradit většinu svých dosud nashromážděných poznatků se bude státní zástupce koneckonců potýkat i ve vztahu k samotnému aspirantovi na označení. I z výše naznačených důvodů by proto nebylo žádoucí umožňovat obviněnému, aby se pro účely podání stížnosti

³¹⁵ V případě výslechu vedeného státním zástupcem k projednání otázky spolupráce a poučení obviněného o jeho dalším procesním postavení dle § 178a odst. 3 TrŘ totiž nejde o klasický vyšetřovací úkon ve smyslu § 165 odst. 2 a 3 TrŘ, a přítomnost obhájců ostatních obviněných by tak zásadně pro svůj nežádoucí vliv neměla být povolena [srov. závěry Krajského státního zastupitelství v Praze v: NSZ (2014) *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, op. cit. sub. 47, s. 9]. Ačkoliv mi jsou ze své studentské praxe známy i výjimečné případy, kdy se tomu tak dělo.

podrobně seznamoval s odůvodněním případného zamítavého usnesení. Jestliže však obviněný nebude seznámen s důvody, které vedly k zamítnutí jeho „žádosti“ o status, pak se z ideje stížnosti jako opravného prostředku stane pouze pomyslná obtíž, kterou se obhájci stejně nebudou zdráhat překonat prakticky v každém případě.

Z hlediska procesní úspornosti by tak bylo nasnadě uvažovat spíše o možnosti automatického přezkumu (spolu s doložením kompletního spisu a dalších podkladů užitých k rozhodnutí státního zástupce). Rozhodnutí, jímž bude obviněnému odepráno udělení statusu spolupracujícího, by mohlo být revidováno vedoucím státním zástupcem bezprostředně nadřízeného státního zastupitelství, případně Nejvyšším státním zastupitelstvím (srov. § 174a TrŘ), jak bylo ostatně navrhováno i v dřívějších legislativních pokusech. Takové řešení by jistě mohlo vést k eliminaci nezákonné svévole a rozložení rizika při případné snaze o podplácení úředních osob.

Dokážu si však představit i variantu vzdáleně inspirovanou polskou úpravou,³¹⁶ při které by zamítavé usnesení mohl svým přezkumem zvrátit ještě soud. Ač otázka (ne)označení formálně nepředstavuje zásah do základních lidských práv a svobod obviněného (srov. § 146a TrŘ), zdá se mi ku prospěchu férovosti procesu, má-li spolupracující osoba orgánům činným v trestním řízení „vyložit na stůl veškeré své dosavadní karty“, aby tak před soudem rovněž učinil i státní zástupce. K zabránění tomu, že těžiště rozhodování bude již v přípravném řízení přenášeno nezbytně na senát věcně příslušného soudu, který by pak směrem k hlavnímu líčení mohl být předpojatý, a stejně tak i ke zrychlení celkového přezkumu, bych poté navrhol pověřit touto agendou okresní soud příslušný k provádění úkonů přípravného řízení (§ 26 TrŘ). S tím, že i v této záležitosti, byť se jedná o druhoinstanční rozhodnutí (srov. § 2 odst. 9 TrŘ), by mohl rozhodovat samosoudce. Případně by bylo vhodné *de lege ferenda* doplnit i výčet úkonů v § 30 odst. 2 TrŘ, pro které je soudce vyloučen z rozhodování v řízení před soudem.

O tom, jak by ke zlepšení transparentnosti postupu mohlo nově dopomoci i označení spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu, jsem se podrobněji zmiňoval již v závěru podkapitoly 3.2. této práce. V tomto ohledu však považuji za nutné upozornit též na rizika, která z uzavření dohody vyplývají. Je třeba zvažovat i potenciální lstivost v doznání a ochotě spolupracovat ze strany obviněného, který může vědomě klamat uváděním nepravdivých skutečností, jež budou pouze vyhovovat představám orgánů činných v trestním řízení (při neobratném vedení výslechu pro něj totiž nemusí být těžké se dovtípit, co od něho chce

³¹⁶ Viz poznámka pod čarou č. 38 této práce.

vyslychající vlastně slyšet).³¹⁷ Ve snaze co nejdříve ukončit své trestní stíhání následně podepíše dohodu se státním zástupcem a při první možné příležitosti, kdy bude propuštěn na svobodu (např. § 314o odst. 4 TrŘ), uprchne do ciziny anebo se bude úspěšně skrývat. Tématu zajištění osoby spolupracujícího obviněného pak bude věnován ještě samostatný oddíl 4.3.2.

Další z často publikovaných návrhů spočívá v rozšíření možnosti **přidělit status spolupracujícího obviněného i v řízení před soudem**.³¹⁸ Což je svým způsobem umožněno třeba slovenským soudům.³¹⁹ Přitom nemusí jít nutně jen o situaci, že se obviněný rozhodne ke spolupráci až v pozdní fázi řízení.

Praxí byl už zaznamenán případ, kdy ještě v průběhu přípravného řízení došlo k překvalifikování skutku v tom směru, že na jednání obviněných již nadále nebylo pohlíženo jako na činnost organizované skupiny. Jeden z obviněných, ač předtím podal relevantní informace k vlastní trestné činnosti i ke svým spolupachatelům, poté nemohl být z tohoto důvodu formálně v obžalobě označen. Během hlavního líčení nicméně soud dospěl opět k názoru prvotnímu, tedy že v daném případě šlo o tuto „vyšší“ formu trestné součinnosti, a proto také zohlednil i přísnější výměru trestu dle kvalifikované skutkové podstaty.³²⁰ Bohužel i pro tohoto „spolupracujícího“ odsouzeného, český soud za stávající právní úpravy nemůže sám užít ustanovení týkajících se bonifikace spolupracujícího obviněného, pokud dotyčnou osobu předtím neoznačí státní zástupce.³²¹ Soud má v takto nastíněných případech omezené možnosti i co se týče vrácení věci do přípravného řízení. Při přísnějším posouzení skutku má být obviněný toliko upozorněn na možnost odchýlného právního posouzení, případně mu je – stále v rámci hlavního líčení – poskytnuta dodatečná lhůta k přípravě obhajoby (§ 225 odst. 2 TrŘ).³²²

³¹⁷ Zejména sklouzává-li vyslychající stále častěji k otázkám návodné povahy (*leading questions*) a vyzrazuje předem informace, které obviněný sám ještě nezmínil [srov. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 329, 335].

³¹⁸ Např. LICHNOVSKÝ (2014) *K některým problematickým aspektům*, op. cit. sub. 305.

³¹⁹ A to slovenská právní úprava staví na institutech primárně přípravného řízení [srov. odkazy v § 241 odst. 1, § 244 odst. 1, § 281 odst. 2, § 282 odst. 2 § 283 odst. 1, § 290 odst. 1 a 5 TP].

³²⁰ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 2 Ntd 4/2015, blíže popsané v článku: ŘEHÁČEK, J. Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, č. 2, s. 45–46.

³²¹ Viz usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočka Pardubice ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 13 To 183/2021.

³²² Nelze se spoléhat na vrácení věci k došetření při předběžném projednání obžaloby podle § 190 odst. 1 TrŘ. Jednak je toto samotné stadium využíváno zcela ojediněle, jednak je předpoklad, že soud ke změně právní kvalifikace skutku dospěje zpravidla až právě na podkladě probíhajícího dokazování. Aplikace uvedeného ustanovení je navíc podmíněna potřebou dalšího bližšího objasnění.

Přesto se domnívám, že svěření kompetence označení spolupracujícího obviněného do rukou soudu by minimálně v této fázi řízení dostatečně nereflektovalo povahu a závažnost tohoto institutu. Především by tak byl popřen jeho samotný smysl, kdy se má spolupracující obviněný (pomyslný „svědek koruny“) zavčas a dobrovolně rozhodnout, že bude napomáhat státu jako své protistraně v trestním řízení před nezávislým soudem (srov. § 12 odst. 6 TrŘ). Za což mu bude odpuštěno něco z trestu. Soud by si tak dle mého neměl nikdy vystačit více než s použitím polehčující okolnosti podle § 41 písm. m) TrZ, tedy vyměřením trestu v rámci zákonné trestní sazby. Ve prospěch těch, kdo by se mnou nesouhlasili, by se *de lege ferenda* dalo uvažovat o stanovení obligatorní hranice snížení (dejme tomu v dolní třetině trestní sazby), pakliže by neoznačený obviněný přispěl k objasňování organizované kriminality například „významným způsobem“. K tomu třeba i na tomto místě vyloučit aplikaci § 107 a 108 TrZ. Neopomínejme však, že *de lege lata* je soudu stále dovoleno přistoupit k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody i za podmínek § 58 odst. 1, potažmo § 58 odst. 2 písm. a) TrZ.³²³

Ve prospěch varianty, kdy by mělo být označení spolupracujícího obviněného umožněno státnímu zástupci i v řízení před soudem (alespoň tedy skrze sjednání dohody o vině a trestu), jsem se podrobně vyjádřil již v oddíle 2.1.1. této práce.

4.2. Soudní rozhodnutí

Dosažení označení přináší pro spolupracujícího obviněného nepochybně celou řadu pozitiv. Nicméně je třeba brát v potaz i jeden podstatný negativní důsledek, jenž se pojí s touto skutečností a jejím veřejným „propíráním“. Mnozí obvinění, kteří zvažují poskytnutí oznámení státnímu zástupci, nakonec z této myšlenky ustoupí právě v obavě, že je **vejítí jejich spolupráce v širokou známost** vystaví reálnému nebezpečí.³²⁴ V sázce přitom nemusí být jen zdraví jedince, ale též veřejný zájem na účinném rozkrytí organizovaného zločinu, jehož vyšetřování je zpravidla vhodné do určité chvíle držet v tajnosti. Koneckonců i samotné zabezpečení spolupracujícího obviněného tak, aby mohl následně podat avizované svědectví, jde rovněž ku prospěchu státu a obecného blaha.

Hned na úvod je zapotřebí poznamenat, že mé níže rozvedené úvahy se budou nutně věnovat výhradně těm trestním řízením, která jsou vedena odděleně od „hlavního“ procesu ve věci

³²³ Srov. „doporučující“ charakter rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 4. 2012, sp. zn. 5 To 9/2012 [In MICHORA (2018) *Analýza aplikace institutu (2. ČÁST)*, op. cit. sub. 55, s. 39].

³²⁴ Srov. VANTUCH (2012) *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi*, op. cit. sub. 147, s. 25–26.

organizovaného zločinu. Tedy tam, kde spolupracující obviněný vystupuje čistě v roli obviněného, a nepřichází proto v úvahu, aby mu bylo umožněno vystupovat jako anonymnímu svědkovi (§ 55 odst. 2 TrŘ).³²⁵ Zároveň by mělo jít o trestní řízení, kde již od počátku bude předpokladem uzavření dohody o vině a trestu namísto standardního projednání věci na podkladě obžaloby.

Zatajit obviněného status před veřejností přítomnou hlavnímu líčení bude vesměs nemyslitelné. Nepostačí totiž pouhá okolnost, že státní zástupce označení spolupracujícího z obžaloby nahlas nepřečte. Je pravidlem, že v rámci hlavního líčení probíhá více či méně rozsáhlé dokazování (i když se obviněný doznal). Dokazování přinášející takové poznatky, které budou v konečném důsledku vyvolávat pochyby o (snížené) výši uloženého trestu.

Přítomnost veřejnosti v řízení před soudem představuje jednu z hlavních zásad trestního řízení (§ 2 odst. 10 TrŘ). Slouží ke kontrole soudní moci, preventivně chrání před kabinetním rozhodováním a celkově přispívá k naplnění zákonnosti a spravedlivosti procesu.³²⁶ Vyloučit ji v těchto případech z celého soudního řízení (rozšířením důvodů v § 200 odst. TrŘ) by dle mého neobstálo z hlediska požadavku proporcionality, zvláště pak v jeho důkazní fázi. Ledaže by spolupracující obviněný prohlásil svou vinu (§ 206c TrŘ).³²⁷

Naproti tomu využití institutu dohody o vině půjde očekávat v těch situacích, kdy státní zástupce nebude chtít přípravné řízení nadále prodlužovat (srov. § 167 odst. 2, § 170 odst. 2 TrŘ), aby do konečné obžaloby nutně pojmul všechny vyšetřované osoby společně. Od sjednání dohody o vině a trestu (a samostatného vedení trestní věci) si lze proto slibovat rychlejší, méně formální postup, jenž je navíc před soudem zakončen ve veřejném zasedání (§ 314q TrŘ). Vyloučení veřejnosti z jeho konání (§ 238 TrŘ) by za mne bylo již mnohem přijatelnější než ve výše uvedeném případě, neboť u této formy zasedání, kde ani nejsou prováděny důkazy, spíše půjde dovést převažující zájem ve prospěch objasnění organizovaného zločinu. Po novelizaci zákonem č. 333/2020 Sb. má dohoda o vině a trestu navíc to privilegium, že sama o sobě může zakládat důvod mimořádného snížení trestu odnětí svobody (§ 58 odst. 3 TrŘ). Dle šablony z Velké Británie si tak lze představit, že by soud – v pečlivě uvážených případech – prezentoval

³²⁵ Taková možnost utajení bude spolupracujícímu obviněnému nejspíše odepřena též i v řízení o organizované trestné činnosti, k níž má vypovídat. Nicméně v řízení vedeném společně s ostatními spoluobviněnými by bylo zakrytí faktu přidělení statusu prakticky neuskutečnitelné. Více se tomuto tématu budu věnovat ještě v rámci oddílu 4.4.3.

³²⁶ Srov. ŘÍHA, J. Odůvodňování soudních rozhodnutí jako součást práva na spravedlivý proces. In JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 203.

³²⁷ Postup, při kterém by spolupracující obviněný avizoval již ve svém vyjádření k obžalobě (§ 196 odst. 2 TrŘ), že miní prohlásit svou vinu, by teoreticky mohl představovat další z variant, kdy jest možné o kompletním vyloučení veřejnosti uvažovat. Vzhledem ke spíše už jen formalitní povaze následného hlavního líčení, na kterém by tomu tak učinil.

při veřejném vyhlášení rozsudku snížení trestu toliko v tom ohledu, že k němu došlo díky dohodě.³²⁸

De lege ferenda by tedy mohly být stanoveny výjimky umožňující vypustit z rozsudku údaje o označení spolupracujícího obviněného (§ 120 odst. 2 TrŘ), některá zákonná ustanovení o jeho potrestání (§ 122 odst. 1 TrŘ), jakož se i v rámci odůvodnění omezit na nesdělování míry, v jaké přispěl k objasnění organizované trestné činnosti (§ 125 odst. 1, § 128 odst. 2 TrŘ). Státnímu zástupci a spolupracujícímu obviněnému by přitom byla odepřena možnost dožadovat se zjednodušeného rozsudku ve smyslu § 129 odst. 2 TrŘ. Písemné vyhotovení rozsudku by pak bylo stranám doručováno v jeho kompletním (nevypuštěném) znění. Při vyžádání si rozhodnutí jinou osobou by mohlo dojít i k rozšíření jeho dosavadní pseudonymizace v rozsahu nezbytném pro vyšetřování další organizované trestní činnosti.

Uvedené vyjadřuje toliko mé zjednodušené podněty k řešení nastíněného nedostatku úpravy. A byť si dovolím tvrdit, že by můj návrh byl s to přinést obviněným další motivaci k uzavírání dohod o vině a trestu, dobře vnímám, že takto rozsáhlé legislativní zásahy by byly značně komplikované a problematické, zejména s ohledem na základní zásady trestního procesu. Osobně bych na prvním místě vždy zvažoval, zda spolupracujícímu obviněnému raději neposkytnout fyzickou ochranu podle zvláštních předpisů (viz podkapitola 4.4. této práce).

Příležitostí ke zlepšení není prosta ani hmotněprávní úprava institutu. Možnost úplné beztrestnosti spolupracujícího obviněného, silně kritizovaná například Jelínkem,³²⁹ z českého právního řádu nejspíše už nevymizí (srov. historický vývoj jeho zavedení v podkapitole 1.3.). Ačkoliv i já jsem zastáncem názoru, že by upuštění od potrestání nemělo být v jeho čisté formě (§ 46 odst. 2 TrZ) na pachatele zločinu vůbec užíváno. Osobně bych jej aplikoval vždy minimálně v jeho podmíněné variantě spolu s nutností podrobit se probačnímu dohledu. Jednu z hlavních náležitostí toho, zda spolupracující obviněný vede po zkušební dobu řádný život, by pak představovalo zejména plnění jeho povinnosti k náhradě újmy poškozenému, popř. jiného přiměřeného zadostiučinění za spáchaný trestný čin (srov. § 48 odst. 4 TrZ).

Za použití argumentu *a minori ad maius* jsem spíše veden tou myšlenkou, proč spolupracujícímu obviněnému raději neumožnit, aby namísto nástupu do věznice vykonal některý z **alternativních trestů**, které český právní řád nabízí. Mezi hlavní způsoby, jak

³²⁸ Popřípadě by se celý průběh řízení o schválení dohody o vině a trestu mohl při zachování jeho veřejnosti navenek jevit tak, že v něm žádný spolupracující obviněný nevystupuje.

³²⁹ JELÍNEK (2015) *Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou*, op. cit. sub. 262, v čase 4:00.

nahradiť trest odňetí svobody, se řadí domácí vězení (§ 60 a násl. TrZ) a obecně prospěšné práce (§ 62 a násl. TrZ).³³⁰ Problematickou je však v tomto směru současná právní úprava, která omezuje jejich aplikaci toliko na řízení o přečinech. Jakékoliv rozšiřování, ať už těchto druhů trestu na pachatele zločinu či naopak spolupracujícího obviněného i na řízení o přečinech, třeba hned zkráje odmítnout jakožto unáhlené a ve výsledku naprosto nežádoucí koncepční změny.

De lege ferenda by tak stálo za zvážení doplnit jednotlivá ustanovení § 60 odst. 1 a § 62 odst. 1 TrZ i o variantu se spolupracujícím obviněným. Úplně nejlepší řešení by za mě ovšem představovalo přijetí zcela nového § 108a v hlavě VII trestního zákoníku (ve smyslu určitého protějšku k § 108 TrZ) – zvláštního ustanovení o ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému. Zde bych přehledně na jednom místě uvedl výčet zmiňovaných alternativních trestů včetně možnosti mimořádného snížení trestu odňetí svobody dle dosavadních pravidel § 58 TrZ a podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 TrZ.

V úvahu připadá i zahrnutí trestu propadnutí majetku (§ 66 TrZ), peněžitého trestu (§ 67 a násl. TrZ), zákazu činnosti (§ 73 a násl. TrZ) či též i vyhoštění (§ 80 TrZ).³³¹ V praxi soudů tyto druhy bývají (při splnění zákonných podmínek) ukládány zpravidla vedle hlavního trestu odňetí svobody.³³² Pro uložení těchto trestů jako jediných totiž doposud platí, že soud musí teprve až na základě zhodnocení povahy a závažnosti spáchaného trestného činu, jakož i osoby a poměrů pachatele, dospět k názoru, že uložení jiného trestu není třeba. Explicitním stanovením toho, že ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému lze alternativní tresty uložit i samostatně, by pak uvedená nejistota při hodnocení odpadla. Nabízí se taktéž upravit specificky i podmínky aplikace té či oné alternativy (např. kritérium zistného motivu, způsobení zvlášť těžkého následku v majetkové sféře, nepřivození těžké újmy na zdraví apod.), jejichž další podrobný rozbor by však přesahoval věcný rámec této práce.

³³⁰ K tomu srov. italskou či rakouskou právní úpravu zmiňovanou již v podkapitole 1.1. této práce.

³³¹ Srov. MICHORA (2018) *Analýza aplikace institutu (2. ČÁST)*, op. cit. sub. 55, s. 37; nebo LICHNOVSKÝ (2014) *K některým problematickým aspektům*, op. cit. sub. 305, s. 262.

³³² Srov. MICHORA, *ibid.*; nebo např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. 47 T 6/2021, podle něhož byla spolupracující obviněná odsouzena za hospodářskou trestnou činnost k trestu odňetí svobody s podmíněným odkladem a vedle toho k trestu peněžitému, propadnutí náhradní hodnoty a zákazu činnosti (pozn. s citovaným rozhodnutím jsem se seznámil během své studentské praxe).

4.3. Obnova řízení

Historicky například Polák³³³ nebo Pipek³³⁴ vyslovili též obavy, co nastane po prolomení právní moci již ukončeného řízení o objasňovaném organizovaném zločinu, k čemuž by mohlo dojít v důsledku podání mimořádných opravných prostředků, zejména pak dovolání. Tento nedostatek pojící se především s motivací již honorovaného spolupracujícího obviněného „dodatečně“ plnit své zákonné povinnosti, by měl být nyní zčásti řešen možností obnovit jeho samostatné řízení (§ 278 odst. 5 TrŘ), jež by mu hrozila ve smyslu popsáném již podkapitolou 2.1. této práce.

Institut obnovy řízení představuje jeden ze tří mimořádných opravných prostředků českého trestního řízení. Lze jím napadat zákonem vypočtená pravomocná rozhodnutí, jimiž je trestní stíhání skončeno. Účelem obnovy je obecně náprava nedostatků ve skutkových zjištěních, které byly způsobeny objektivní neznalostí některých tehdejších skutečností či důkazů rozhodných pro posouzení případu, které však vyšly najevo až po tom, co původní rozhodnutí nabylo právní moci.³³⁵ Novela trestního řádu z roku 2020 tedy přinesla další důvod pro povolení obnovy v neprospěch (spolupracujícího) obviněného, kterým je porušení jeho závazku podle § 178a odst. 1 TrŘ. Povolit obnovu řízení v neprospěch obviněného jde přitom jen do uplynutí lhůty činící polovinu promlčecí doby projednávaného trestného činu. V případě řízení o zločinu tomu tak bude nanejmeně pět let (srov. § 34 odst. 1 TrZ) od právní moci napadeného rozhodnutí.³³⁶

Dojde-li k obživení hlavní trestní věci na základě **zrušeného pravomocného rozhodnutí**, je třeba mít zároveň na paměti, že spolupracující obviněný jest odpovědným toliko za způsobilost jím sdělených informací k objasnění organizovaného zločinu, nikoliv však už za výsledek trestního řízení jako takový. Z toho plyne potřeba rozlišovat mezi tím, kdy spolupracující obviněný v tomto smyslu nijak nezapříčinil vadnost rozhodnutí, a není tak třeba ani opakovat jeho výslech. Anebo situací opačnou, kdy k úspěšnému uplatnění mimořádného opravného prostředku vedlo porušení výše zmíněné povinnosti spolupracujícího obviněného, tedy především podat *úplnou a pravdivou* výpověď v průběhu vyšetřování, jakož následně i v řízení před soudem.

³³³ POLÁK (2003) *Institut korunního svědka z pohledu soudní praxe*, op. cit. sub. 125, s. 59.

³³⁴ PIPEK (2003) *Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka*, op. cit. sub. 7, s. 67.

³³⁵ Srov. JELÍNEK (2021) *Trestní právo procesní*, op. cit. sub. 177, s. 773.

³³⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 7. 2002, sp. zn. 4 T 137/2002, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 43/2003.

4.3.1. Úplná a pravdivá výpověď

Nadepsané kritérium vyvolává u zástupců odborné veřejnosti řadu otázek.³³⁷ Například Tlapák Navrátilová si v této souvislosti pokládá otázky, zda vůbec, popřípadě v jakém rozsahu, je spolupracující obviněný oprávněn odmítnout odpovídat na dotazy dalších stran či do jaké míry si může dovolit nezmínit některé skutečnosti, které sám nepovažuje za související s případem.³³⁸ Na některé z těchto otázek se i pokusím v rámci tohoto oddílu částečně odpovědět.

Pravdivost výpovědi je pojmem právním. Označuje fakt, že obraz vyvolaný sdělením osoby koresponduje s realitou. S pravdivostí neoddělitelně souvisí také **věrohodnost**, jež naproti tomu spadá do kategorie (forezní) psychologie a vyjadřuje, že vypovídající osobě lze věřit líčení událostí, které skutečně zažila (v danou chvíli je vnímala) a následně si je byla schopna zapamatovat. Jde tedy především o způsobilost přesvědčit své okolí, že výpověď vznikla „z paměti“ a nikoliv z jiných mentálních procesů – produkcí fantazie či logickou konstrukcí utvářející lež. Věrohodnost výpovědi je přímo spjata s odhodláním a vědomým rozhodnutím osoby vypovídat úplně a pravdivě.³³⁹ Ve vztahu k pravdivosti ji je tak třeba vnímat jako určitého prostředníka, předstupu. Teprve u výpovědi, které věříme a považujeme ji za věrohodnou, můžeme dále konstatovat, že popisuje pravdu.³⁴⁰

Teorie v rámci bližšího zkoumání rozlišuje jednak věrohodnost obecnou, jednak speciální. Obecná věrohodnost se týká samotné osoby vyslychaného. Vyjadřuje jeho způsobilost objektivně vnímat reálnou událost, zapamatovat si ji a následně si tento prožitek vybavit. Jedná se tak o určitou komplexní psychologickou charakteristiku osobnosti podmíněnou takovými faktory, jako jsou intelektuální schopnosti, věk, vrozené dispozice či hodnotové zaměření. Speciální neboli specifická věrohodnost poté souvisí s konkrétní výpovědí. Zda se skutečně opírá o to, co vypovídající zažil, anebo jde o vědomé lži, případně neúmyslně vsugerované pseudovzpomínky. Mezi obecnou a speciální věrohodností přitom nemusí panovat přímá úměra. I někdo, kdo je obecně nevěrohodný, může v konkrétní věci podat věrohodnou výpověď, a naopak vysoce důvěryhodná osoba může za určitých okolností vypovídat křivě.³⁴¹

³³⁷ Srov. např. MICHORA (2018) *Spolupracující obviněný jako nástroj pro potírání organizovaného zločinu*, op. cit. sub. 308, s. 98–99.

³³⁸ Srov. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ (2020) *Institut spolupracujícího obviněného a základní lidská práva*, op. cit. sub. 258, s. 704.

³³⁹ Srov. ČÍRTKOVÁ (2013) *Forezní psychologie*, op. cit. sub. 317, s. 377–378; dále též ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná část*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 324.

³⁴⁰ Srov. IVOR, J. et al. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2017, s. 363.

³⁴¹ Srov. ČÍRTKOVÁ (2013) *Forezní psychologie*, op. cit. sub. 317, s. 378–379.

U spolupracujícího obviněného vystupuje do popředí převážně posuzování věrohodnosti speciální. Ačkoliv velkou roli v těchto případech bude hrát též jeho osobnost (mezi bývalými členy zločineckých skupin se často mohou vyskytovat patologičtí lháři či osoby drogově závislé), jakož i motivace k eventuální lživé výpovědi (nejčastěji snaha zavděčit se orgánům činným v trestním řízení, učinit pro ně svou výpověď „atraktivní“ pro označení). Přestože není dostupná žádná univerzální metodika posuzování výpovědi,³⁴² existují určitá kritéria, která budou svědčit více ve prospěch její věrohodnosti.³⁴³

Primárně platí, že ten, kdo něco zažil, má k tomu i co říci. Taková osoba má proto tendenci svou výpověď postupně rozšiřovat. Její obsah je svým způsobem originální, a to i ve zdánlivě podružných detailech. Třeba v tom, co bylo různými aktéry řečeno, anebo zevrubným popisem tehdejších citových prožitků vypovídajícího. Osobitost se ve výpovědi může projevat rovněž tím, že obviněný neopomíjí líčit i vyskytnuvší se komplikace, nebo dokonce takové skutečnosti, kterým sám vlastně dosud nerozumí (např. „*nechápu, že když jsem ty balíčky pokaždé přebíral, byly vlhké a zábly mě z nich ruce*“).³⁴⁴ K případným dotazům se nezdráhá své sdělení doplňovat. Není zbytečně vztahovačný, či až přidržený, což jsou známky typické spíše pro lháře (např. „*dobře tak já teda nevím, možná to bylo jinak*“, „*proč se mě vůbec ještě ptáte, vy mi snad nevěříte?*“, „*co tedy ještě chcete vědět?*“).

Těmto obsahovým kritériím je potřeba přikládat mnohem větší váhu než jakýmkoliv nonverbálním signálům, které najdou své vhodnější uplatnění ve spojitosti s mluveným slovem. Jejich osamocené zkoumání může působit víceznačně, což demonstruje často mylná premisa, že přílišná nervozita prozrazuje toho, kdo záměrně nehovoří pravdu, kvůli obavě z přistižení. Přitom není ničím zvláštním, že i pravdomluvný člověk bývá rozrušen z neobvyklé situace (spolupracující obviněný se může strachovat, že ačkoliv řekne vše popravdě, nemusí to postačovat na jeho označení). Naproti tomu v roli obviněných mohou vystupovat i obratní lháři, kteří po celou dobu zůstávají ledově klidní. Tyto zase mohou prozrazovat například potutelné úsměvy ze samé radosti, že se jim druhé podařilo oklamat.³⁴⁵

³⁴² Na okraj lze zmínit, že věda uznává v praxi rozšířenou metodu tzv. *Statement Validity Assessment*, nicméně ta je původem postavena na případech sexuálního zneužívání dětí [srov. ČÍRTKOVÁ, *ibid.*, s. 389–390, podrobněji k této metodě viz PLISKA, T. Posuzování věrohodnosti výpovědi metodou „Statement Validity Assessment“, její přípustnost a hodnota v trestním řízení. *Statní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, č. 4, s. 8–15].

³⁴³ ČÍRTKOVÁ, *ibid.*, s. 380.

³⁴⁴ Během vyšetřování by posléze vyšlo najevo, že skupina například pašovala zásilky drog ve formě zmrazených kostek ledu, aby oklamala služební psy.

³⁴⁵ ČÍRTKOVÁ (2013) *Forezní psychologie*, op. cit. sub. 317, s. 381–386.

Výše uvedené se samozřejmě neprosadí bezvýjimečně. Nadto nesmíme přehlížet nespočet dalších běžně se vyskytujících psychologických dějů. Zejména skutečnost, že živost a barevnost vzpomínek se postupem času vytrácí. Obyčejný člověk zkrátka zapomíná. K úbytku množství a přesnosti přijatých informací přitom dochází již ve fázi vštípení a uchovávání informací, zvláště má-li jít o události z pohledu obviněného často repetitivní. Byť pravděpodobnost spolehlivého zapamatování by se u osoby podílející se na trestné činnosti měla zvyšovat s tím, jak přímo a aktivně do kritických událostí vstupovala.³⁴⁶

K chybám může docházet i při předávání informací orgánům činným v trestním řízení (při výslechu). V monologické části se často uplatňuje náchylnost k vynechávání některých informací, které vyslýchaný subjektivně nepovažuje za důležité či relevantní, ač to třeba sám nevnímá. Vypovídá tak sice pravdivě, ale neúplně (v psychologii se pro tento jev vžil termín vzpomínková mezera neuvědomovaná). Během dialogu s vyslychajícím zas může docházet ke zkreslení obsahu informace, bude-li vyslychaný nahrazovat, vylepšovat či mísit jednotlivé pasáže vzpomínek. Hrozí též riziko sugesce ze strany osoby provádějící výslech v rámci přirozené mezilidské interakce (zvláště pak jedná-li se o státního zástupce, který na rozdíl od policejních vyšetřovatelů nemusí disponovat patřičným výcvikem v této oblasti). Výslech by tak neměl být veden hlavní snahou vymoci z obviněného jeho doznání, nýbrž je zapotřebí jej orientovat na získání co nejobsažnější výpovědi, která vyšetřujícím orgánům napomůže zajistit množství procesně akceptovatelných důkazů. Vyslychanému by měla být ponechána možnost svobodné volby, jak se následně zachovat. Za procesně přípustné formy působení lze považovat demonstrování na příkladech, bližší objasňování či snahu o přesvědčování. Vynucuje-li si vyslychající napřímo to, co chce slyšet, sklouzává zároveň k návodným či kapciózním otázkám, které takový výslech znehodnocují. Nelze proto jinak než prosazovat, aby výsledky (nejen) spolupracujících obviněných byly současně zachycovány na kamerový záznam či alespoň na magnetofon, zejména s ohledem na nedostatky častokrát „zjednodušené“ protokolace.³⁴⁷

V samotném řízení před soudem pak bude zapotřebí – dle standardních psychologických (viz výše) i kriminalistických pravidel – taková tvrzení nejen důkladně analyzovat z hlediska jejich pravdivosti, ale zejména je i porovnat s dalšími známými důkazy. Významnou roli může v tomto ohledu představovat též okamžik, ve kterém spolupracující obviněný skutečnosti o organizovaném zločinu prvně oznamoval. Pokud v tomto čase (typicky v rané fázi přípravného

³⁴⁶ *Ibid.*, s. 355–357.

³⁴⁷ *Ibid.*, s. 327–332, 358–359, 362, 364–365.

řízení) ještě nevěděl, s jakými důkazy bude později jeho výpověď konfrontována, lze usuzovat, že hovořil spíše pravdu. V opačném případě by totiž podstupoval nesmyslně vysoké riziko.³⁴⁸ Za zmínku stojí také další psychologický poznatek: Čím více je člověk odhodlaný ke lhaní (což se bude ještě umocňovat při strachu z hrozícího vyššího trestu), tím větší je také pravděpodobnost, že jeho lež bude odhalena.³⁴⁹

Veskrze se však ztotožňuji například s usnesením Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 30. 12. 2020, sp. zn. 1 Tost 34/2020, ze kterého plynou následující závěry.³⁵⁰

Ke kritériu **pravdivosti**: přiznání benefitů spolupracujícímu obviněnému nemusí být nutně vyloučeno, i když se v nějaké dílčí otázce ukáže, že jeho tvrzení není v souladu s realitou. Jak jsem již nastínil výše, je třeba odlišovat vědomé klamání od pouhé nepřesnosti výpovědi způsobené přirozenými riziky během jejího utváření. Nepřesnost nijak nezpochybňuje ochotu spolupracujícího obviněného vypovídat pravdivě a úplně.³⁵¹ Nelze ani rozumně předpokládat, že jeho výpověď bude s odstupem času stoprocentně konstantní s tím, co uvedl v přípravném řízení. Přesto by mělo být pravidlem, že v podstatných momentech – místo, osoby, čas a o co šlo – by se poskytnuté informace neměly zásadně lišit stejně tak jako celkový dojem z nich.³⁵² V případě spolupracujícího obviněného je přitom stále stěžejní způsobilost těchto informací významně přispět k objasnění organizovaného zločinu. Možno tedy uzavřít, že dokud skutečnosti podané před soudem budou s to tento požadavek § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ naplnit, na jeho výpověď bude třeba v tomto smyslu pohlížet jako na pravdivou. Nepodstatné odchylky by poté mohly být odstraněny za pomoci doplňujících otázek ze strany státního zástupce, popřípadě soudu, na něž by se měl pokusit spolupracující obviněný odpovědět (půjde-li dle okolností shledat, že je toho nepochybně schopen). Mělo by docházet též ke zohlednění protokolů z přípravného řízení, zejména pak o jeho výslechu podle § 178a odst. 3 TrŘ. Na případné zásadní rozpory by měl být spolupracující obviněný upozorněn na základě § 207 odst. 2,³⁵³ eventuálně § 212 odst. 1 TrŘ.³⁵⁴

³⁴⁸ KYJAC (2021) *Posudzovanie (vierohodnosti) výpovede*, op. cit. sub. 305, s. 837, 844.

³⁴⁹ Srov. KUBÍK, O. *Investigatívna psychológia. Súčasné teoretické a praktické problémy vyšetrovania z pohľadu kriminálnej a vyšetrovacej psychológie*. 2. vyd., Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, s. 208.

³⁵⁰ Srov. KYJAC (2021) *Posudzovanie (vierohodnosti) výpovede*, op. cit. sub. 305, s. 831–832.

³⁵¹ ČÍRTKOVÁ (2013) *Forenzní psychologie*, op. cit. sub. 317, s. 378.

³⁵² *Ibid.*, s. 383.

³⁵³ Toto ustanovení se pravděpodobně uplatní spíše než § 211 odst. 2 nebo 3 TrŘ [srov. nejisté závěry článku: ŠIMEK, F. Následky vyloučení věci spolupracujícího obviněného ze společného řízení. *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2019, č. 11–12, s. 230–231]. K problematice záměny procesního postavení z obviněného na svědka viz další podkapitolu.

³⁵⁴ Je předpoklad, že obhájcem (spolu)obviněných, proti kterým spolupracující obviněný vypovídá, nebude poskytnuta možnost, aby byli přítomni výslechu podle § 178a odst. 3 TrŘ.

Ke kritériu **úplnosti**: omezení § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ se fakticky uplatní i u tohoto znaku. Spolupracující obviněný je proto vždy povinen vyjádřit se (toliko) ke všemu, co může významně přispět k objasnění projednávaného případu ve věci organizované trestné činnosti.³⁵⁵ Samotný rozsah výpovědi by měl opět vytyčovat primárně protokol z výsledku v přípravném řízení týkající podmínek spolupráce. K tomu bude nutno připustit i relevantní dotazy stran, které ze skutečností uvedených v protokolu vycházejí a případně je dále rozvádějí. Při všech ostatních nesouvisejících okolnostech nepůjde po spolupracujícím obviněném požadovat, aby se k nim vyjádřil. Diskutované kritérium zase nelze ztotožňovat s „úplnou spoluprací“.

Nejvyšší soud Slovenské republiky se v daném rozhodnutí zabýval též povahou upřímnosti³⁵⁶ a dobrovolnosti³⁵⁷ spolupráce. Náležitě však uzavřel, že zákonná dikce (stejně tak jako v České republice) přiznání statusu těmito kritérii dále nepodmiňuje.

4.3.2. Zajištění osoby spolupracujícího obviněného

Po skončení trestního stíhání spolupracujícího obviněného nemusí vždy nastat, že se tato osoba ocitne buď ve výkonu trestu odnětí svobody, anebo pod drobnohledem policie v režimu zvláštní ochrany svědka. Pro případ, kdy stále probíhá trestní řízení o zločinu, ve kterém se spolupracující obviněný zavázal k poskytnutí výpovědi, jej nově zákonná úprava nutí dodržet jeho závazky pod hrozbou obnovy řízení. Na co ovšem už není pamatováno, je eventualita, že se spolupracující obviněný – nacházející se na svobodě – pokusí před svými povinnostmi uprchnout.

Jeví se proto jako zcela žádoucí, aby byl nad ním v těchto situacích vysloven alespoň dohled probačního úředníka.³⁵⁸ Soud však není nutně povinen toto učinit. I s ohledem na omezené kapacity Probační a mediační služby naopak za určitých okolností může upustit od potrestání či podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody bez dalšího.

Ostatně ani pravidelné hlášení v rámci dohledu (§ 50 TrZ) však nemusí být zdaleka dostačujícím opatřením. Přikláněl bych se tak k možnosti užít vůči spolupracujícímu

³⁵⁵ Český trestní řád ani jiný účel výpovědi spolupracujícího obviněného nevyžaduje. Oproti například Slovensku, kde lze alternativně zohlednit též podíl výpovědi na zjištění a usvědčení pachatelů trestné činnosti, respektive na zabránění jejímu spáchání. Byť nevylučují, že i k těmto hlediskům by mohlo být v rámci úplnosti okrajově přihlíženo zrovna tak v českém trestním řízení.

³⁵⁶ Tento znak lze nalézt toliko při polehčující okolnosti podle § 41 písm. o) TrZ: „*trestného činu upřímně litoval.*“

³⁵⁷ Dobrovolnost ve smyslu absence nezákonného donucení ze strany státu by měla být obecnou náležitostí trestního řízení tak jako tak. Nikdy se však nepůjde oprostít od faktu, že spolupracující obviněný činí své rozhodnutí až pod tlakem probíhajícího trestního stíhání a s tím hrozícího trestu (na rozdíl například od institutu účinné lítosti).

³⁵⁸ Uložení podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 TrZ, respektive podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody s dohledem podle § 84 TrZ.

obviněnému některý ze zajišťovacích institutů, a to minimálně do doby pravomocného skončení trestního řízení o objasňovaném zločinu spolu s marným uplynutím lhůty pro podání dovolání. Zvažovat by se přinejmenším dalo uložení zákazu vycestování do zahraničí (§ 77a TrŘ). V úvahu připadá i další ze způsobů nahrazení vazby spočívající ve výkonu elektronické kontroly, která umožňuje detekovat pohyb (§ 73 odst. 4, § 360a TrŘ). Tato kontrola by mohla být – odlišně od trestu domácího vězení – uložena samostatně v návaznosti na pravomocný rozsudek. Současná právní úprava nicméně provoz systému elektronických náramků stále spojuje s probačním dohledem. Aplikace obou institutů by se mi přitom zdála jako přiměřená, neboť by trvala pouze po omezenou dobu. Nedocházelo by ani k omezení osobní svobody v tom nejužším slova smyslu, jež by se intenzitou rovnalo vazbě či věznicí. *A minori ad maius* je-li navíc povoleno tato opatření použít vůči osobě, na kterou nutno pohlížet jako na nevinnou,³⁵⁹ při zmiňovaném nahrazení vazby (§ 73 TrŘ) či i jako předběžné opatření (§ 88h TrŘ), tím spíše by mělo být umožněno jejich uložení ve vztahu k těm, jejichž vina byla soudem pravomocně vyslovena.

Zákaz vycestování do zahraničí jednoduše spočívá v tom, že osoba vydá nebo je jí odejmut cestovní doklad,³⁶⁰ o čemž je následně informován orgán příslušný k jeho vydání. Ze zákazu je možno činit výjimky pro důležité důvody, zejména ve prospěch pracovní cesty. Uložení tohoto opatření by ovšem mohlo být problematické s ohledem na institut upuštění od potrestání, jelikož trestní řízení tímto rozhodnutím *de iure* končí. Nicméně i tehdy ještě stále přetrvávají závazky spolupracujícího obviněného podle § 178a odst. 1 TrŘ. Proto se domnívám, že by bylo přijatelné doplnit *de lege ferenda* § 178a odst. 4 TrŘ o fakultativní možnost soudu uložit na zmíněnou dobu též zákaz vycestování do zahraničí s odkazem na přiměřené použití § 77a odst. 1 (v rozsahu podání stížnosti), 2, 3, 5 a 6 TrŘ. Recipročně by byl novelizován též § 333a TrŘ s rozšířením okruhu osob o spolupracujícího obviněného, jemuž bylo pravomocně upuštěno od potrestání nebo mu byl podmíněně odložen výkon trestu odnětí svobody. V případě porušení zákazu ze strany spolupracujícího obviněného by se dalo uvažovat o jeho následném vzetí do vazby [po vzoru důsledků neplnění předběžného opatření ve smyslu § 88o písm. c) TrŘ]. Nebo též o explicitním rozšíření skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TrŘ), pro který by byl posléze trestně stíhán. Konečně by tímto byl založen důvod pro obnovu řízení v jeho neprospěch. Posledně uvedená varianta se

³⁵⁹ Srov. zásadu presumpce nevinny zakotvenou v čl. 6 odst. 2 Úmluvy, 40 odst. 2 Listiny nebo § 2 odst. 2 TrŘ.

³⁶⁰ Zpravidla cestovního pasu podle zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech. V této souvislosti je třeba nepřehlížet, že v rámci schengenského prostoru je osobám umožněno cestovat i bez takového dokladu (případně pouze s občanským průkazem). Nicméně při styku se státy nacházejícími se na tomto území je možno očekávat mnohem užší a efektivnější spolupráci při případném předávání.

mi zdá o něco vhodnější než apriorní sankcionování spolupracujícího obviněného ztrátou statusu, když by měl ještě v budoucnu vypovídat před soudem. Pokud by se takto „provinilý“ spolupracující obviněný následně k soudu dostavil a splnil svůj závazek výpovědi, bylo by k tomu přihlédnuto v průběhu pozdějšího obnoveného řízení (trest by tak mohl být uložen stále v rámci benefitů, ovšem tentokrát o něco přísnější).

4.3.3. *Obnova ve prospěch odsouzeného*

Závěrem této podkapitoly bych se chtěl věnovat otázce, zdali stejně honorovat i osoby, které se rozhodnout spolupracovat až během výkonu trestu odnětí svobody. V současné době spolupráce s orgány činnými v trestním řízení probíhá na bázi určitých neformálních dohod. Přičemž poskytnuté benefity jsou, dá se říci, odvislé od faktického vlivu a schopností konkrétního státního zástupce. „**Spolupracujícímu odsouzenému**“ může být jistě poskytnuta celá řada „přilepšení“ v rámci jeho vězeňského pobytu (po domluvě státního zástupce s ředitelem věznice). Pomýšlet lze i na přemístění do jiné věznice na dobu nikoliv přechodnou, kde by se mohly zvýšit jeho šance na podmíněné propuštění (§ 9 odst. 2, § 10 ŘVTOS).³⁶¹ Další možnost vyjednanou s ředitelem věznice v rámci (běžné) ostrahy pak představuje umístění do oddělení s nižším stupněm zabezpečení (§ 324a TrŘ, § 11a ŘVTOS). Odsouzení členové organizované zločinecké skupiny však budou zpravidla podléhat režimu zvýšené ostrahy, přičemž – po vykonání alespoň čtvrtiny nepodmíněného trestu – bude v kompetenci státního zástupce navrhnout soudu případné přeřazení do tohoto nižšího typu věznice (§ 57 TrZ, § 324 TrŘ). Za nejpodstatnější zdroj motivace – vykoná-li odsouzený alespoň polovinu, respektive třetinu trestu – slouží státnímu zástupci bezpochyby příslib podání návrhu na podmíněné propuštění s připojením jeho kladného stanoviska (§ 88 odst. 1 TrZ, § 331 TrŘ).

Při porovnání s některými zahraničními právními úpravami (viz podkapitola 1.1.) se pak nabízí možnost přejmout britskou variantu obnovy řízení ve prospěch obviněného. Tím by na něho mohla být dodatečně použita pravidla o snížení trestu spolupracujícímu obviněnému, v důsledku čehož by se mu úměrně zkrátil zbytek času, který měl odsouzený původně ve vězení ještě strávit (za užití započtení dle § 92 odst. 2 TrZ). Sám sebe se ovšem ptám, v jakých případech takto koncipovaný institut vůbec aplikovat.

³⁶¹K rozdílné rozhodovací praxi místně příslušných okresních soudů při posuzování návrhu a fenoménu tzv. „pépečkové turistiky“ srov. blíže: JOKL, J. Podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody [online]. 2022 [cit. 28. 12. 2022]. *epravo.cz*. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/podminene-propusteni-ztrestu-odneti-svobody-115646.html?fbclid=IwAR0OLIGf6qP_eDTHAA_UbDitHK_UkGEz6If0Vin_Xlpx-IDPGfaLNwH8Xio.

Pokud by se měl odsouzený vyjadřovat k organizovanému zločinu, za který nebyl doposud trestně stíhán, lze logicky usuzovat, že tato trestná činnost nebyla doposud ani odhalena. Anebo přinejmenším nebyla objasněna v tom rozsahu, že na ní tento participoval. Předpoklad státem aprobebované spolupráce přitom bude tvořit jeho úplné doznání. Třebaže v obnoveném řízení půjde očekávat uložení trestu odnětí svobody pod spodní hranici trestní sazby, soud mu bude současně povinen vyměřit trest i podle pravidel o mnohosti trestných činů (§ 43 a násl. TrZ). Vidina konečného snížení by tak ve výsledku nemusela být vždy dostatečně stimulující. Vedle toho by bylo nezbytné dodržovat maximální obezřetnost ve vztahu k věrohodnosti takové výpovědi. Ať už zde hrozí zvýšené riziko, že oznámené skutečnosti budou zcela vyfabulované kvůli snaze opustit co nejrychleji vězeňské zařízení anebo že se k orgánům činným v trestním řízení dostanou toliko nepodložené zvěsti a fámy původem z úst ostatních spolupovězňů.

V případě, že se rozhodne ještě dále vypovídat v téže věci, za kterou byl odsouzen, bude na místě zkoumat skutečné motivy odsouzeného. Zejména se tedy zabývat otázkou, proč se ke spolupráci nevolil už podstatně dříve. V úvahu by mohlo připadat, že se odsouzený například snažil krýt některé ze svých kompliců, které nyní – po uplynutí jisté doby – již nelze efektivně pohnat ke spravedlnosti. Třeba proto, že uprchli do ciziny. Taková výpověď by sice mohla být stále způsobilá „významně přispět k objasnění“ organizovaného zločinu, nicméně ne už k reálnému potrestání všech jeho pachatelů, což by mělo být zvaženo státním zástupcem.

Ačkoliv by pro obě situace hovořil ten fakt, že si odsouzený lidově řečeno „už něco odseděl“, musím již poněkolkáté apelovat na výjimečnost samotného institutu spolupracujícího obviněného. U osob, které *de facto* promarnili svou příležitost na spolupráci, lze už jen těžko dospět k závěru, že zájem na jejich potrestání bude převážen zájmem na (již podstatně ztíženém) objasnění organizované kriminality. Zároveň se mi jeví jako nemyslitelné, minimálně z hlediska etického, aby se pachatel závažné trestné činnosti mohl rozhodnout spolupracovat prakticky kdykoliv a získat za to úlevy. Ještě k tomu ve chvíli, když už je dávno obeznámen s nepříznivým výsledkem svého trestního řízení. Jsem tedy vesměs proti zakotvení této varianty obnovy do českého právního řádu.

Z případných změn *de lege ferenda* bych zvažoval jedině zavedení dobrodiní krátkodobého propuštění na svobodu dle italské předlohy (*permessi premio*). Obdobných účinků však lze dosáhnout již za pomoci soudobého institutu přerušení výkonu trestu (§ 56 odst. 1 ZVTOS), jehož přípustnou dobu by pouze stačilo prodloužit o jednotky týdnů v kalendářním roce.

Konečně by hledisko spolupráce či jakékoliv účinné pomoci orgánům činným v trestním řízení mohlo být též výslovně uvedeno jakožto pozitivní předpoklad vyhovění návrhu na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

4.4. Ochrana svědka

Pro řádné zajištění účelu trestního řízení, tj. aby trestné činy byly náležitě odhaleny a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni, je nutné pamatovat i na poskytnutí ochrany možná vůbec nejstěžejnějšímu z důkazních prostředků – svědecké výpovědi. V obecné rovině tedy zabezpečení svědka jako nositele důkazu a jemu blízkých osob před nezákonným nátlakem ze strany obviněného (popř. jeho společníků) zacíleným na zamezení anebo významné ovlivnění takového svědectví ve prospěch obhajoby. K tomu využívané prostředky bývají rozmanité. Zpravidla se může jednat o různé formy vydírání, vyhružky v podobě újmy na zdraví či majetku, konče až fyzickou likvidací osoby. Čím závažnější je prošetřovaná trestná činnost, tím spíše lze očekávat, že se jejich intenzita bude více stupňovat, důsledkem čehož vzrůstá i oprávněný strach svědků z možné pomsty a klesá ochota jejich spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. Trestná činnost, zejména tedy pak ta závažná, poté zůstává neobjasněna a osoby na ní se podílející unikají trestu.

Český právní řád poskytuje ochranu svědkům v celkem čtyřech právních režimech, které blíže představím v následujících oddílech. Zároveň se u jednotlivých oddílů pokusím nastínit také jejich **možnou aplikovatelnost ve vztahu k institutu spolupracujícího obviněného**, pro něhož zajištění vlastní bezpečnosti i ochrana osob jemu blízkých představuje neméně klíčové hledisko při zvažování „kolaborace“. Tyto právní režimy jsou následně ukotveny v odlišných zákonných úpravách:

- a) **ochrana svědka skrze kvalifikované skutkové podstaty** – obsažené ve zvláštní části (části druhé) trestního zákoníku, konkrétně § 140 odst. 3 písm. e), § 145 odst. 2 písm. d), § 146 odst. 2 písm. písm. c), § 175 odst. 2 písm. f), § 228 odst. 3 písm. a) a § 353 odst. 2 písm. d) TrZ
- b) **krátkodobá ochrana osoby** – upravena v § 50 zák. o Policii a dále v § 22 odst. 7 zák. o VězSI
- c) **institut anonymního svědka** – upraven v § 55 odst. 2 a na to dále navazujících ustanoveních § 183a odst. 4 a § 209 TrŘ
- d) **zvláštní ochrana svědka a dalších osob** – dle zák. o OchSvěd

Přitom platí, že zmíněná opatření by se měla subsidiárně doplňovat. To znamená, že režimy invazivnější z hlediska zásahu do práva obviněného na obhajobu mají být aplikovány až tehdy, kdy mírnější prostředky zaručující ochranu svědka evidentně nepostačují svému účelu.³⁶²

4.4.1. Ochrana svědka podle trestního zákoníku

I trestní právo hmotné skýtá určitou předběžnou ochranu zdraví či majetku svědka. A to tak, že útok na jeho osobu v souvislosti s výkonem svědecké povinnosti kvalifikuje jakožto okolnost podmiňující užití vyšší trestní sazby, ať už jde o skutkovou podstatu vraždy, ublížení na zdraví, poškození cizí věci, vydírání nebo vyhrožování.³⁶³

Ačkoliv je nutné pojem svědka v těchto případech chápat v jeho materiálním smyslu,³⁶⁴ bez ohledu na povahu řízení (jde-li o trestní, civilní, správní anebo třeba kárné) i bez ohledu na to, zda již bylo formálně započato,³⁶⁵ česká trestněprocesní nauka od sebe přesto striktně odděluje postavení obviněného (srov. § 12 odst. 7 a § 32 TrŘ) a svědka (srov. § 97 TrŘ) jakožto osob s naprosto odlišnými procesními právy a povinnostmi a i celkovou úlohou v rámci trestního řízení.³⁶⁶ Z toho vyplývá, že dokud se povede společné trestní řízení, nemůže být spoluobviněný vyslechnut k trestné činnosti jiného spoluobviněného jako svědek, a to ani tehdy, jestliže vypovídá o trestném činu, pro nějž není sám trestně stíhán.³⁶⁷ Přitom lze pochybovat i o možnosti podání svědecké výpovědi ze strany (spolu)obviněného, jehož věc byla vyloučena k samostatnému projednání.³⁶⁸ Šimek k tomu dodává, že v řízení vedlejším pak osoba vystupuje v pozici svědka čistě jen ve formálním pojetí, přičemž jsou jí stále zachována původní obhajovací práva a materiální postavení obviněného. Díky tomu je taktéž vyloučeno, aby se spolupracující obviněný dopustil trestného činu křivé výpovědi. Sankce za případné lživé „svědectví“ se totiž promítne v rovině procesní, kdy ztratí svůj nabytý status (§ 178a odst. 3 TrŘ).³⁶⁹

³⁶² Srov. MICHORA, Z. Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, č. 4, s. 44–46.

³⁶³ Srov. „Ochrana svědka by měla zahrnovat především nedotknutelnost svědka (...), a to jak fyzickou, tak i psychickou, ba i morální.“ [cit. PELEŠKA, J., VYCHODIL, M. Poznámky k ochraně svědka v trestním řízení. *Trestní právo*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 1998, č. 5, příloha s. I].

³⁶⁴ Srov. ŠČERBA, F. In ŠČERBA, F. a kol. (2020) *Trestní zákoník. Komentář*, op. cit. sub. 61, s. 1242.

³⁶⁵ Srov. usnesení NS ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 789/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 28/2013.

³⁶⁶ JELÍNEK, J. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání, Praha: Leges, 2020, s. 809.

³⁶⁷ Takto může vypovídat pouze ve formě výpovědi spoluobviněného [viz stanovisko trestního kolegia NS ČR ze dne 17. 10. 1978, sp. zn. Tpjf 68/77, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 45/1978].

³⁶⁸ Srov. FENYK, J. In DRAŠTÍK, FENYK (2017) *Trestní řád. Komentář. I. díl*, op. cit. sub. 68, s. 899.

³⁶⁹ Srov. ŠIMEK, F. *Následky vyloučení věci*, op. cit. sub. 352, s. 231.

Na základě těchto úvah se proto musím přiklonit k názoru, že vyjmenované kvalifikované skutkové podstaty jsou ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému spíše neaplikovatelné, minimálně tedy v českém právním prostředí.³⁷⁰ Zároveň lze do této problematiky vnést i otázku mravnosti, tedy zda by snad smyslem a účelem této úpravy mělo být chránit stejně tak doznané zločince, kteří nesvědčí proto, že by jim tak ukládala zákonná (a můžeme říci i lidská) povinnost, ale především pro svůj vlastní prospěch.

4.4.2. Ochrana osoby podle zákona o Policii a zákona o Vězeňské službě a justiční stráž

Policie České republiky v souladu se svým obecným posláním poskytuje krátkodobou ochranu spočívající ve fyzickém chránění, dočasné změně pobytu, použití zabezpečovací techniky nebo poradensko-preventivní činnosti. Těm osobám, kterým zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nedosáhnou na podmínky poskytnutí zvláštní ochrany. Popřípadě hrozí-li takový útok bezprostředně, policista ohrožené osobě poskytne fyzickou ochranu předběžně. Krátkodobá ochrana se v odůvodněných případech poskytne také osobám jim blízkým.

Justiční stráž je pak povinna poskytovat ochranu svědkům, jejichž totožnost a podoba má být utajena. Působnost této ochrany je však místně vymezena toliko na budovy soudů, státních zastupitelství či jiná místa jejich činnosti.

Jak je z výše uvedeného patrné, současná právní úprava nijak nereflektuje zvláštní postavení spolupracujícího obviněného a staví ho naroveň jiným běžným osobám, třebaže jemu právě hrozí primárně zvýšené riziko újmy za podání usvědčující výpovědi. Kde však shledávám mnohem větší nedostatky, a ztotožňuji se tak plně s názory Jelínka³⁷¹, Michory³⁷² či Budayové, je absence úpravy pro ochranu osoby ve výkonu trestu odnětí svobody (popř. osoby ve výkonu vazby), kde přitom v případě spolupracujícího obviněného hrozí nebezpečí vůbec největší, ať už ze strany členů organizované zločinecké skupiny, k jejichž umístění sám přispěl, anebo dalších spoluvězňů, kteří by pojali úmysl se této skupině třeba jen zavděčit. Možné řešení v podobě vytvoření speciálních oddělení věznic však naráží na už tak nedostatečné kapacity

³⁷⁰ Nicméně i z nadnárodních právních dokumentů lze vyčíst, že vymezení osoby svědka je neslučitelné s definicí spolupracujícího obviněného („*collaborator of justice*“) [srov. Doporučení Rec (2005)9 Výboru ministrů o ochraně svědků a spolupracujících obviněných].

³⁷¹ JELÍNEK (2015) *Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou*, op. cit. sub. 262, v čase 5:50.

³⁷² MICHORA (2017) *Ochrana spolupracujícího obviněného*, op. cit. sub. 362, s. 44.

těchto zařízení k rozšíření dalších prostor³⁷³ a zejména pak i na omezené možnosti ke zřízení nových pracovišť, kam by tito „spolupracující odsouzení“ měli být zařazováni. Budayová dále zmiňuje alternativu v podobě přidělení těchto osob k soukromým podnikatelským subjektům na základě uzavíraných smluv s věznicí. Avšak jak sama poznamenává, tento postup není v praxi hojně využíván z důvodu nedostačujících úlev ze strany státu a od toho se odvíjejících nadměrných nákladů.³⁷⁴

4.4.3. Ochrana anonymního svědka podle trestního řádu³⁷⁵

Právní úprava utajení svědka prošla od svého zavedení³⁷⁶ do trestního řádu v roce 1994 řadou změn. Zejména ještě v průběhu 90. let, a to v reakci na rozsáhlou judikaturu ÚS i ESLP.³⁷⁷ Zmíněné soudní instituce zohlednily především střet požadavku na bezpečnost svědka s právem obviněného na spravedlivý proces. Na jeho materiální obhajobu *in concreto* realizovanou skrze možnost klást svědkovi otázky napřímo a přitom sledovat jeho bezprostřední reakce pro posouzení jeho věrohodnosti. Četná rozhodnutí je poté možno shrnout do následujících závěrů, ze kterých současně vyplývají i požadavky pro zákonodárce, jakým způsobem k danému institutu přistupovat: I) utajení totožnosti svědka lze jen tehdy, nelze-li daného účelu dosáhnout jinak,³⁷⁸ II) obhajoba stále musí disponovat možností klást takovému svědku otázky, prověřit jeho věrohodnost a pravdivost jím tvrzených skutečností,³⁷⁹ a za III) k odsouzení obžalovaného nemůže dojít výlučně a ani v převážné míře na základě výpovědi utajeného svědka.³⁸⁰

³⁷³ Měsíční statistické hlášení Vězeňské služby ČR [online]. červenec 2022 [cit. 3. 9. 2022], str. 3. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/msh07-2022.pdf>.

³⁷⁴ BUDAYOVÁ (2017) *Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení*, op. cit. sub. 264, s. 36.

³⁷⁵ Stranou bližšího zájmu ponechávám další instituty trestního řádu sloužící ochraně svědka v širším smyslu. Jako například úpravu koluzní vazby [§ 67 písm. b) TrŘ], předběžného opatření zákazu styku s určitými osobami [§ 88c písm. a) TrŘ] anebo informování svědka o nebezpečném obviněném a odsouzeném (§ 103a TrŘ).

³⁷⁶ Zákonem č. 292/1993 Sb.

³⁷⁷ Za zmínku stojí především derogační nález ÚS ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, navazující na rozhodnutí ESLP ze dne 20. 11. 1989 ve věci *Kostowski v. Nizozemí* a rozhodnutí ESLP ze dne 27. 9. 1990 ve věci *Windisch v. Rakousko*. Zásadní reakce ze strany českého zákonodárce poté přišla s novelizací TrŘ zákonem č. 152/1995 Sb.

³⁷⁸ Srov. nález ÚS ze dne 3.3.1999, sp. zn. III. ÚS 210/98.

³⁷⁹ Srov. rozhodnutí ESLP ze dne 15. 6. 1992 ve věci *Lüdi v. Švýcarsko* či rozhodnutí ESLP ze dne 23. 4. 1997 ve věci *Van Mechelen a spol. v. Nizozemí*.

³⁸⁰ Srov. nález ÚS ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04, ve věci *Ladislav Mechel*; rozhodnutí ESLP ze dne 26. 3. 1996 ve věci *Doorson v. Nizozemí*, nebo rozhodnutí ESLP ze dne 31. 8. 2004 ve věci *Taal v. Estonsko*.

Soudobá česká legislativa výše uvedené reflektuje v § 55 odst. 2 TrŘ, dle něhož mohou orgány činné v trestním řízení utajit totožnost i podobu svědka³⁸¹ při kumulativním naplnění čtyř podmínek:

- 1) svědku nebo osobě jemu blízké zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jeho základních práv³⁸² (požadavek „zjevnosti“ byl zmírněn na „zřejmě“ ohrožení na základě zjištěných okolností, tak aby byla akcentována vyšší míra naléhavosti takové ochrany),
- 2) takové ohrožení souvisí s podáním svědeckví,³⁸³
- 3) byly zjištěny okolnosti, které ohrožení dokládají,³⁸⁴
- 4) ochranu nelze spolehlivě zajistit jiným způsobem (projev zásady subsidiarity a minimalizace zásahu do práv obhajoby).

Toto ustanovení následně ještě doplňují § 183a odst. 4 a § 209 TrŘ upravující přístup k utajenému svědkovi v řízení před soudem.

V praxi ochrana probíhá tím způsobem, že již ve fázi protokolace jsou osobní údaje anonymního svědka vedeny odděleně od trestního spisu, přičemž svědek vystupuje v průběhu celého řízení pod smyšleným jménem a příjmením, možno i opačného pohlaví.³⁸⁵ Mezi další opatření lze dle reálných zkušeností zařadit například přepravu utajeného svědka policejním automobilem s neprůhlednými skly, zakrytí jeho obličeje kuklou nebo různými organizačními opatřeními v rámci budovy, tak aby nedošlo k prozrazení jeho totožnosti před širokou veřejností ani jednotlivými účastníky trestního řízení.³⁸⁶ Výslech utajeného svědka v hlavním líčení pak probíhá zpravidla z vedlejší místnosti za pomoci technického zařízení modulující jeho hlas, intonaci, ale třeba i případné vady řeči. Soud tak zpravidla nemá s utajeným svědkem vizuální

³⁸¹ Trestní řád na tomto místě rozlišuje dva aspekty identity svědka: I) totožnost jakožto soubor osobních údajů a informací o svědkovi a II) podobu, tj. vnější vzhled svědka. V rámci minimalizace zásahu do práv obhajoby pak tam, kde postačí utajit toliko totožnost svědka, není třeba utajovat jeho podobu – například v případě znásilnění, kdy pachatel oběť viděl, ale nezná její jméno, anebo při svědectví nasazených utajených agentů. [srov. MARINI, M. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 69].

³⁸² Újmou na zdraví se zde rozumí jakákoli újma na zdraví, jak fyzická, tak i psychická, třebaže si nevyžádala lékařské ošetření či pracovní neschopnost. Mezi jiná základní práva (než je právo na zdraví) pak patří zejména taková práva, která každému člověku zaručuje Listina (zejm. čl. 7–16), přičemž při zásahu do nich je vyžadována vyšší míra intenzity [srov. usnesení NS ze dne 18. 7. 2007, sp. zn. 5 Tdo 792/2007]. Takovým právem může být kupříkladu potřeba utajení svědka policisty z důvodu jeho možného použití na další operativní činnost [srov. náleží ÚS ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. III. ÚS 291/03]. Což se dnes odráží v podmínkách § 102a TrŘ.

³⁸³ Přitom nemusí jít výlučně jen o svědka vypovídajícího proti obviněnému, ale též i o svědka obhajoby, který obviněného vyvíňuje, čímž se však vystavuje nebezpečí ze strany skutečného pachatele [srov. MARINI (2018). *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*, op. cit. sub. 381, s. 96].

³⁸⁴ Za okolnost nasvědčující hrozící újmě či nebezpečí může být považována i samotná souvislost trestního stíhání s organizovaným zločinem, u něhož zastrasování a msta na svědcích není ničím neobvyklým [srov. náleží ÚS ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 481/04 ve věci *Ladislava Mechela a spol.*].

³⁸⁵ MARINI (2008) *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*, op. cit. sub. 381, s. 67.

³⁸⁶ *Ibid.*, s. 26.

kontakt, nemůže sledovat jeho pohyby, gesta, mimiku, emocionální změny v zabarvení hlasu, což se dostává do rozporu se zásadou bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 TrŘ) . Je proto více než vhodné, aby každá takováto soudní síň byla vybavena alespoň kvalitní obrazovkou pro zprostředkování přenosu mezi anonymním svědkem a výhradně členy soudního senátu.³⁸⁷

Je však možné uvedeným způsobem utajit i totožnost a podobu spolupracujícího obviněného? Vzhledem ke striktnímu odlišení pozic svědka a (spolupracujícího) obviněného v našem právním řádu, jak blíže rozvádím v prvním oddílu této podkapitoly, se domnívám, že odpověď musí být nutně negativní.

O něco přívětivěji se k dané problematice staví Michora, dle něhož aplikace anonymního svědka bude teoreticky možná ve chvíli, kdy trestní stíhání spolupracující osoby bude vyloučeno k samostatnému řízení. Ovšem i tato úvaha vychází z předpokladu změny procesního postavení ze (spolupracujícího) obviněného na svědka, přičemž autor zároveň připouští, že ani za této konstelace není bez pochyb, že díky organizovanosti skupiny vyjde skutečná identita kolaborující osoby záhy najevo. Zvláště má-li v jeho věci dojít k označení za spolupracujícího obviněného veřejně. Pakliže by se jednalo naopak o společné řízení, ve kterém spolupracující obviněný vypovídá proti svým spolupachatelům, působilo by navíc jeho utajení na úkor vlastních obhajovacích práv, protože by tento spoluobviněný *de facto* nemohl být přítomen vlastnímu procesu, což lze těžko považovat za přijatelné.³⁸⁸ Jediným opatřením připadajícím do úvah soudu by tak mohlo být jeho vyslechnutí odděleně od ostatních spoluobviněných postupem dle § 208 TrŘ, jestliže by strach z jejich přítomnosti mohl ovlivnit jeho výpověď.³⁸⁹

4.4.4. Zvláštní ochrana svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením

Svým způsobem je možné tento postup označit jakožto opatření vůbec nejúčinnější, kdy je plně dbáno práv obviněného na jeho obhajobu při současném zajištění trvalé bezpečnosti vypovídající osoby. Za to však je také prostředkem zdaleka nejinvazivnějším, co se zásahu do osobního života chráněného týče. Hned úvodem nutno poznamenat, že úprava zvláštní ochrany svědka – přijatá s několikaletým zpožděním oproti ostatním režimům zde vyjmenovaným až v roce 2001 – byla reakcí především na neefektivní boj s tehdejšími organizovaným zločinem,³⁹⁰

³⁸⁷ V detailech lze odkázat na řadu prováděcích a interních předpisů. Např. pokyny obecné povahy NZS č. 12/2003, č. 1/2005, č. 1/2008; instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002, č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy; či stanovisko NZS č. 1/2000 k aplikaci § 55 odst. 2 TrŘ.

³⁸⁸ Srov. MICHORA (2017) *Ochrana spolupracujícího obviněného*, op. cit. sub. 362, s. 46.

³⁸⁹ *Ibid.*, s. 49.

³⁹⁰ Srov. KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*, 1999, č. 2, s. 10; či stenoprotokoly z projevů tehdejšího ministra vnitra Stanislava Grosse na 34. schůzi Poslanecké sněmovny

k čemuž ostatně směřovaly i impulsy z mezinárodní úrovně.³⁹¹ Mohu citovat Vantucha z dobového periodika: „*Ukázalo se, že tyto skupiny svědků a osob podávajících vysvětlení jsou ochotny spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení pouze v případě, že bude garantována bezpečnost jim samotným i osobám jim blízkým. Z praxe je známo více případů, kdy svědkové organizovaného zločinu nejednou předstírali ztrátu paměti, křivě vypovídali nebo pod tlakem jiných osob měnili své výpovědi.*“³⁹²

Smyslem zákona je tak poskytnout určitý nadstandardní a dlouhodobý způsob ochrany osobám, které v souvislosti s jejich výpovědí nebo jinou pomocí v trestním řízení mohou čelit neoprávněnému nátlaku, hrozbě újmy na zdraví, a to i ve formě následné odplaty.³⁹³ Přitom se nedaří potenciální útok odhalit a odrazit běžnou policejní činností a ani utajení totožnosti dle trestního řádu se nejeví v daném případě jako vhodné a účinné.³⁹⁴

Zvláštní ochrana a pomoc je poté realizována jako soubor opatření zahrnujících I) osobní ochranu osoby spočívající v nepřetržité či periodické přítomnosti policistů či příslušníků vězeňské služby v její těsné blízkosti, II) přestěhování chráněné osoby na utajené místo³⁹⁵ (včetně příslušníků její domácnosti) a pomoc v začlenění do společenského života i při hledání zaměstnání, anebo III) zastírání její skutečné totožnosti vytvořením legendy o jiné osobní existenci včetně zavedení fiktivně vytvořených osobních údajů do všech informačních systémů, tj. změna identity. Tyto formy mohou být poskytovány jak dočasně, tak i bez časového omezení (doživotně), samostatně, postupně nebo je lze i kombinovat v závislosti na konkrétní situaci.³⁹⁶

Jednotlivé úkoly v rámci zvláštní ochrany a pomoci plní Útvar speciálních činností služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR, dále ve spolupráci s Vězeňskou službou a místními orgány veřejné správy. Konkrétní postupy jsou specifikovány jednotlivými interními předpisy,

[online]. 21. 2. 2001 [cit. 6. 9. 2022], bod č. 11. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/034schuz/s034044.htm#r6>.

³⁹¹ Zejm. Rezoluce Rady EU č. 395Y1207(04), Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) či již vícekrát vzpomínaná Palermská úmluva.

³⁹² VANTUCH, P. Co přináší zákon č 137/2001 Sb., o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 9, s. 24.

³⁹³ Srov. § 1 odst. 1, § 2 odst. 1 zák. o OchSvěd.

³⁹⁴ Srov. požadavek *ultima ratio* v § 1 odst. 2 zák. o OchSvěd.

³⁹⁵ Vzhledem k malé rozloze České republiky bude k bezpečnému přesídlení mnohdy nutná zahraniční spolupráce (srov. § 21 zák. o OchSvěd). Ta je často realizována na základě bilaterálních smluv o spolupráci v trestních a policejních věcech za podmínky reciprocity příslušného programu ochrany. I na úrovni mnohostranných smluv je potřeba zmínit režimy spolupráce zejména se státy Rady Evropy na podkladě Druhého dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 48/2006 Sb. m. s.), Smlouvu o spolupráci v oblasti ochrany svědků se státy střední a jihovýchodní Evropy (č. 31/2013 Sb. m. s.), anebo vytvoření sítě European Liaison Network koordinovanou Europlem.

³⁹⁶ Typicky si lze představit situaci, kde by byl spolupracující obviněný chráněn ve vězení při výkonu trestu, zatímco jeho rodina by byla mezitím přestěhována do zahraničí na neznámé místo [srov. MARINI (2008) *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*, op. cit. sub. 381, s. 102–103].

kteře ovšem k naplnění svého účelu podléhají utajení na stupni důvěrné.³⁹⁷ Ustanovení § 4 a násl. zák. o OchSvěd stanovuje konkrétní postup k poskytnutí zvláštní ochrany, k němuž je vyžadován jednak informovaný souhlas ohrožené osoby, jednak návrh policie, soudce nebo státního zástupce schválený ministrem vnitra. Poskytnutí zvláštní ochrany přitom podléhá absolutní volné úvaze správního orgánu.³⁹⁸ V případě bezprostředně hrozícího nebezpečí je však možno ochranu poskytnout i předběžně. Chráněná osoba je posléze povinna dodržovat nastavené podmínky, informovat policisty o významných změnách a řídit se jejich pokyny. Neplnění těchto povinností může být důvodem pro ukončení zvláštní ochrany.³⁹⁹

Odpověď na otázku, zda lze zvláštní ochranu poskytnout i spolupracujícímu obviněnému, nám *prima facie* poskytuje sám zákon o ochraně svědka,⁴⁰⁰ který ve výčtu ohrožených osob výslovně pamatuje na osobu, jež vypovídala či má vypovídat jako obviněný anebo má jinak pomoci k dosažení účelu trestního řízení, a to včetně jejího obhájce, popřípadě i na osoby podávající vysvětlení.⁴⁰¹ Závěru o aplikovatelnosti zvláštní ochrany spolupracujícího obviněného navíc přisvědčují nejen důvodové zprávy k dotčeným právním předpisům,⁴⁰² ale i řada autorů odborných publikací⁴⁰³ a v neposlední řadě nám jej potvrzuje i soudní praxe.⁴⁰⁴

Chceme-li poskytnout spolupracujícímu obviněnému co možná nejvyšší záruky ve shora představených možnostech jeho ochrany, bude muset česká právní úprava doznat ještě dodatečných vylepšení.

³⁹⁷ Viz č. 9 bod b) přílohy č. 8 k nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací.

³⁹⁸ Srov. § 1 odst. 4 zák. o OchSvěd, který vylučuje, že by se jednalo o subjektivní veřejné právo. Ve světle nálezu ÚS ze dne 2. 7. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 39/17, tak případné odmítnutí nebude podléhat přezkumu ve správním soudnictví. Ačkoliv pochybnost o ústavnosti dané úpravy je více než na místě, zohledníme-li, že zákon poskytuje ochranu především životu a zdraví osoby jakožto jejím absolutním lidským právům [srov. čl. 36 odst. 2 Listiny].

³⁹⁹ Srov. § 6, § 7 odst. 3 písm. c) zák. o OchSvěd.

⁴⁰⁰ Ustanovení § 2 odst. 1 zák. o OchSvěd.

⁴⁰¹ Jistou pochybnost, ač sám přesvědčen o opaku, o tomto závěru vznáší Vantuch vzhledem k neaktuálnosti textu daného ustanovení (pozn. zákon o ochraně svědka byl přijat ještě před zakotvením institutu spolupracujícího obviněného novelou trestního řádu), jež považuje za zásadní limitující faktor pro častější aplikaci zvláštní ochrany na spolupracující obviněné. *De lege ferenda* by proto navrhoval výslovné zakotvení této možnosti do znění zákona. [srov. VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2 vydání. Praha: C.H.Beck, 2019, s. 508].

⁴⁰² „Zvláštní ochrana a pomoc se poskytne i obviněnému a jeho obhájci, pokud se obviněný rozhodne vypovídat. Právě usvědčující výpověď osob, které se samy podílely na trestné činnosti, je častým prostředkem k odhalení dalších pachatelů trestné činnosti a rozkrytí organizovaných zločineckých skupin.“ [cit. DZ k zákonu č. 137/2001 Sb., sněmovní tisk č. 697/0 [online]. 2000 [cit. 6. 9. 2022], s. 13. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=697&ct1=0>]. „Jsou-li splněny zákonné podmínky, lze takovému spolupracujícímu obviněnému samozřejmě poskytnout i policejní ochranu podle zákona o zvláštní ochraně svědka.“ [cit. DZ k zákonu č. 193/2012 Sb., op. cit. sub. 152., s. 31].

⁴⁰³ Např. MICHORA (2017) *Ochrana spolupracujícího obviněného*, op. cit. sub. 362, s. 46.; dále též MARINI (2008) *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*, op. cit. sub. 381, s. 88, 96–97.

⁴⁰⁴ Viz usnesení NS ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1473/2017.

V případech, kdy je na životě či zdraví ohroženého spolupracujícího obviněného nutno chránit alespoň po nezbytně nutnou dobu, ať už na svobodě, ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, by kýžených změn šlo dosáhnout celkem snadno, pakliže se příslušným bezpečnostním sborům dostane do ruky zákonný nástroj ke zintenzivnění jeho ochrany skrz výslovné zakotvení do zákona o Policii a do zákona o Vězeňské službě a justiční stráž. ⁴⁰⁵ S již zmíněnou myšlenkou vybudování zvláštních oddělení přitom vážně počítá ještě důvodová zpráva k zákonu o ochraně svědka z roku 2000. ⁴⁰⁶

Rozšiřování kvalifikovaných skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákoníku naopak nepovažuji za příliš vhodné, vezmeme-li v potaz kriminální minulost a převážně sobecké pohnutky, které vedou obviněného ke spolupráci. Ve srovnání s osobou svědka, která ze své povinnosti nemá na výběr, a to se přitom v mnohých případech – jak se říká – jen ocitla „ve špatnou chvíli na špatném místě“, pak z morálního a etického hlediska neshledávám uvalení totožného měřítko pro trestání útoku vůči těmto osobám za společensky únosné.

Stejně tak se domnívám, že ani postup podle § 55 odst. 2 TrŘ by ve vztahu ke spolupracujícímu obviněnému nepředstavoval efektivní řešení, poněvadž jeho identita by se díky skutečnosti, že se zkrátka jednalo o člena organizovaného celku, ale třeba i za pomoci dobře mířené otázky obhajoby, dříve či později odhalila. Nemluvě o systematických problémech, které s sebou – alespoň v dosavadní právní úpravě – přináší nezbytnost změny jeho procesní pozice, čehož ostatně není prosta ani koncepce korunního svědka. ⁴⁰⁷

Nejvhodnější a v současné chvíli asi jedinou dostatečně účinnou variantu proto dle mého představuje poskytnutí zvláštní ochrany. Ovšem i tyto programy trpí ze své podstaty řadou neduhů, které ústí v neochotu jejich častější aplikace, zvláště pak ve vztahu ke spolupracujícím obviněným. Ať už jde o zdrženlivost ze strany státu kvůli jejich vysoké nákladnosti. ⁴⁰⁸ Přitom

⁴⁰⁵ Uvažovat by zřejmě šlo i o změně formou novelizace zákonů č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby (dále jen „zákon o výkonu vazby“) a zákona o výkonu trestu odnětí svobody (srov. § 7 odst. 1). Obdobně je tomu tak například na Slovensku, které ve svých věznicích zřizuje zvláštní oddíly pro osoby chráněné v režimu zákona o ochraně svědka (§ 61 odst. 3,4 zákona č. 221/2006 Z. z., o výkone vazby, resp. § 82 odst. 1 zákona č. 475/2005 Z. z., o výkone trestu odňatia slobody).

⁴⁰⁶ „V kapitole Ministerstva spravdnosti to budou náklady na vybudování oddělení věznice se zvláštním režimem ochrany a na střežení v nich umístěných chráněných osob.“ [cit. bod e) DZ k zákonu č. 137/2001 Sb., sněmovní tisk č. 697/0, op. cit. sub. 402]. Při zohlednění, že v rámci pobytu ve vězení, byť speciálního, nevznikají tak vysoké náklady jako při trvalé ochraně na svobodě, se domnívám, že by bylo možné v těchto případech uvažovat i o jistém zmírnění požadavků zvláštní ochrany.

⁴⁰⁷ Srov. PIPEK (2003) *Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka*, op. cit. sub. 7, s. 65; dále srov. judikatorní přístup slovenských soudů v této záležitosti: KYJAC (2021) *Posudzovanie (vierohodnosti) výpovede*, op. cit. sub. 305, s. 849–850.

⁴⁰⁸ Dle DZ k zákonu č. 137/2001 Sb. byly celkové náklady na realizaci navrhované úpravy včetně vybudování dvou speciálních oddělení věznic i mzdových nákladů odhadovány na částku 187 mil. Kč v prvním roce účinnosti a částku 55 mil. Kč v každém dalším roce. Zpráva předpokládala s každoročním zařazením celkem 10 jednotlivců do daného programu při nákladech 3 mil. Kč ročně na osobu. Přitom tento odhad lze shledat velmi nereálným (vezmeme-li v potaz obviněného a jeho rodinu, často i obhájce s jeho nejbližšími, pak jsme na této metě v rámci

zajistit uplatnění vlastních zákonů by mělo být jednou z hlavních povinností každého státu.⁴⁰⁹ Anebo nevěli potenciálních chráněných a jejich nejbližších podrobit se kompletní změně svého dosavadního života včetně častých obav z jazykové bariéry při případném přemístění do zahraničí.⁴¹⁰ Obavy spolupracujících obviněných však dle mého mínění rychle opadnou ve chvíli, kdy by měli čelit tváří v tvář přímé hrozbě.

Vedle navýšení kapacit a uvolnění většího množství finančních prostředků však leží tíha řešení i na českém zákonodárci, jenž by se – po vzoru USA, Itálie⁴¹¹ i dalších – měl pokusit vytvořit dostatečně podrobný právní rámec pro to, aby spolupracující obvinění mohli být izolováni buď do speciálních oddílů či zařízení, anebo alespoň separováni a chráněni před ostatními vězni v běžném režimu. A to včetně utajení skutečnosti jejich spolupráce, případně i možnosti užívat falešných jmen.⁴¹² *De lege ferenda* se nabízí minimálně cesta novelizace § 7 zákona o výkonu vazby, resp. § 7 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

jedné jediné trestní kauzy), a byl tak nejspíše stanoven jen pro co nejhladší schválení úpravy [srov. VANTUCH, P. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, č. 6, s. 9]. Zároveň se na uvedené částky díváme optikou začátku 21. století. Zatím nejaktuálnější DZ k novele zákonem č. 348/2011 Sb. pak na podkladě téměř desetileté praxe hovoří v řádech desítek osob, přičemž celkové náklady by se měly odvíjet od počtu chráněných tak, že případné vícenáklady pokryje rozpočet Ministerstva vnitra [srov. důvodová zpráva k zákonu č. 348/2011 Sb., sněmovní tisk č. 320/0, s. 13. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=320&ct1=0>]. Statistické údaje o praktickém využívání ochrany ovšem jinak nejsou veřejnosti dostupné z důvodu jejich utajení.

⁴⁰⁹ Srov. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2003, č. 2, s. 46–47.

⁴¹⁰ Srov. CÍSAŘOVÁ, D. Několik úvah nad článkem JUDr. Lichnovského o tzv. spolupracujícím obviněném. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, roč. 48, č. 3, s. 221.

⁴¹¹ Zákon č. 82 ze dne 15. března 1991 upravující jak běžnou, tak i zvláštní ochranu svědků a spolupracujících obviněných.

⁴¹² Srov. UNODC (2008) *Good Practices for the Protection of Witnesses*, op. cit. sub. 19, s. 20.

ZÁVĚR

Můžeme říci, že institut spolupracujícího obviněného vznikl určitým vydělením z koncepce korunního svědka. Oběma termíny jsou přitom ve všeobecnosti označovány ty trestně stíhané osoby, jež se rozhodnou spolupracovat se státní mocí na odhalení organizované trestné činnosti. Co se poté liší, je forma „odměny“ jakou má obviněný možnost za takovou pomoc získat. Hovoříme-li o institutu korunního svědka *stricto sensu*, trestní věc je ukončena ještě ve své procesní fázi – zpravidla zastavením trestního stíhání. Spolupracující obviněný se naopak dočká vyslovení své viny a uložení trestu podle hmotněprávních pravidel.

Ačkoliv původcem uvedené myšlenky je angloamerické *common law*, jak se svět organizovaného zločinu začal více a více rozpínat, začalo se jí postupně užívat též v právních úpravách zemí kontinentální Evropy. Z počátečních podkapitol práce je patrné, že tak existuje řada individuálních způsobů, jak se této úlohy zhostit. Nutno ovšem dodat, že ne všechny varianty by byly použitelné též v poměrech českého práva. Zejména si nelze představit až přehnaně utilitaristický přístup k uzavírání dohod, typický právě pro angloamerický typ právní kultury, jenž by zcela nabourával základní zásady českého trestního řízení.

V České republice se pak v rámci legislativních prací na zakotvení obdobného prostředku řešil především spor o to, zda zavést procesní řešení v podobě korunního svědka, anebo se přiklonit k umírněnějšímu institutu spolupracujícího obviněného. Neshody mezi politickou garniturou nakonec vyústily roku 2009 v přijetí alternativy druhé. Hned o další tři roky později však bylo přistoupeno k jistému kompromisu (ve snaze zefektivnit užívání právní úpravy) spočívajícím v zavedení možnosti upustit spolupracujícímu obviněnému, za zpřísněných podmínek, od jeho potrestání.

Současná úprava *de lege lata* (§ 178a TrŘ) přesto stále působí nevyváženým a nedostatečným dojmem. Spolupracujícímu obviněný musí splnit povicero podmínek, jsou mu ukládány značné povinnosti, a přitom nemá žádných záruk, že mu status nakonec bude přidělen. Požadavek doznání, oproti prohlášení o spáchání skutku, navíc v případě neúspěchu ani neumožňuje, aby k němu (alespoň formálně) nebylo nadále přihlíženo. Celkově by mělo být vyslyšeno dlouhodobé volání po transparentnějším postupu při označení. Tomu by dle mého názoru nejlépe vyhovělo usnesení státního zástupce, jehož případný negativní výrok by automaticky podléhal přezkumu soudu. Nejen v tomto ohledu nicméně považuji za velký krok směrem dopředu možnost označit spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. V souvislosti s dalšími změnami provedenými zákonem č. 333/2020 Sb. pak vyvstává otázka, jestli je tímto rovněž přípustné přidělit status až v řízení před soudem. Přestože bych se osobně

přikláněl k umožnění takového postupu, z jazykového výkladu plyne vcelku jasně, že výpověď spolupracujícího obviněného musí být učiněna nejen v řízení před soudem, ale zároveň i v přípravném řízení. Z opatrnosti bych proto na příležitost označení po podání obžaloby raději nespolehal. Bohužel ani nastíněná problematika zatím nevypadá, že by byla reflektována rekodifikačními pracemi na novém trestním řádu.

Hmotněprávní úpravu bych navrhoval zpřehlednit a sjednotit do nového zvláštního ustanovení o ukládání trestu spolupracujícímu obviněnému, jež by obsahovalo výčet eventuálních způsobů potrestání. V rámci dalších úvah *de lege ferenda* by bylo žádoucí ve výčtu zohlednit také možnosti uložení alternativních trestů. Naproti tomu bych se stavěl za derogaci varianty upuštění od potrestání bez vyslovení dohledu. I když rozumím tomu, že zejména z kapacitních důvodů si ji státní složky budou přát zachovat.

Při určování mezi aplikovatelnosti jsem dospěl k závěru, že udělit status spolupracujícího obviněného (v obžalobě) půjde též mladistvému. Uvedenému nebrání jak procesní podmínky označení, tak ani většina hmotněprávních norem v oblasti trestání. To samé však už nelze říci v případě právnických osob, jejichž označení shledávám v praxi za neuskutečnitelné. Nynější právní řád k tomu neumožňuje užít pravidel o spolupracujícím obviněném na již odsouzené osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Zastávám názor, že by tomu mělo tak zůstat. K posílení motivace odsouzeného k podání usvědčující výpovědi by ovšem nebylo od věci uvést okolnost spolupráce jakožto pozitivní předpoklad pro podmíněné propuštění z výkonu trestu, případně umožnit alespoň jeho přerušeni k opuštění věznice na vymezenou kratší dobu.

V rámci posouzení ústavnosti institutu si je nutné prvně uvědomit, že právní principy nejsou absolutní a bezvýjimečně platné. Leckdy musí ustoupit protichůdné (avšak významnější) společenské hodnotě – v tomto případě odhalení nebezpečí v podobě organizovaného zločinu a usvědčení co největšího množství na něm se podílejících pachatelů. Právní úprava spolupracujícího obviněného je přitom způsobila tohoto cíle dosáhnout. Byť je u ní postrádán požadavek subsidiarity (tj. použití jen tehdy, nelze-li účelu dosáhnout jinak), neexistuje mírnějšího způsobu, jak získat přinejmenším stejně kvalitní informace zevnitř zločinných skupin (snad s výjimkou policejního agenta). Vzhledem k tomu, že se zkoumaná právní úprava omezuje toliko na závažnou organizovanou trestnou činnost, stejně tak jako je její využití možné pouze u pachatelů zločinu (u přiznání beztrestnosti je okruh oprávněných ještě zúžen), lze uzavřít, že splňuje taktéž kritérium přiměřenosti. Navíc zde figuruje posouzení státním zástupcem. Z hlediska jednotlivých zásad trestního řízení došlo k porovnání s principem legality, zákazem sebeobviňování, důkazním standardem materiální pravdy a principem kontradiktornosti. Přičemž – až na znepokojivě velké riziko možného státního donucení k

doznání – jsem jinde nezaznamenal zásadnějších rozporů, které by *apriori* právní úpravu vylučovaly z užití. Okrajově se předmět práce dotýká též zásady hospodárnosti, kdy často vysoké výdaje na zvláštní ochranu je nutno vždy porovnávat s náklady ušetřenými během kratšího řízení, jakož i prostředky, které dále není třeba vynakládat na nápravu škod po organizované kriminalitě. Utajení svědka zase prolamuje zásadu bezprostřednosti ve prospěch jeho bezpečnosti.

Závěrem práce je i tak upozorňováno na řadu dalších mezer, z nichž bych ještě neopomenul zdůraznit jednak nedostatek záruk po propuštění spolupracujícího obviněného na svobodu, má-li teprve dostát svým závazkům k výpovědi; jednak nemožnost utajení jeho identity, jelikož nedochází ke změně procesní pozice z obviněného na svědka. Za problém zdaleka nejvážnější ovšem považuji nevytvoření absolutně žádných podmínek pro oddělený výkon trestu (popř. i vazby) spolupracujících obviněných. Podstatným aspektem v tomto ohledu je však související problematika přeplněných věznic, což je záležitost, která vyžaduje řešení zdaleka přesahující předmět a možnosti této práce. Ten druhý poté představuje nutnost legislativní opory, jíž by mohlo být dosaženo novelizací zákona o výkonu vazby a zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Při té příležitosti by mohlo dojít též ke zpřesnění výčtu ohrožených osob v zákoně o ochraně svědka tak, aby explicitně zahrnoval osobu spolupracujícího obviněného.

Hlavním cílem mé práce bylo poskytnout čtenáři celistvou představu o institutu spolupracujícího obviněného, zasazeného nejen do kontextu českého trestního práva, ale též i do širších souvislostí spojených s jeho užíváním. Dovolím si uzavřít, že vytyčené se mi povedlo splnit. Myslím si, že se mi veskrze podařilo odpovědět i na dílčí otázky týkající se rozsahu aplikace a souladu institutu s ústavním pořádkem. Stejně tak jako nabídnout potenciální řešení jak nedávno vzniklých, tak i dlouhodobě namítaných problémů české právní úpravy.

Navzdory neustálému rozvoji moderních technologií a stoupajícím možnostem policejní operativní činnosti se domnívám, že spolupracující obviněný najde v boji proti organizovanému zločinu stále své platné využití, a považuji za klad, že je v našem právním řádu obsažen. O koordinovaném fungování a zpravidla přísně utajených strukturách zločineckých skupin totiž nikdo nemůže podat tak cenné informace jako právě osoba z jejich středu. Nehledě na to, si trůfám odhadovat, že nestal-li se pro někoho tento institut pevnou součástí právního řádu do této chvíle, pak s ohledem na spíše stoupající pragmatické tendence v přístupu k trestnímu řízení se tomu tak musí stát záhy. Přesto bude zapotřebí jej nadále zlepšovat, případně činit pro trestně stíhané osoby ještě atraktivnějším, avšak ne nutně mimo dosud nastavené základní meze.

SEZNAM ZKRATEK

Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Listina	usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb.
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaná v rámci Rady Evropy, uveřejněná jako sdělení č. 209/1992 Sb.
TrŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže)
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
zák. o OchSvěd	zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením
zák. o Policii	zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
zák. o VěžSl	zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
ZVTOS	zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
ŘVTOS	vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

TP	zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok (SK)
TZ	zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon (SK)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku
Rada EU	Rada Evropské unie se sídlem v Bruselu
ÚS	Ústavní soud České republiky
NS	Nejvyšší soud se sídlem v Brně
NSZ	nejvyšší státní zastupitelství
DZ	důvodová zpráva
Sb. rozh. tr.	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek – rozhodnutí ve věcech trestních

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

SEZNAM LITERATURY

Monografie, sborníky, komentářová literatura

BLACK, H. C., NOLAN, J. R., NOLAN-HALEY J. M. *Blackův právní slovník*. Přeloženo BALAŠ, V. 6. vyd., 1. v ČR. Praha: Victoria Publishing, 1993, 768 s.

BLOOM, R. M. *Rating: The Use and Abuse of Informants in the American Justice System*. Westport, Connecticut: Praeger, 2002, 216 s.

ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, 864 s.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 445 s.

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 1412 s.

DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, 1140 s.

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. Komentář. 7. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 952 s.

FRYŠTÁK, M., HRUŠÁKOVÁ, M., VALDHANS, J. (ed.). *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017 [cit. 5. 11. 2022], s. 320. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/39614>.

GRIVNA, T. ŠIMÁNOVÁ, H. (eds.). *Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Pohledy zpět i vpřed*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, 383 s.

HALE, M. *Historia Placitorum Coronæ: The History of the Pleas of the Crown*. EMLYN, S. (ed.). Londýn, 1736 s.

HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 3. vydání, Praha: C H. Beck, 2009, 1481 s.

IVOR, J. et al. *Optimalizácia prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2017, 608 s.

JELÍNEK, J. (ed.) *Organizovaný zločin (trestněprávní, trestněprocesní a kriminologické aspekty)*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právní dny, květen 2014, trestní sekce. Praha: Leges, 2014, 152 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 554 s.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, 288 s.

- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Leges, 2021, 942 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání, Praha: Leges, 2020, 1358 s.
- JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s.
- KUBÍK, O. *Investigatívna psychológia. Súčasné teoretické a praktické problémy vyšetrovania z pohľadu kriminálnej a vyšetrovacej psychológie*. 2. vyd., Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, 512 s.
- LANGBEIN, J. H., LERNER, R. L., SMITH, B. P. *History of the Common Law: The Development of Anglo-American Legal Institutions*. Austin: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, 1141 s.
- LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s.
- MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. *The Oxford Handbook of Criminology*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2012, 1029 s.
- MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, 134 s.
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2003, 1079 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 984 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 9. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 1204 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1844 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1464 s.
- ŠÁMAL, P., PÚRY F., RIZMAN S., *Trestní zákon. Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, 742 s.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 988 s.
- ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 3331 s.
- VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ S. (ed.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, 93 s.
- VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 1257 s.

ŽÁK KRZYŽANKOVÁ, K., KÜHN, Z., BERAN, K., MARŠÁLEK, P., WINTR, J., ONDŘEJEK, P., TRYZNA, J. (eds.) *Právo jako multidimenzionální fenomén. Pocta Aleši Gerlochovi k 65. narozeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2020, 799 s.

Odborné články

BERAN, K. Může být právnická osoba svéprávná? *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2018, č. 8, s. 657-669.

BORČEVSKÝ, P. K pojmu organizované skupiny jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, respektive obecně přitěžující okolnosti. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2022, č. 1, s. 7–11.

BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, č. 3, s. 218–224.

BUDAYOVÁ, L. Četnost využívání institutu spolupracujícího obviněného a návrhy k jejímu zvýšení. *Bulletin Advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2017, č. 11, s. 33–36.

BUDKA, I. Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu (poznatky z výzkumu). *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 11–12, s. 266–275.

BURGHARD, W. Organisierte Kriminalität. *Kriminalistik*, 1990, č. 10.

CEJP, M. Organizovaný zločin v České republice v mezinárodním kontextu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, č. 4, s. 88–93.

CÍSAŘOVÁ, D. Několik úvah nad článkem JUDr. Lichnovského o tzv. spolupracujícím obviněném. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2015, roč. 48, č. 3, s. 219–222.

ČENTĚŠ, J. BELEŠ, Andrej. Európske aspekty inštitútu spolupracujúceho obvineného. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 72, 2020, č. 3, s. 379–388.

DENNY, M. Der Kronzeuge unter besonderer Berücksichtigung der Erfahrungen mit Kronzeugen in Nordirland. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. 1991, roč. 103, svazek 3.

DESET, M. K právnej úprave korunného svedka. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 61, 2009, č. 11, s. 1193–1202.

FASTNER, J. VRCHNÍ SOUD V PRAZE: K ukládání souhrnného trestu k trestu uloženému spolupracujícímu obviněnému. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2019, č. 1, s. 23–26.

GŘIVNA, T. Účinná lítost v případě spáchání korupčních trestných činů. In *Dny práva 2011 – Days of Law 2011: Korupce – trestněprávní, kriminologické a kriminalistické aspekty* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [cit. 17. 11. 2022], s. 56–63. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2011/files/sbornik/trest.pdf.

HALDIN, J. W. Toward a Level Playing Field: Challenges to Accomplice Testimony in the Wake of *United States v. Singleton*. *Washington and Lee Law Review*. Washington: The Washington and Lee University School of Law, 2000, roč. 57, č. 2, s. 515–160.

KARABEC, Z. K právním prostředkům boje proti organizovanému zločinu. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1999, č. 2, s. 8–13.

KOCINA, J. Odklony v trestním řízení proti právnickým osobám. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2022, č. 4, s. 15–21.

KOUDELKA, Z. Organizovaná zločinecká skupina. *Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš, a.s., 2018, č. 1, s. 22–28.

KOUDELKA, Z. Spolupracující obviněný. *Právo a bezpečnost*. Brno: Vysoká škola Karla Engliš, a.s., 2018, č. 1, s. 33–39.

KRISTKOVÁ, A. Nové instituty inspirované common law v českém trestním řízení. In *Dny práva 12 – Days of Law 2012, 6. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1514–1526.

KYJAC, Z. Posudzovanie (vierohodnosti) výpovede spolupracujúcej osoby. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 73, 2021, č. 6–7, s. 829–854.

LICHNOVSKÝ, V. K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2014, č. 4, s. 258–265.

MICHORA, Z. Analýza aplikace institutu spolupracujícího obviněného za období 2010-2017. *Kriminalistika*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018, 2019, č. 4, 1, s. 300-311, 33–45.

MICHORA, Z. Expanzivní oportunita v kontextu rekodifikace trestního procesu a spolupracující obviněný. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck s. r. o., 2017, č. 1, s. 1–6.

MICHORA, Z. Ochrana spolupracujícího obviněného. *Státní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, č. 4, s. 43–49.

MIKLÍK, F. O nadnárodním organizovanom zločine. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 53, 2001, č. 12, s. 1270–1281.

MULÁK, J., PROVAZNÍK, J. Praktické dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. *Bulletin Advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2022, č. 1–2, s. 11–21.

MULÁK, J., PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2021, č. 11, s. 37–46.

MUSIL, J. Korunní svědek – ano či ne? *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR a. s., 2003, č. 4–5, s. 21–24, 9–15.

MUSIL, J. Připravit se včas na boj s organizovanou kriminalitou. *Československá kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, ročník XXV/92, č. 2, s. 97–111.

PELEŠKA, J., VYCHODIL, M. Poznámky k ochraně svědka v trestním řízení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 1998, č. 5, příloha s. I–IV.

PIPEK, J. Formální pojetí trestného činu a princip oportunity. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2004, č. 11, s. 309–320.

PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právnick*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2000, č. 12, s. 1144–1181.

PLISKA, T. Posuzování věrohodnosti výpovědi metodou „Statement Validity Assessment“, její přípustnost a hodnota v trestním řízení. *Statní zastupitelství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, č. 4, s. 8–15.

PROVAZNÍK, J. Současný zahraniční kriminologický výzkum v oblasti organizování kriminality. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2020, č. 2, s. 28–39.

ŘEHÁČEK, J. Mlčeti zlato aneb spoluprací se státním zástupcem k přísnějšímu trestu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, č. 2, s. 44–46.

SCHRAMHAUSER, J. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2012, č. 1, s. 11–15.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F.: K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků., *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2003, č. 2, s. 37–47.

STŘÍŽ, I. Anketa. Jaké jsou vaše dosavadní zkušenosti s využíváním dohody o vině a trestu po novele č. 333/2020 Sb. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, č. 3, s. 10–12.

SUTHERLAND, E. White collar criminality. *American Sociological Review*. Washington D.C.: American Sociological Association 1940, č. 5, 12 s.

ŠIMEK, F. Následky vyloučení věci spolupracujícího obviněného ze společného řízení, *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2019, č. 11-12, s. 230–233.

ŠULDA, P. (Ne)přípustné formy provokace k trestnému činu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2022, č. 1, s. 12–20.

TIBITANZLOVÁ, A. Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část [online]. 2019 [cit. 9. 10. 2022]. *Advokátní deník*. Česká advokátní komora. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/09/09/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-a-narovnani-v-novem-trestnim-radu-recentni-uvahy-zakonodarce-a-navrhy-de-lege-ferenda-1-cast/>.

VANTUCH, P. K návrhu právní úpravy institutu „korunního svědka“. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2003, č. 3, s. 77–82.

VANTUCH, P. Co přináší zákon č 137/2001 Sb., o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2001, č. 9, s. 23–39.

VANTUCH, P. Institut korunního svědka. *Právní rádce*. Praha: Economia, a. s., 2005, č. 6, s. 46–54.

VANTUCH, P. Institut spolupracujícího obviněného a návrh na jeho novelizaci. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, č. 10, s. 4–11.

VANTUCH, P. K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, č. 7–8, s. 19–29.

VANTUCH, P. K současnému stavu ochrany svědků a osob podávajících vysvětlení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, č. 6, s. 8–14.

VANTUCH, P. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2021, č. 10, s. 32–37.

VANTUCH, P. Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zákonem č. 139/2012 Sb. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, č. 10, s. 4–10.

VARENINOVÁ, S. Vztah institutu spolupracujícího obviněného a zásady zákazu sebeobviňování v trestním řízení. *Trestní právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2018, č. 4, s. 24–27.

VICHEREK, R. Proč máme tak málo dohod o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2018, č. 11-12, s. 247–253.

WEIGEND, T. Das „Opportunitätsprinzip“ Zwischen. Einzelfallgerechtigkeit und Systemeffizienz. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*. 1997, roč. 109, svazek 1, s. 103–121.

ŽILINKA, M. Spolupracující osoba a procesné postupy podľa Trestného poriadku. *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 59, 2007, č. 5, s. 622–627.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Důvodové zprávy a stenoprotokoly

Důvodová zpráva k zákonu č. 152/1995 Sb., sněmovní tisk č. 1675 [online]. 1995 [cit. 19. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mjzhe2v6mjvgipwi6q&rowIndex=0#>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, sněmovní tisk č. 697/0 [online]. 2000 [cit. 6. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=3&ct=697&ct1=0>.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o změně některých zákonů v souvislosti s trestním zákoníkem a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim., sněmovní tisk č. 746 [online]. 2004 [cit. 21. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., novele trestního řádu, sněmovní tisk č. 510/0 [online]. 2011 [cit. 7. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 348/2011 Sb., novele zákona o ochraně svědka, sněmovní tisk č. 320/0 [online]. 2011 [cit. 7. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=320&ct1=0>.

Důvodová zpráva k novele z. – trestní zákoník, sněmovní tisk č. 466/0 [online]. 2020 [cit. 21. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=161038>.

Poslanecká sněmovna České republiky. *Stenoprotokol ze 34. schůze* [online]. 2001 [cit. 6. 9. 2022], bod č. 11. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/034schuz/s034044.htm#r6>.

Poslanecká sněmovna České republiky. *Stenoprotokol ze 14. schůze* [online]. 2011 [cit. 31. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/014schuz/s014045.html>.

Poslanecká sněmovna České republiky. *Stenoprotokol ze 49. schůze* [online]. 2020 [cit. 21. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2017ps/stenprot/049schuz/s049178.html>.

Dokumenty a statistiky orgánů veřejné moci

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Nový trestní řád – osnova*. [online]. 2022 [cit. 11. 10. 2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Statistika a výkaznictví. *Přehled agendy soudů* [online]. 2021, 2022 [cit. 22. 9. 2022]. Dostupné z: <https://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. 2015 [cit. 5. 10. 2022]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/442/MSP-927_2016-OSV-OSV%20-%20p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

Ministerstvo vnitra ČR. *Koncepce boje proti organizovanému zločinu do roku 2023* [online]. 2018 [cit. 22. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce_boje_proti_organizovanemu_zlocinu_do_roku_2023.pdf.

Nejvyšší státní zastupitelství. Analytický a legislativní odbor. *Analýza institutu spolupracujícího obviněného z pohledu státního zastupitelství*, sp. zn. 1 SL 114/2014 [online]. 2014 [cit. 26. 9. 2022]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/1_SIN_19-2017-p%C5%99%C3%ADloha.pdf.

Nejvyšší státní zastupitelství. *Zvláštní zpráva o poznacích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb.*, sp. zn. 4 NZN 604/2018 [online]. 2019 [cit. 30. 9. 2022]. Brno. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznac%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti>

[pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf](#).

Prezident republiky. *Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů* [online]. 2005 [cit. 28. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=13304>.

Vězeňská služba České republiky. *Statistické údaje o stavu a složení vězněných osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby České republiky za měsíc červenec 2022* [online]. 2022 [cit. 3. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/msh07-2022.pdf>.

Vláda České republiky. *Programové prohlášení Vlády ze dne 4. srpna 2010* [online]. 2010 [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf.

Vláda České republiky. *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012* [online]. 2011 [cit. 1. 11. 2022]. Dostupné z: <https://korupce.cz/protikorupcni-dokumenty-vlady/na-leta-2011-a-2012/>.

Ostatní elektronické zdroje

DEVERS, L. *Plea and Charge Bargaining. Research Summary* [online]. 2011 [cit. 10. 11. 2022]. Arlington: Bureau of Justice Assistance U. S. Department of Justice. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>.

JELÍNEK, J. Interview: Spolupracující obviněný by se neměl stát recidivistou [online]. 2015 [cit. 10. 10. 2022]. Studio 6. ČT24. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek>.

JELÍNEK, J. Motivovat obviněné penězi? Absurdní, zcela proti smyslu zákona, říká profesor trestního práva Jiří Jelínek [online] 2016 [cit. 17. 11. 2022]. MALECKY, R. *HlidacíPes.org*. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/motivovat-obvinene-penezi-absurdni-zcela-proti-smyslu-zakona-rika-profesor-trestniho-prava-jiri-jelinek/>.

JOKL, J. Podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody [online]. 2022 [cit. 28. 12. 2022]. *epravo.cz*. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/podminene-propusteni-ztrestu-odneti-svobody-115646.html?fbclid=IwAR0OLIGf6qP_eDTHAA_UbDitHK_UkGEz6If0Vin_XIpx-1DPGfaLNwH8Xio.

Justia. *Receiving Immunity for Testimony in a Criminal Case* [online]. 2022 [cit. 8. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.justia.com/criminal/immunity-for-testimony/>.

MÁGROVÁ, Zuzana. *Dohoda o vině a trestu* [online]. 2020 [cit. 22. 9. 2022]. Diplomová práce. Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni. Vedoucí práce Kocina, Jan. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8bursb/?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dvino%26start%3D9;iss hlret=vin%C4%9B%3B>.

MESROBIAN, C. *What Is Prosecutorial Discretion? A Key Criminal Justice Concept Explained* [online]. 2022 [cit. 5. 10. 2022]. USA: Rasmussen University. Dostupné z: <https://www.rasmussen.edu/degrees/justice-studies/blog/what-is-prosecutorial-discretion/>.

MICHORA, Z. *Spolupracující obviněný jako nástroj pro potírání organizovaného zločinu* [online]. 2018 [cit. 7. 12. 2022]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Kuchta, Josef. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/r1081/>.

MUSILOVÁ, N. *Spolupracující obviněný* [online]. 2016 [cit. 26. 9. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jelínek, Jiří. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/79484/DPTX_2015_1_11220_0_35377_3_0_171159.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

NEJEDLÝ, J. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* [online]. 2013 [cit. 7. 12. 2022]. Disertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Školitel Hýbnerová, Stanislava. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/52270/140017917.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

PredPol, Inc. *Predictive Policing Technology* [online]. 2020 [4. 12. 2022]. *The Predictive Policing Company*. Dostupné z: <https://www.predpol.com/technology/>.

STÝBLOVÁ, H. *Spolupracující obviněný* [online]. 2021 [cit. 9. 11. 2022]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Tejnská, Katarína. 86 s. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/128026/120385037.pdf?sequence=1>.

ŠINDLEROVÁ, D. *Dohod o vině a trestu výrazně přibylo, u složitějších kauz jsou až sedmkrát častější* [online]. 2022 [cit. 22. 9. 2022]. web ČT24. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3515951-dohod-o-vine-a-trestu-vyrazne-pribylo-u-slozitejsich-kauz-jsou-az-sedmkrat-castejsi>.

The US Department of Justice. *Justice Manual to Principles of Federal Prosecution* [online]. 2018 [cit. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/jm/justice-manual>.

U.S. Marshals Service. *Witness Security* [online]. 2022 [cit. 15. 11. 2022]. an official website of the United States government. Dostupné z: <https://www.usmarshals.gov/what-we-do/witness-security>.

United Nations Office on Drugs and Crime. *Good Practices for the Protection of Witnesses in Criminal Proceedings Involving Organized Crime* [online]. 2008 [cit. 8. 11. 2022]. UN: Vienna, 2008. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/Good_Practices_for_the_Protection_of_Witnesses_in_Criminal_Proceedings_Involving_Organized_Crime.pdf.

SEZNAM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Mezinárodní smlouvy

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, publikována pod č. 75/2013 Sb. m. s. (tzv. Palermská úmluva).

Právní předpisy a rezoluce EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541, o boji proti terorismu.

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti.

Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01), o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu.

Rezoluce Rady EU č. 395Y1207(04), o ochraně svědků v boji proti mezinárodní organizované kriminalitě.

Ústavní zákony a zákony

Ústava České republiky.

Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, *ve znění účinném od 1. 9. 1995 do 31. 12. 2009.*

Slovensko. zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.
Slovensko. zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.
Slovensko. zákon č. 221/2006 Z. z., o výkone väzby.
Slovensko. zákon č. 475/2005 Z. z., o výkone trestu odňatia slobody.
Veľká Británie. Serious Organised Crime and Police Act 2005.
Spojené štáty americké. United States Code, svazek 18.
Nemecko. Strafgesetzbuch.
Nemecko. Strafprozeßordnung.
Rakousko. Strafgesetzbuch 1974.
Rakousko. Strafprozeßordnung 1975.
Poľsko. Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r., o świadku koronnym.
Poľsko. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks karny.

Jiné právní předpisy

Doporučení Rec (2005)9 Výboru ministrů Rady Evropy o ochraně svědků a spolupracujících obviněných.
Nařízení vlády č. 522/2005 Sb., kterým se stanoví seznam utajovaných informací.
Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.
Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

SEZNAM JUDIKATURY

Evropský soud pro lidská práva

Rozhodnutí ESLP ze dne 20. 11. 1989 ve věci *Kostowski v. Nizozemí*.
Rozhodnutí ESLP ze dne 27. 9. 1990 ve věci *Windisch v. Rakousko*.
Rozhodnutí ESLP ze dne 15. 6. 1992 ve věci *Lüdi v. Švýcarsko*.
Rozhodnutí ESLP ze dne 26. 3. 1996 ve věci *Doorson v. Nizozemí*.
Rozhodnutí ESLP ze dne 23. 4. 1997 ve věci *Van Mechelen a spol. v. Nizozemí*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci *Teixeira de Castro v. Portugalsko*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 9. 12. 1999 ve věci *Erdem v. Spolková republika Německo*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 6. 4. 2000 ve věci *Labita v. Itálie*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 6. 4. 2004 ve věci *Shannon v. Spojené království*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 31. 8. 2004 ve věci *Taal v. Estonsko*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 5. 2. 2008 ve věci *Ramanauskas v. Litva*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 3. 3. 2009 ve věci *Vladislav Atanasov v. Bulharsko*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 15. 12. 2011 ve věci *Al-Khawaja a Tahery*.

Rozhodnutí ESLP ze dne 12. 11. 2019 ve věci *Adamčo v. Slovenská republika*.

Ústavní soud České republiky

Nález ÚS ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94.

Nález ÚS ze dne 3.3.1999, sp. zn. III. ÚS 210/98.

Nález ÚS ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 95/99.

Nález ÚS ze dne 25. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01.

Nález ÚS ze dne 1. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 566/03.

Nález ÚS ze dne 9. 2. 2006, sp. zn. III. ÚS 499/04, ve věci *Ladislava Mechela a spol.*

Nález ÚS ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. III. ÚS 291/03.

Nález ÚS ze dne 3. 10. 2006, sp. zn. I. ÚS 481/04 ve věci *Ladislava Mechela a spol.*

Nález ÚS ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.

Nález ÚS ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. I. ÚS 4185/16.

Usnesení ÚS ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 859/13, publikované ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 72/2014.

Usnesení ÚS ze dne 2. 4. 2015, sp. zn. III. ÚS 3415/14.

Nález ÚS ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. II. ÚS 3526/16.

Nález ÚS ze dne 2. 7. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 39/17.

Obecné soudy České republiky

Stanovisko trestního kolegia NS ČSR ze dne 17. 10. 1978, sp. zn. Tpjf 68/77, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 45/1978.

Rozsudek NS ČSR ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85, publikovaný ve Sb. rozh. tr. pod č. 45/1986.

Usnesení NS ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 57/2006

Usnesení NS ze dne 18. 7. 2007, sp. zn. 5 Tdo 792/2007.

Usnesení NS ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 280/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 27/2013.

Usnesení NS ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 8 Tdo 789/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 28/2013.

Stanovisko NS ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 26/2013.

Usnesení NS ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tz 41/2014, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 28/2015.

Usnesení NS ze dne 29. 1. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1193/2014.

Usnesení NS ze dne 17. 9. 2015, sp. zn. 8 Tdo 661/2015.

Rozsudek NS ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 6 Tz 6/2018, publikovaný ve Sb. rozh. tr. pod č. 36/2019.

Usnesení NS ze dne 25. 7. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1473/2017.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 7. 2002, sp. zn. 4 T 137/2002, publikované ve Sb. rozh. tr. pod č. 43/2003.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 4. 2012, sp. zn. 5 To 9/2012.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 2 Ntd 4/2015.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 10 To 33/2017.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 5 To 66/2017.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. 2 To 57/2018.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. 47 T 6/2021.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 21 T 52/2015.

Rozsudek Okresního soudu v Děčíně, sp. zn. 5 T 82/2015.

Spolupracující obviněný

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá tématem spolupracujícího obviněného s bližším zaměřením na českou právní úpravu. Cílem autora je nicméně podat kritický obraz o tomto právním institutu v celé jeho komplexnosti. Začátek práce je proto věnován historickému vývoji dané koncepce jak ve světě, tak následně i v rámci České republiky. Přitom se autor pokouší vymezit vztah mezi příbuznými pojmy „korunní svědek“ a „spolupracující obviněný“. Zahrnuta je též stručná komparace nejvýznamnějších zahraničních úprav obou typů právní kultury.

Dále se práce povrchově dotýká i kriminologických aspektů organizovaného zločinu a charakteristiky jeho členů. Shrnuje zachycení uvedené problematiky v českém právním řádu a popisuje roli spolupracujícího obviněného při boji s touto hrozbou i ve srovnání s ostatními zákonnými prostředky a instituty.

Těžiště zájmu poté leží v představení co nejpodrobnějšího výkladu stávající platné úpravy, a to z hlediska trestního práva procesního i hmotného. Autor se současně pokouší odpovědět na předem vytyčené otázky zaměřené na zjištění mezí aplikace, zejména zdali je přípustné označit spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu sjednané až po podání obžaloby anebo zda je vůbec možné tento status udělit i mladistvému nebo právnické osobě. Práce tedy reflektuje i změny provedené poslední rozsáhlou novelou v zákoně č. 333/2020 Sb. Mimo pozornost ovšem nezůstávají ani aktuální návrhy nově připravovaného trestního řádu.

V návaznosti na to pak závěrečné části práce nabízejí jednak rozbor dopadů předmětné právní úpravy na vybrané základní zásady trestního řízení, společně s posouzením její celkové ústavnosti, jednak souhrn nejčastěji zmiňovaných nedostatků, u nichž se autor snaží přinést své návrhy *de lege ferenda* k jejich vyřešení. V neposlední řadě tvoří součást obsahové náplně práce i pojednání o způsobech ochrany svědka v českém právním prostředí či poznatky forenzní psychologie o věrohodnosti výpovědi v trestním řízení.

Klíčová slova: spolupracující obviněný – dohoda o vině a trestu – ochrana svědka

Collaborator of justice

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the topic of the collaborator of justice with a closer focus on the Czech legislation. However, the author's aim is to present a critical picture of this legal institute in all its complexity. The beginning of the thesis is therefore devoted to the historical development of the given concept both globally and subsequently also within the Czech Republic. At the same time, the author attempts to define the relationship between "crown witness" and "accomplice witness" ("collaborator of justice") as these are closely related terms. A brief comparison of the most relevant foreign legislations of both types of legal culture is also included.

Furthermore, the thesis superficially touches the criminological aspects of organized crime and the characteristics of its members. It summarizes the capture of the mentioned issue in the Czech legal system and describes the role of the collaborator of justice in the fight against such threat as well as in comparison with other legal means and institutes.

The centre of interest then lies in the presentation of the most detailed interpretation of the existing legislation in force both from the point of view of procedural and substantive criminal law. In addition, the author answers predetermined questions aimed at finding out limits of the application, in particular whether it is allowable to establish a collaborator of justice in a plea agreement negotiated after the indictment has been filed or whether it is even possible to grant the status to a juvenile or a legal entity. The text itself thus reflects the changes made by the last substantial amendment by Act No. 333/2020 Sb as well. Of course, the current proposals of the newly prepared criminal code are not left out of attention either.

Following on from that, the final parts of the thesis offer, on the one hand, an analysis of the impact of the legislation in question on selected basic principles of criminal procedure together with an assessment of its overall constitutionality, and on the other hand, a summary of the most frequently mentioned shortcomings for which the author tries to bring his proposals *de lege ferenda* to find a solution. Last but not least, the content of the thesis also comprises a treatise of methods of witness protection in the Czech legal environment as well as findings from forensic psychology on the credibility of testimony in criminal proceedings.

Key words: collaborator of justice – plea agreement – witness protection